

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE SİYASET

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE SİYASET

SÖMÜRGEÇİLİKTEN KÜRESELLEŞMEYE: ULUSLARARASI SİSTEMDE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DEĞİŞEN ROLÜ

- Bağımsızlıktan Soğuk Savaş Sonrasına: Tarihsel Perspektif
- Küreselleşme ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Farklılaşması
- Uluslararası İlişkilerde Gelişmekte Olan Ülkelerin Rollerini

ÜNİTE

2

AFRİKA: GÜNEY AFRİKA ÖRNEĞİ

- Siyasal Sistemin Şekillenmesine Etki Eden Dinamikler
- Uluslararası Sistem ve Güney Afrika
- Siyasal Kurumlar
- Siyasal Partiler ve Siyasal Hayatın Gelişimi

ÜNİTE

4

LATİN AMERİKA: BREZİLYA ÖRNEĞİ

- Kısa Tarihsel Özet
- Anayasal Yapı
- Siyasal Kültür
- Politik İktisat

ÜNİTE

6

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER: TEMEL KAVRAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

- Gelişme Kavramının Farklı Boyutları: Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Gelişmişlik

ÜNİTE

1

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN EKONOMİK SORUNLARI

- İktisadi Kalkınma: Kavram ve Ölçme Yöntemleri
- Gelişmekte Olan Ülkelerin Özellikleri
- Kalkınma Teorileri

ÜNİTE

3

UZAK DOĞU ASYA VE ÇİN ÖRNEĞİ

- Siyasal Sistemin Şekillenmesine Etki Eden Dinamikler
- Sosyoekonomik Yapı
- Uluslararası Sistem ve Çin
- Siyasal Kurumlar ve Siyasal Yapı
- Merkezî Yönetim ve Bölgeler

ÜNİTE

5

GÜNEY ASYA: HİNDİSTAN ÖRNEĞİ

- Siyasal Sistemin Şekillenmesine Etki Eden Dinamikler
- Uluslararası Sistem ve Hindistan
- Siyasal Kurumlar
- Siyasal Partiler ve Siyasal Hayatın Gelişimi

ÜNİTE

7

**KAVRAM
PANOSU**

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER: TEMEL KAVRAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; Gelişmişlik kavramı, Gelişme sorununa yönelik uluslararası girişimleri, Gelişmekte olan ülkelerin genel özellikleri, sınıflandırmaları, tarihi, Azgelişmişlik kavramları ile Kolonyalizm iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteye çalışırken, Gelişmişlik Kavramı, Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Kuzey ve Güney Ülkeleri, Üçüncü Dünya, Kolonyalizm, Dekolonyalizasyon, Merkantalizm, Neo-kolonyalizm, Coğrafi Keşifler, Modernleşme Kuramı, Bağımlılık Kuramı, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri, Gelişmiş, Gelişmekte olan ve Azgelişmiş ülkeler kavramları ve bunlar arasındaki farklılıklar gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	2

GELİŞME KAVRAMININ FARKLI BOYUTLARI: EKONOMİK, SİYASAL VE SOSYAL GELİŞİMİŞLİK

Gelişme kavramı ekonomi açısından "ekonominin basit teknolojiyle icra edilen tarımsal faaliyetlerden endüstriyel üretime ve modern teknoloji ürünü çeşitli hizmetlere yönelmesine" denir

Handelman'a göre gelişme kavramı ekonomik, sosyal ve siyasal olmak üzere farklı boyutları bünyesinde barındıran zengin bir anlam taşır.

Az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkeler farklı sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu çerçevede başta yoksulluk olmak üzere enflasyon ve işsizlik gibi **ekonomik**; siyasal ve sivil hak ve özgürlüklerden yoksulluk gibi **siyasal**; eğitimsizlik ve ortalama yaşam süresinin kısalığı gibi **sosyal** nitelik arz eden sorunlardır.

Gelişmekte olan ülkelerde **GSYİH seviyesindeki düşüklük, adaletsiz bir gelir dağılımı ve kronik yoksulluk** az gelişmişliğe sebep olan en temel faktörler olarak dikkat çekmektedir.

Satın alma gücü paritesi: Ülkeler arası fiyat farklılığını ortadan kaldırarak farklı para birimleri cinsinden elde edilen toplam gelir ile satın alınabilecek mal ve hizmet miktarını ölçen bir millî gelir hesaplama yöntemidir.

İnsani Kalkınma İndeksi: Ortalama yaşam süresi ve okuryazarlık oranı gibi **sosyal** ve kişi başı gayri safi milli hasıla gibi **ekonomik** niteliği ağır basan göstergeler ile daha kapsayıcı ve bütüncül bir gelişme analizi sunmaktadır.

EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK

Ekonomik Gelişmişlik BM Kalkınma Programı (UNDP) raporuna göre, 2007 yılında dünya nüfusunun en fakir %40'lık dilimi, küresel zenginliğin ancak %5'lik bir kısmını elinde bulundururken en zengin % 20'lik dilimin %75'lik büyük bir küresel servete sahip olduğu belirtilmiştir.

Gelişmekte olan pek çok ülkede kişi başı yurt içi hâsıla gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeydedir. Bu ülkelerde üretim faktörlerinden emeğin bol olması ve dolayısıyla aşırı emek arzı nedeniyle ücretler düşük seviyelerde kalmaktadır. Buna karşın sermaye faktörünün yetersizliği büyümeyi engellemekte ve dolayısıyla arzulan kişi başı gelir düzeyine ulaşılmasının önünde büyük bir engel olarak durmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bir diğer sorun ise toplam gelirin ülkede yaşayanlar arasında adaletsiz bir şekilde dağılımı olmasıdır. Bir ülkede toplam gelirin adaletli bir şekilde dağılıp dağılmadığı, ülkedeki toplam nüfusun yüzde kaçının ülkenin toplam gelirinin yüzde kaçına sahip olduğu tespit edilerek ölçülmektedir. Bu da ekonomi de **Gini İndeksi** ile ölçülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde toplam nüfusun en altta bulunan %20'lik bölümünün toplam gelirden düşük bir pay almasına karşın, en üst %20'lik dilimin toplam gelirin büyük bir kısmına sahip olduğu görülmektedir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bir diğer sorun ise yaygın yoksulluktur. Pek çok ülkede önemli kesim yoksulluk sınırının çok altında yaşamaktadır. BM raporlarında günlük 1, 25\$ ve 2\$ altında gelir elde edenlerin toplam nüfus içindeki payı sıklıkla kullanılan bir yoksulluk ölçütü olarak yer almaktadır. Toplam nüfus içinde günlük olarak 1, 25\$ veya 2\$ altında gelir elde edenlerin toplumda büyük bir kesimi oluşturması önemli bir az gelişmişlik göstergesidir.

SİYASAL GELİŞMİŞLİK

Siyasal ve sivil hakların korunmasına imkân sağlayacak çoğulcu demokrasilerin kurulması siyasal gelişmişliğe dair en önemli gösterge olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte siyasal istikrar ve siyasi bir düzenin teşkil edilmesi siyasal gelişme bağlamında önem kazanan diğer olgular olarak ortaya çıkmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde demokratikleşmenin neden başarıya ulaşmadığının nedenleri tartışmalı olsa da yapılan araştırmalarda sıklıkla aşağıdaki sorunlara dikkat çekilmektedir:

- *Siyasal meşruiyet eksikliği üçüncü dünyada sağlıklı bir siyasal sistemin oluşmasında en büyük engellerden biridir. Pek çok ülkede siyasetin/siyasal iktidarın etnik, dinsel ve ırksal temeller çerçevesinde örgütlenmekte oluşu kitlesel bir meşruiyete izin vermemektedir*
  - *Siyasal meşruiyet ile bağlantılı bir biçimde siyasal kurumlara ilişkin güven eksikliği, etkin ve işleyen bir demokratik sistemin inşasına imkân tanımamaktadır.*
  - *Kan ve hemşeriliğe dayalı güçlü geleneksel bağların toplumlarda hâkim ilişki biçimini teşkil etmesi siyasal alanın karakteristiklerini de etkilemektedir.*
  - *Toplumsal düzeyde siyasal kültürün elverişsizliği pek çok ülkede demokratik rejimlerin tesis edilmesini olumsuz etkilemektedir.*
  - *Az gelişmiş ülkeler içerisinde egemenlik zafiyeti yaşayan ve en temel hizmetleri dahi sağlamakta yeterli olmayan başarısız devletler de yer almaktadır.*
- Başarısız devlet:** Sınırları üzerinde egemenliği zayıflayan ve başta güvenlik olmak üzere temel kamu hizmetlerini yerine getirmekte acziyete düşen devletleri adlandırmak için kullanılmaktadır. Başarısız devletlerin pek çoğu Afrika kıtasında yer alan en az gelişmiş ülkelere olmaktadır. Bugün tipik bir başarısız devlet örneği olarak Afganistan verilmektedir.
- *Kabile, klan ve aile bağları gibi yerel niteliği ağır basan ilişkiler ağı ulusal bir siyasal aidiyet oluşturulmasına engel olmaktadır. Hiyerarşilerin son derece güçlü olduğu az gelişmiş toplumlarda patron-müşteri ilişkisine dayalı patronaj mekanizmaları tesis edilmiştir. İlişkilerin bu niteliği siyaseti olağan seyrinden büyük ölçüde saptırmıştır.*

*Dünyanın en kalabalık demokrasisi Hindistandır.

SOSYAL GELİŞMİŞLİK

Sosyal az gelişmişliğin iki temel göstergesi **ortalama yaşam süresi ve eğitim düzeyidir**

Bunun yanında yetersiz çevre ve sağlık koşulları da söz konusu ülkelere kronik hâle gelmiş sosyal sorunlar arasında değerlendirilmektedir.

Az gelişmiş ülkelerin gelişmeleri önündeki ilk ve öncelikli engel bu ülkelerin insan sermayesinin niteliğine katkı sağlayacak **eğitim olanaklarının kısıtlılığıdır**;

- *Eğitim imkânlarının sınırlılığı pek çok gelişmekte olan ülkede okuryazarlık oranlarının düşük düzeylerde kalmasına neden olmaktadır.*
- *Az gelişmiş dünyada çocuk işçiliğinin yaygınlığı ağır bir insan hakları ihlali olmasının yanında, büyük bir kitlenin temel eğitim haklarından mahrum kalması, dolayısıyla okuryazarlık oranının düşük düzeylerde seyretmesi sonucunu doğurabilmiştir*

Sosyal az gelişmişliğin önemli bir diğer göstergesi de **ortalama yaşam süresidir**.

Bunun nedenleri;

- **İç çatışma ve sınır aşan savaşların** eksik olmadığı pek çok üçüncü dünya ülkesinde ortalama yaşam süresi oldukça kısadır. Kolonyalizmin parçaladığı coğrafyalarda geçmişin mirası etnik, dinsel ve ırksal bölünmüşlükler sıklıkla çatışmalara yol açmaktadır. Bu çerçevede başta Afrika olmak üzere etnik kıyımlar ve mezhep savaşları pek çok ülkede ağır insan kayıplarına neden olmaktadır. Afrika kıtası 1884 ve 1885 yıllarında yapılan Berlin Konferansı ile bölünmüştür.
- **Açlık ve doğal felaketler** de az gelişmiş ülkelere ortalama yaşam süresini aşağıya çeken diğer önemli etkenlerdir. Kuraklık ve sel felaketlerinin oluşturduğu olağanüstü durumların yanı sıra pek çok gelişmekte olan ülke kendi nüfusları için temel gıda arzını olağan durumda dahi sağlamakta yetersiz kalmaktadır
- **Gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan ülkelere sağlık harcamalarının yetersizliği** çok çeşitli sorunlara kapı aralamaktadır. Sağlık altyapısının yetersizliği ve hijyen koşullarının standartların altında kalması başta bebek ölümleri olmak üzere insan yaşamını kısaltan sonuçlar doğurmaktadır. Pek çoğu temiz su ve kanalizasyondan yoksun olan az gelişmiş ülkelere salgın hastalıklar dolayısıyla ölüm riskleri de doğal olarak artmaktadır
- **Başta Afrika olmak üzere AIDS ve HIV'in salgın hâle gelmesi** ortalama yaşam süresini kısaltmaktadır. Pek çok Afrika ülkesinde salgın halini almış olan AIDS ve HIV'in söz konusu ülkelere ekonomik ve siyasal pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirdiği ifade edilebilir.

ÜÇ DÜNYA KAVRAMSALLAŞTIRMASI

Üçüncü dünya kavramı ilk defa Alfred Sauvy tarafından ortaya atılmıştır. Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa ülkelerini bünyesinde barındıran kapitalist ülkeler **I. Dünya ülkelerini**, başta Doğu Avrupa ülkeleri, Sovyetler Birliği ve Çin olmak üzere komünist ülkeler bloğu **II. Dünya ülkelerini**; bunların dışında kalan diğer ülkeler ise **III. Dünya ülkelerini** oluşturmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde yaygın olarak kullanılan “üçüncü dünya” kavramsallaştırması 1970’lerden itibaren eleştirilmeye başlanmış, 1990 sonrası ise gözden düşmüştür. Günümüzde “güney ülkeleri” veya “gelişmekte olan ülkeler” tanımlamaları daha yaygın olarak kullanılmaktadır .

KUZEY-GÜNEY AYIRIMI

1980 yılında Alman şansölyesi Willy Brandt’in hazırladığı **Brandt Raporuyla** Kuzey-Güney ayrımı Kuzey ülkeleri ve Güney ülkeleri arasındaki ekonomik dengesizliğe dikkat çekmiştir. Bu çerçevede ortaya konulan zengin ve avantajlı Kuzey ülkeleri ile fakir ve dezavantajlı Güney ülkeleri arasında işbirliğine vurgu yapılmıştır.

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER

1970’lerle beraber “az gelişmiş” yerine “gelişmekte olan ülkeler” tanımlaması daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır

1005 dolar ile 12.276 dolar arasında gelire sahip ülkeler **gelişmekte olan ülkeler** olarak;

12.276 dolar üzerindeki ülkeler ise **gelişmiş ülkeler** kapsamında değerlendirilmektedir.

Gelişmiş ülkeler genellikle yüksek gelir düzeyine sahip, yaşam kalitesinin üst seviyelerde olduğu, siyasi olarak demokrasi ile yönetilen ülkelerden oluşmaktadır.

G-7:Dünyanın gelişmiş ülkeleri olarak kabul edilen İngiltere, Almanya, İtalya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Kanada’yi bir araya getiren uluslararası bir platformdur. Son yıllarda genişleyerek G- 20 şeklini almıştır. **G-20 ülkeleri** arasında G-7 ülkelerine ilave olarak Türkiye, Suudi Arabistan, Endonezya, Meksika, Arjantin, Brezilya, Güney Kore, Çin, Hindistan ve Rusya gibi ülkeler yer almaktadır.

MERKEZ, ÇEVRE VE YARI ÇEVRE

Immanuel Wallerstein tarafından ortaya konulan **Dünya Sistemi Kuramı** çerçevesinde yapılan sınıflandırma; **merkez, çevre ve yarı çevre** sınıflandırmasıdır. **Merkez**; küresel kapitalist sistemde ham madde ithal ederek işlenmiş sanayi malı ihraç edebilen endüstrileşmiş ülkeleri kapsar. **Çevre**; merkeze ham madde ihraç eden ve işlenmiş ürün ithal eden tarım ülkelerinden oluşmaktadır. **Yarı çevre** ülkeler; pekçoklarınınca uluslararası sistemin taşeronları olarak nitelendirilmektedir. Merkez, çevre ve yarı çevre ülkeleri arasında geçişkenlik de vardır.

AZ GELİŞMİŞLİĞİN TARİHİ: KOLONİZASYON, DEKOLONİZASYON VE NEO-KOLONİYALİZM

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin her birisinin kendine özgü eski medeniyetleri ve tarihleri varsa da hepsinin ortak özellikleri modern dönemde neredeyse tamamının Asya ve Avrupa kıtalarına hükmeden eski imparatorlukların **kolonilerinden** biri olarak çıkmalarıdır. Az gelişmiş ülkeleri anlamak her şeyden önce bu ülkelerin tarihlerini daha özelden ise kolonyalizmin bu ülkeler üzerinde bıraktığı sosyo ekonomik ve siyasi etkileri anlamaktan geçmektedir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin boyunduruk altına alınması iki dalga halinde ele alınmaktadır. Erken dönem emperyalizm (ilk dalga emperyalizm) XV. yüzyıldan başlayarak 1870’lere kadar uzanmakta; yeni emperyalizm (ikinci dalga emperyalizm) ise 1870-1914 arası dönemi kapsamaktadır.

Merkantilizm: Kökleri XVI. yüzyıla uzanan değerli madenlerin arttırılması ile ekonomik güç arasında ilişki kuran korumacı ekonomi siyasetidir.

Kolonyalizm uzun süren bir dönemdir. Kolonilerin bağımsızlıklarının temini için II. Dünya Savaşı’nın sonunu beklemek gerekmiştir. Savaşta büyük bir yıkıma uğrayan Avrupa’nın kolonilere yönelik kontrolünü yitirmesi ve kolonilerin kontrolünün gün geçtikçe daha maliyetli hale gelmesi pek çok koloninin bağımsızlık savaşlarına yönelmesini tetiklemiştir. Kolonilerin bağımsızlığını kazandığı bu süreç, **dekolonizasyon** yani sömürgeciliğin sonlanması olarak isimlendirilmiştir.

Dekolonizasyon: İkinci Dünya Savaşı sonrasında kolonilerin hızla bağımsızlıklarını kazandığı sömürgeciliğin sona ermesi sürecidir.

Ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin egemenliklerini elde etmeleri bu ülkeler açısından sorunların bitmesi anlamına gelmemiştir. Çünkü dekolonyalizm sonrası dönemde özgürlüğünü elde eden pek çok ülkede sömürgeciliğin mirası derinden hissedilmeye devam etmiştir. Bağımsızlığını kazanmış pek çok ülke, eski sömürge güçleri ile olan ekonomik, siyasi ve kültürel bağlarını ortadan kaldıramamıştır. **Neo-kolonyalizm** olarak adlandırılan bu yeni süreçte pek çok eski koloni gelişme sorununun üstesinden gelememiş, üstüne üstlük siyasi ve kültürel bakımdan da gelişmiş ülkelere olan bağımlılıklarını devam ettirmişlerdir.

Neo-kolonyalizm: Dekolonizasyon sonrasında bağımsızlığını kazanmış pek çok ülkenin eski sömürge güçleri ile olan ekonomik, siyasal ve kültürel bağlarının devam etmesidir.

GELİŞME SORUNUNA İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Ekonomik olarak yoksul, siyasal olarak otokratik, sosyal olarak ise istikrarsız olarak değerlendirilen pek çok ülkenin gelişme sorununu analiz etmeye yönelik farklı kuramlar geliştirilmiştir. Ortaya konulan muhtelif kuramlardan özellikle ikisi ön plana çıkmaktadır: **Modernleşme** ve **bağımlılık** kuramları.

Modernleşme kuramları sorunun içsel nedenlerinin altını çizmektedir ve 3 gruba ayrılır.

Sosyo/Psikolojik Modernleşme Kuramları, Siyasal Modernleşme Kuramları, Ekonomik Modernleşme Kuramları

Bağımlılık kuramları; dışsal nedenler üzerinde durmuştur.

AZ GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE YÖNELİK ULUSLARARASI GİRİŞİMLER

Az gelişmiş ve gelişmekte olan olarak sınıflandırılan pek çok ülke dünya politikasında belirli ölçülerde görünürlüğe sahip olmuşlardır. Bu ülkelerin hemen hepsi **BM** üyesidir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, En Az gelişmiş Ülkeler Konferansı ve Latin Amerika Ekonomi Komisyonu gibi yapılar gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş ülkelere yönelik uluslararası girişimlerin bir yansıması olarak düşünülmelidir. Yine Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konulan **Bin Yıl Kalkınma Hedefleri** pek çok uluslararası örgüt açısından yol gösterici olmuştur.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VE KALKINMA KONFERANSI

1964 tarihinde kurulmuş ve gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisine sorunsuz bir biçimde eklenmesini hedeflemiştir. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı ayrıca tüm ülkeler için sürdürülebilir bir kalkınma hedefi ortaya koyar.

LATİN AMERİKA VE KARAYİPLER EKONOMİ KOMİSYONU

Latin Amerika Ekonomi Komisyonu (ECLA) Latin Amerika özelinde az gelişmişlik sorununa eğilmek üzere kurulmuştur. 1984 yılında Karayip ülkelerini de içerisine alacak biçimde genişleyen ve Latin Amerika ve Karayipler Ekonomi Komisyonu (ECLAC) adını alan organizasyon az gelişmişlik sorununa ilişkin kuramsal yaklaşımların tartışıldığı bilimsel bir platform işlevi görmüştür.

EN AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER KONFERANSI

Genellikle Sahra Altı Afrika ve Asya Pasifik ülkelerinden oluşan En Az gelişmiş Ülkeler, pek çok açıdan az gelişmiş dünyanın en sorunlu ve en fakir ülkelerini oluşturmaktadır. Son konferans 2011 yılında İstanbul'da gerçekleşmiştir. Düzenlenen En Az Gelişmiş Ülkeler Konferanslarında açlık, yoksulluk, borçlu ülkelerin durumu, dış yardımlar ve başta HIV ve AIDS olmak üzere sağlık sorunlarının temel konular olarak tartışılması önerileri geliştirilmiştir

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ

2000 yılında 189 devletin desteğiyle kabul edilen Binyıl Deklarasyonu çerçevesinde ortaya konulan Binyıl Kalkınma Hedefleri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı pek çok sorunun altını çizmektedir. Çok sayıda uluslararası örgüt için bir yol haritası niteliği taşıyan Binyıl Kalkınma Hedefleri sekiz makro hedef belirlemiştir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri;

- *Sefaleti ve açlığı sona erdirmek,*
- *Evrensel temel eğitimi sağlamak,*
- *Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek,*
- *Çocuk ölümlerini azaltmak,*
- *Anne sağlığını iyileştirmek,*
- *HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele,*
- *Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak*
- *Kalkınma için küresel bir ortaklık kurmak olarak sıralanan sekiz hedefin 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesini öngörmektedir.*

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı ekonomik sorunlardan biridir?
- A) Yoksulluk
B) Eğitimsizlik
C) Yaşam süresinin kısalığı
D) Sivil hak ve özgürlüklerden yoksunluk
E) Kalabalık nüfus

AÇIKLAMA

Az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı ekonomik sorunlar;

- Yoksulluk
- Enflasyon
- İşsizlik.

YANIT: A

2. Ülkeler arası fiyat farklılığını ortadan kaldırarak farklı para birimleri cinsinden elde edilen toplam gelir ile satın alınabilecek mal ve hizmet miktarını ölçen millî gelir hesaplama yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Gini Endeksi
B) İnsani Kalkınma İndeksi
C) Laspeyres Fiyat Endeksi
D) Üretici Fiyat Endeksi
E) Satın Alma Gücü Paritesi

AÇIKLAMA

Ülkeler arası fiyat farklılığını ortadan kaldırarak farklı para birimleri cinsinden elde edilen toplam gelir ile satın alınabilecek mal ve hizmet miktarını ölçen millî gelir hesaplama yöntemine Satın Alma Gücü Paritesi denir.

YANIT: E

3. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı siyasi sorunlardan biridir?
- A) Yaşam süresinin kısalığı
B) Sivil hak ve özgürlüklerden yoksunluk
C) Kalabalık nüfus
D) Eğitimsizlik
E) İşsizlik

AÇIKLAMA

Sivil hak ve özgürlüklerden yoksunluk az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı siyasi sorunlardır.

YANIT: B

4. Aşağıdakilerden hangisi gelişme kavramının yalnızca ekonomik bir çağrışıma sahip olmasının ötesinde çok boyutlu bir nitelik taşıdığını varsayarak gelişmişliğin farklı boyutlarını bir arada ele alır?
- A) Laspeyres Fiyat Endeksi
B) İnsani Kalkınma İndeksi
C) Satın Alma Gücü Paritesi
D) Tüketici Fiyat Endeksi
E) Üretici Fiyat Endeksi

AÇIKLAMA

İnsani Kalkınma İndeksi; gelişme kavramının yalnızca ekonomik bir çağrışıma sahip olmasının ötesinde çok boyutlu bir nitelik taşıdığını varsayarak gelişmişliğin farklı boyutlarını bir arada ele alır.

YANIT: B

5. Aşağıdakilerden hangisi sosyal az gelişmişliğin göstergelerinden biridir?
- A) Yoksunluk
B) İşsizlik
C) Enflasyon
D) Yoksulluk
E) Ortalama yaşam süresinin kısalığı

AÇIKLAMA

Sosyal az gelişmişliğin göstergeleri;

- Ortalama yaşam süresinin kısalığı
- Eğitim düzeyidir.

YANIT: E

6. Az gelişmiş ülkelerin gelişmeleri önündeki ilk ve öncelikli engel aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eğitim olanaklarının kısıtlılığı
- B) İşsizlik
- C) Enflasyon
- D) Yoksulluk
- E) Ortalama yaşam süresinin kısalığı

AÇIKLAMA

Az gelişmiş ülkelerin gelişmeleri önündeki ilk ve öncelikli engel eğitim olanaklarının kısıtlılığıdır.

YANIT: A

7. Dünya Sistemi Kuramına göre küresel kapitalist sistemde hammadde ithal ederek işlenmiş sanayi malı ihraç edebilen endüstrileşmiş ülkeler nasıl ifade edilir?

- A) Merkez
- B) Çevre
- C) Tam çevre
- D) Yarı çevre
- E) Yarı merkez

AÇIKLAMA

Dünya Sistemi Kuramına göre küresel kapitalist sistemde hammadde ithal ederek işlenmiş sanayi malı ihraç edebilen endüstrileşmiş ülkelere **Merkez** denir.

YANIT: A

8. Kuzey-Güney ayrımı için 1980 yılında Alman şansölyesi Willy Brandt'in hazırladığı Brandt Raporuyla aşağıdakilerden hangisine dikkat çekilmiştir?

- A) Ekonomik dengesizlik
- B) İşsizlik
- C) Yoksulluk
- D) Eğitimsizlik
- E) Enflasyon

AÇIKLAMA

Kuzey-Güney ayrımı için 1980 yılında Alman şansölyesi Willy Brandt'in hazırladığı Brandt Raporuyla ekonomik dengesizliğe dikkat çekilmiştir.

YANIT: A

9. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortalama yaşam süresinin düşük düzeylerde olmasının nedenlerinden biri değildir?

- A) Dış çatışma
- B) Sınır aşan savaşlar
- C) Açlık ve doğal felaketler
- D) Sağlık harcamalarının yetersizliği
- E) AIDS ve HIV'in salgın bir hâle gelmesi

AÇIKLAMA

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortalama yaşam süresinin düşük düzeylerde olmasının nedenleri;

- İç çatışma
- Sınır aşan savaşlar
- Açlık ve doğal felaketler
- Sağlık harcamalarının yetersizliği
- AIDS ve HIV'in salgın hâle gelmesi

YANIT: A

10. Aşağıdakilerden hangisi G-7 zirvesinde gelişmiş olarak kabul edilen ülkelere değildir?

- A) Fransa
- B) İngiltere
- C) Almanya
- D) İtalya
- E) Türkiye

AÇIKLAMA

G-7 zirvesinde gelişmiş olarak kabul edilen ülkeler;

- Fransa
- İngiltere
- Almanya
- İtalya
- Amerika Birleşik Devletleri
- Japonya ve
- Kanada'dır.

YANIT: E

11. Dünya Sistemi Kuramına göre merkeze hammadde ihraç eden ve işlenmiş ürün ithal eden tarım ülkeleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Merkez
- B) Çevre
- C) Tam çevre
- D) Yarı çevre
- E) Yarı merkez

AÇIKLAMA

Dünya Sistemi Kuramına göre merkeze hammadde ihraç eden ve işlenmiş ürün ithal eden tarım ülkelerine **Çevre** denir.

YANIT: B

12. Kökleri XVI. yüzyıla uzanan değerli madenlerin artırılmasıyla ekonomik güç arasında ilişki kuran korumacı ekonomi siyaset aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Emperyalizm
- B) Sosyalizm
- C) Merkantilizm
- D) Kapitalizm
- E) Kolonyalizm

AÇIKLAMA

Kökleri XVI. yüzyıla uzanan değerli madenlerin artırılması ve ekonomik güç arasında ilişki kuran korumacı ekonomi siyasete Merkantilizm denir.

YANIT: C

13. Afrika kıtası 1884 ve 1885 yıllarında yapılan hangi konferansla bölünmüştür?

- A) Milano konferansı
- B) Berlin konferansı
- C) Paris konferansı
- D) Nato konferansı
- E) BM konferansı

AÇIKLAMA

Afrika kıtası 1884 ve 1885 yıllarında yapılan Berlin konferansı ile bölünmüştür.

YANIT: B

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

14. 1884 ve 1885 yıllarında gerçekleştirilen hangi konferans ile Afrika kıtası bölünmüş ve Avrupalı devletler arasında pay edilmiştir?

- A) Paris Konferansı
- B) San Francisco Konferansı
- C) İstanbul Konferansı
- D) Lozan Konferansı
- E) Berlin Konferansı

AÇIKLAMA

Berlin Konferansı ile Afrika kıtasını bölüşen ülkeler;

- İngiltere
- Fransa
- Almanya
- Belçika
- Portekiz
- İtalya
- İspanya

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

15. Aşağıdakilerden hangisi Birleşmiş Milletler Bin Yıl Kalkınma hedeflerinden biri **değildir**?

- A) Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- B) Çocuk ölümlerini azaltmak
- C) Küresel liberalizmi teşvik etmek
- D) Sefaleti ve açlığı sona erdirmek
- E) HIV/AIDS, sıtma ve diğer yaygın hastalıklarla mücadele etmek

AÇIKLAMA

Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 8 makro hedefi;

- Sefaleti ve açlığı sona erdirmek
- Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek
- Evrensel temel eğitimi sağlamak
- Çocuk ölümlerini azaltmak
- Anne sağlığını iyileştirmek
- HIV/AIDS, sıtma vb. hastalıklarla mücadele etmek
- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- Kalkınma için küresel bir ortaklık kurmaktır.

YANIT: C

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

?

1. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı raporuna göre 2007'de dünya nüfusunun en zengin % 20'lik dilimi % kaçlık bir küresel servete sahiptir?
  - A) 15
  - B) 25
  - C) 50
  - D) 60
  - E) 75
2. Günlük olarak 1, 25\$ veya 2\$ altında gelir elde edenlerin toplumda büyük bir kesimi oluşturması aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?
  - A) Az gelişmişlik
  - B) Fakirlik
  - C) Çok gelişmişlik
  - D) Açlık
  - E) Eğitimsizlik
3. Modern demokrasinin kökleri kaçınıcı yüzyıla dayanmaktadır?
  - A) 16
  - B) 17
  - C) 18
  - D) 19
  - E) 20
4. Üçüncü Dünya ülkesi ifadesi kaç yılından sonra gözden düşmüştür?
  - A) 1970
  - B) 1980
  - C) 1989
  - D) 1990
  - E) 2000

5. Kuzey-Güney ayrımı ilk olarak kaç yılında gündeme gelmiştir?
  - A) 1965
  - B) 1973
  - C) 1980
  - D) 1985
  - E) 1990
6. Az gelişmiş yerine gelişmekte olan ülkeler ifadesi kaç yıllarında yaygınlaşmaya başlamıştır?
  - A) 1960
  - B) 1970
  - C) 1980
  - D) 1990
  - E) 2000
7. 1005 dolar ile 12.276 dolar arasında gelire sahip ülkeler hangi isimle adlandırılır?
  - A) Gelişmiş ülke
  - B) Az gelişmiş ülke
  - C) Çok gelişmiş ülke
  - D) Gelişmekte olan ülke
  - E) Gelişmemiş ülke
8. G-7 son yıllarda hangi şekli almıştır?
  - A) G-8
  - B) G-10
  - C) G-17
  - D) G-20
  - E) G-22

9. Dünya Sistemi Kuramı kim tarafından ortaya konulmuştur?
- A) Adam Smith
B) Alfred Sauvy
C) Karl Marx
D) Willy Brandt
E) Immanuel Wallerstein
10. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı buldukları Wilson ilkeleri kim tarafından ortaya konmuştur?
- A) Adam Smith
B) Alfred Sauvy
C) Woodrow Wilson
D) Willy Brandt
E) Immanuel Wallerstein
11. ABD'nin Britanya'dan bağımsızlığını kazanması kaçınıcı yy.da olmuştur?
- A) 14
B) 15
C) 16
D) 17
E) 18
12. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Sömürge Altındaki Ükelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine dair deklarasyon kaç yılında kabul edilmiştir?
- A) 1956
B) 1960
C) 1967
D) 1971
E) 1987
13. Gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisine sorunsuz biçimde eklememesini hedefleyen Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı kaç yılında kurulmuştur?
- A) 1964
B) 1969
C) 1974
D) 1988
E) 1991
14. Binyıl Kalkınma Hedefleri kaç yılında ortaya konmuştur?
- A) 1968
B) 1975
C) 1989
D) 1995
E) 2000
15. Binyıl Kalkınma Hedefleri kaç makro hedef belirlemiştir?
- A) 3
B) 5
C) 8
D) 10
E) 15

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **E** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı raporuna göre 2007'de dünya nüfusunun en zengin % 20'lik dilimi % 75'lik bir küresel servete sahiptir.
2. **A** Günlük olarak 1, 25\$ veya 2\$ altında gelir elde edenlerin toplumda büyük bir kesimi oluşturması az gelişmişlik göstergesidir.
3. **C** Modern demokrasinin kökleri 18.yy'a dayanmaktadır.
4. **D** Üçüncü Dünya ülkesi ifadesi 1990 sonrası gözden düşmüştür.
5. **C** Kuzey-Güney ayrımı ilk olarak 1980 yılında gündeme gelmiştir.
6. **B** Az gelişmiş yerine gelişmekte olan ülkeler ifadesi 1970'lerde yaygınlaşmaya başlamıştır.
7. **D** 1005 dolar ile 12.276 dolar arasında gelire sahip ülkeler Gelişmekte olan ülke olarak adlandırılır.
8. **D** G-7 son yıllarda G-20 şeklini almıştır.
9. **E** Dünya Sistemi Kuramı Immanuel Wallerstein tarafından ortaya konulmuştur.
10. **C** Ulusların kendi kaderini tayin hakkı buldukları Wilson ilkeleri Woodrow Wilson tarafından ortaya konulmuştur.
11. **E** ABD'nin Britanya'dan bağımsızlığını kazanması 18 yy.da olmuştur.
12. **B** BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Sömürge Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine dair deklarasyon 1960 yılında kabul edilmiştir.
13. **A** Gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisine sorunsuz biçimde eklemlenmesini hedefleyen Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı 1964 yılında kurulmuştur.
14. **E** Binyıl Kalkınma Hedefleri 2000 yılında ortaya konulmuştur.
15. **C** Binyıl Kalkınma Hedefleri 8 makro hedef belirlemiştir.

SÖMÜRGEÇİLİKTE KÜRESELLEŞMEYE: ULUSLARARASI SİSTEMDE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN DEĞİŞEN ROLÜ

ÜNİTE 2

Öğretmen Diyor ki! Uluslararası sisteme katılan ülke sayısındaki artışın nedenleri, Gelişmekte olan ülkelerin ortak özellikleri, kendi aralarında nasıl farklılaştıkları, birbirleriyle ve gelişmiş ülkelerle nasıl iş birliği yaptıkları iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteye çalışırken; Gelişmekte olan ülkelerle ilgili En Az Gelişmiş Ülkeler, Küreselleşme, Yüksek Borçlu Fakir Ülkeler, Küresel Yönetişim, Geçiş Ekonomileri, Bağlantısızlık Hareketi, G20, BRICS Ülkeleri, Asya Kaplanları gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	2

Modern uluslararası sistemin en temel kurucu aktörleri **devletlerdir**. Yakın tarihte uluslararası sisteme yeni devletlerin katıldığı üç önemli dönem dikkat çekmektedir. Devlet sayısının artışıdaki **ilk dalga**, I. Dünya Savaşı sonucunda Habsburg ve Osmanlı İmparatorluklarının yıkılması sonrası yeni devletlerin ortaya çıkışı ile yaşandı. **İkinci dalga**, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan dekolonizasyon süreci yani Avrupalı devletlerin denizaşırı sömürgelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıydı. **Üçüncü dalga** ise Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin yıkılması ve komünist blokun çözülmesidir.

Günümüzde gelişmekte olan ülkeler olarak nitelendirdiğimiz ve yeryüzündeki devletlerin yaklaşık üçte ikisini kapsayan gruptaki ülkelerin ortak özellikleri geçmişte sömürgeciğe veya emperyalizme maruz kalmış olmalarıdır.

BAĞIMSIZLIKTAN SOĞUK SAVAŞ SONRASINA: TARİHSEL PERSPEKTİF

YENİ SİYASAL VE EKONOMİK BAĞLAR

Uluslararası ilişkiler açısından baktığımızda bağımsızlıklarını kazanan eski sömürge ülkelerinin hepsi uluslararası sistemin teoride eşit aktörleri olarak Birleşmiş Milletler'e üye oldular. Böylelikle BM'nin üye sayısı yıllar içinde hızla arttı. Birleşmiş Milletlerin 1945'te 51 kurucu üyesi bulunurken zamanla bağımsız devletlerin sayısının artması sonucu günümüzde 193 üyeye ulaşmıştır. Birleşmiş Milletlerin en önemli karar organı **güvenlik konseyidir**. Güvenlik konseyinde ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa yer alır.

Uluslararası ilişkiler açısından bakıldığında **Monroe Doktrini**; Dönemin ABD Başkanı Monroe'nun 1823'te yaptığı bir konuşmada açıklandığı için bu isimle anılmaktadır. Monroe Doktrini ile ABD, Avrupa ülkelerinin Amerika kıtalarındaki ülkelerin iç işlerine karışmamalarını ve bu bölgede sömürge elde etmeye çalışmamalarını talep ediyordu.

Uluslararası Amerikan Cumhuriyetleri Birliği adı verilen ve dünyanın en eski bölgesel örgütü olan yapı; Pan Amerikan Birliğine, **1948'de** de Amerikan Devletler Örgütüne dönüşmüştür. Amerikan Devletler Örgütünün amacı; üyeler arasında güvenlikten ticarete birçok alanda iş birliğini geliştirmek ve üyelerin toprak bütünlüklerini ve bağımsızlıklarını güvence altına almaktır. Amerikan Devletler Örgütünün üye sayısı 35'tir.

Büyük devletlerle eski sömürgeler siyasi ve ekonomik açıdan zayıf devletler arasında özellikle siyaset ve güvenlik alanlarında bağımlılık ilişkileri kurulmasının 20. yüzyıldaki diğer bir yolu ise ittifak anlaşmaları yapılması veya bölgesel paktlar kurulması olmuştur. İngiltere Orta Doğu'da, Fransa ise Afrika'da 19. yüzyılın sonlarından itibaren yapmaya başladıkları anlaşmalar yoluyla hâlihazırda ya da eski bazı sömürgeleri ile ilişkilerini devam ettirdiler. 20. yüzyılda klasik anlaşmaların yanı sıra devletler arasındaki güç ilişkilerini yansıtan yeni bir yapı olarak ikiden fazla devletin katılımıyla oluşturulan bölgesel paktlar ortaya çıktı. Çoğu durumda paktlar, bağımsızlığını elde eden eski sömürgelerle meşru görülen yeni siyasi, ekonomik ve askerî ilişkiler kurulmasını sağlamıştır.

Kitap güncellemelerini ve değişikliklerini "www.muratyayinlari.com" internet sitemizin DUYURULAR bölümünden takip edebilirsiniz.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Orta Doğu, Güneydoğu Asya, Amerika ve Avustralya bölgelerinde **Bağdat Paktı**, **SEATO** (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı), **Rio Paktı** (ABD ve Güney Amerika ülkeleri), **ANZUK** (Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere) ve **ANZUS** (Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD) gibi çok taraflı, güvenlik temelli paktlar kurulmuştur. Bu paktların çoğuna İngiltere müdahil olmakla beraber ABD'nin bu paktlarda doğrudan veya dolaylı rol alması ve sömürgeci güç ilişkilerinin yenilenmesinde bir aktör olarak ortaya çıkışı önemlidir. ABD'nin katılımı paktları güvenliğin korunması ve ekonomik imkânlar konusunda güçlendiriyordu.

ULUSLARARASI SİSTEM VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER

Gelişmekte olan ülkelerin mali ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ilk kurumsallaşmış uluslararası destek **Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasından (IBRD)** gelmiştir. 1944'te savaş sonrası Avrupa'nın yeniden inşası için kurulan IBRD'nin 1950'li yıllarda ana çalışma alanı, yeni devletlere kalkınmalarını destekleyecek uygun krediler vermek olmuştur.

Fakat uluslararası sisteme katılan yeni devlet sayısındaki hızlı artış ve bunların artan ihtiyaçları, Banka'nın yetersiz kalmasına neden olmuş ve yeni devletlerin ihtiyaçlarıyla ilgilenmek, uygun faiz oranlarında veya faizsiz borç vermek için bünyesinde **1960 yılında** Uluslararası Kalkınma Birliği ve ona destek olan büyük devletlerin kaynak aktardığı **Uluslararası Kalkınma Bankası** kurulmuştur.

Uluslararası Örgütler: Hükümetler arası uluslararası örgütler, üç veya fazla ülke hükümetinin anlaşma ile kurdukları ve daimi bir sekretaryaya sahip örgütlerdir. **Hükümet dışı uluslararası örgütler**; devletler arasında yapılan bir anlaşmayla kurulmamışlardır. Fakat en az üç farklı ülkeden yönetimde söz sahibi üyeleri, uluslararası amaçları, daimi bir genel merkezleri ve sekretaryaları bulunur. Örneğin Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Arap Birliği hükümetler arası uluslararası örgütlere, Kızılhaç ve Uluslararası Af Örgütü ise hükümet dışı uluslararası örgütlere örnektir.

G77 - 77'LER GRUBU

Gelişmekte olan ülkeler ilk kez 1964 yılında Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı esnasında G77 olarak anılan 77'ler grubunu kurarak BM çatısı altında bir araya geldiler. Bu dönemde, kalkınma sorununa dikkat çekilerek, gelişmiş olanların geliştirmekte olanlara yardım yapmakla ve ticaret önündeki engelleri kaldırmakla yükümlü oldukları düşüncesi ön plana çıktı.

Bu ülkeler 1967 yılında Cezayir'de tekrar bir araya gelerek G77'yi kurumsallaştırmışlardır. Türkiye'nin dâhil olmadığı grubun üye sayısı günümüzde 131'e ulaşmış fakat tarihsel bir dönüm noktasını simgeleyen G77 ismini kullanmaya devam etmiştir.

BM çatısı altında gelişmekte olan ülkelerin bir araya geldikleri en büyük hükümetler arası örgüt olan G77; Güney ülkelerinin ortak ekonomik çıkarlarının korunmasını, BM sistemi çerçevesinde yapılan uluslararası ekonomiyle ilgili görüşmelerde ortak hareket etmelerini ve bu ülkelerin gelişme konusunda birbirlerini desteklemelerini amaçlamaktadır.

BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ

Bağlantısızlık hareketi, üçüncü dünya ülkelerinin pek çoğunu bir araya getiren bir uluslararası siyasi platform olmuştur. Bağlantısızlar hareketinin başlangıç noktası, 1955 yılında Endonezya'nın **Bandung** şehrinde toplanan **Asya-Afrika Konferansı**'dır.

Bandung Konferansı'na ABD ve SSCB davetli değillerdi. Fakat katılımcılardan Türkiye, NATO'nun ve dolayısıyla Batı bloğunun; Çin Halk Cumhuriyeti de SSCB'nin gayri resmi olarak temsilcisi konumundaydılar. Diğer katılımcı ülkeler arasından da Batı bloğuyla yakınlaşmayı veya tarafsızlığı savunanlar çıkmıştır. Türkiye katıldığı bu **ilk ve tek** Bağlantısızlar Konferansı'nda Batı bloğu taraftarı bir tutum sergilemiştir. Türkiye daha sonraki toplantılara **katılmamış** ve hareketin dışında kalmayı tercih etmiştir.

Hareketin önde gelen liderleri Hindistan Başbakanı Cavaharlal Nehru, Yugoslavya lideri Josip Broz Tito ve Mısır Başbakanı Cemal Abdül Nâsır olmuşlardır. Diğer önemli isimleri arasında Gana Devlet Başkanı Kwame Nkrumah ve Endonezya devlet başkanı Ahmed Sukarno sayılabilir.

KÜRESELLEŞME VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN FARKLILAŞMASI

KÜRESELLEŞME

Küreselleşme genel olarak "iktisadın, siyasetin, kültürün ve bir ülke ideolojisinin diğerine nüfuz etmesini sağlayan ulusal ve uluslar üstü yapı ve süreçlerin oluşması" dir.

Küreselleşme **ilk olarak Coğrafi Keşiflerle** ortaya çıkmış, bu durum Avrupalıların uluslararası ticaretini artırırken dünyanın geri kalanının da sömürgeleştirme veya emperyalizme maruz kalmasına yol açmıştır.

İkinci dalga ise 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin getirdiği üretim artışı ve ham madde ihtiyacının etkisiyle uluslararası ticari faaliyetlerin artmasıyla ortaya çıkmış, **1. Dünya Savaşı** ile son bulmuştur.

Sanayi Devrimi: Üretim sürecinde buhar gücü gibi inorganik enerjinin kullanılması gibi insanlık için çığır açıcı gelişmeleri ifade eden Sanayi Devrimi 18. ve 19. yüzyıllarda İngiltere'de başlamış ardından Kıta Avrupa'sına, Kuzey Amerika'ya ve Japonya'ya yayılmıştır. Üretimdeki kiteselleşme hem yeni ham madde kaynaklarına hem de üretilen mamul malların satılacağı yeni pazarlara ihtiyaç doğurmuştur.

Küreselleşmenin ideolojik temeli **liberalizm**'e dayanır.

Küreselleşmenin **iki temel özelliği** bulunmaktadır; karşılıklı bağların artışı ve küresel bilinç.

Küreselleşme insan hayatının **dört önemli yönünü**; ekonomiyi, sosyal hayatı, siyaseti ve kültürü barındırır ve bunların birbirleriyle ilişkileneceklerine, çoğu zaman da iç içe geçmelerine neden olur.

Günümüzde yaşanan küreselleşmenin **üç temel dinamiği** bulunmaktadır. Bunlar teknolojik gelişme, ekonomi politikalarındaki değişim ve Soğuk Savaş sonrasında dünyada yaşanan siyasal gelişmelerdir.

Küresel Yönetişim

Yönetişim, bir tarafın diğerini yönettiği bir üst-üst ilişkisi yerine karşılıklı ilişkilerin ön plana çıktığı bir etkileşimler bütünüdür ifade eder. Birlikte yönetme anlamını taşımaktadır

Küresel yönetişimin ulus devletler için anlamı, ulus üstü yapıların devletlerin iç ve dış siyasetlerine giderek daha fazla etki etmesi ve devlet egemenliğinin kısıtlanmasıdır.

Küresel yönetişim yeni bir olgu olmayıp başlangıcı Birinci Dünya Savaşı sonrasına götürülebilir. Milletler Cemiyeti, BM, Bretton Woods Sistemi, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası da bu sürecin parçalarıdır.

Küresel yönetişimin **iki temel özelliği** bulunmaktadır. **İlki**, yalnızca devletler arasında olmayıp çok uluslu şirketlerden sivil toplum kuruluşlarına değin devlet dışı aktörlerin de katılımıyla gerçekleşmesidir. **İkinci özelliği** ise hiyerarşik değil de çok düzeyli bir yönetişimi simgelemesidir.

Yönetişim sadece hükümetler veya uluslararası örgütler düzeyinde değil yerel ve bölgesel düzeylerde de gerçekleştirilir. Bu süreçte uluslararası kuruluşlar ve devletlerin yanı sıra **çok uluslu şirketler** ve **sivil toplum kuruluşları** gibi devlet dışı aktörler de küresel düzeyde normların ve kuralların hem belirleyicisi hem de uygulayıcısıdır.

Çok Uluslu Şirket (ÇUŞ): Birden çok ülkede faaliyet gösteren ticari işletmedir. Günümüzde ÇUŞ'lar küreselleşmiş uluslararası ilişkiler ağının önemli bir aktörüdürler ve uluslararası sistemin işleyişini önemli ölçüde etkilemektedirler.

Sivil Toplum Kuruluşu (STK): Bir devlete bağlı olmayan, kâr amacı gütmeyen, şiddetli amaçlamayan sivil kuruluşlardır. Ulusal düzeyde olduğu kadar küresel düzlemde de STK'lar kritik roller üstlenmektedir.

Gelişmiş ülkeler henüz İkinci Dünya Savaşı sona ermeden 1944 yılında ABD'nin liderliğinde Bretton Woods'da toplanarak savaş sonrası istikrarlı bir ekonomik yapı oluşturmak istemişlerdir. **Bretton Woods sisteminin temellerini** Uluslararası Para Fonunun (IMF) ve Dünya Bankasının kurulması oluşturmuştur.

1947 yılında ise 23 ülkenin katılımıyla GATT (Gümrük ve Tarifeler Genel Anlaşması) görüşmeleri ne başlanmıştır. GATT ile üye ülkeler arasında ticaretin serbestleştirilmesi, gümrük vergilerinin düşürülmesi, miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve dış ticaret rejimlerinin üye ülkeler arasında uyumlaştırılması hedeflenmiştir. GATT, 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) dönüşmüştür .

Küreselleşmenin Etkileri

Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumsuzlukları;

- > *Toplumsal koruma mekanizmaları zayıflar*
- > *Kültürel değerleri ve kimlikleri yok olur*
- > *Çatışmalar artar*
- > *Suç çeteleri ve hastalıkların tüm dünyaya yayılmasını kolaylaştırır*
- > *Geleceğe dair olarak karamsarlığa neden olur*

Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumlu etkileri;

- > *Dış ticaret artar*
- > *Ekonomide dinamizm artar*
- > *İstihdam artar*
- > *İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım yapılır*
- > *Kurumsallaşmaya ve çevrenin korunmasına daha fazla yatırım yapılır*

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ARASINDAKİ FARKLILAŞMALAR

Gelişmekte olan ülkeler arasında yükselen ülkeler olarak gösterilen ilk grup, 1960'lı ve 1990'lı yıllar arasında çok konuşulan **Asya Kaplanlarıdır**. **Asya Kaplanları**; Hong Kong, Güney Kore, Tayvan ve Singapur'dan oluşmaktadır. 1960-1995 yılları arasında düşük iş gücü maliyeti ve dışa açık büyüme sayesinde Asya Kaplanları hızlı endüstrileşme ve yüksek büyüme rakamlarıyla dikkat çekmiştir.

Benzer büyüme stratejileri takip eden Endonezya, Filipinler, Malezya ve Tayland da artık Asya muzicesinin bir parçası olarak **ikinci kuşak kaplanlar** olarak ifade edilmektedirler.

Çin'in büyümesi "Ejderin Uyanışı" olarak da ifade edilmektedir ve gelecek yıllarda uluslararası sistemi köklü biçimde etkileyeceği düşünülmektedir.

Günümüzde popüler olan **BRICS** (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) ve **MIST** (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) gibi gruplar ile kıyaslandığında ise Asya Kaplanları gruplandırmasının yalnızca ekonomi temelli olduğunu ve bu ülkelere küresel çapta sorunların çözümüne katkıda bulunmaları, çok kutupluluğa giden yolu açmaları gibi siyasal bir misyon taşımadığı görülür.

1970'li yıllardan itibaren üretim ve ticarete dayalı ekonomik kapasiteleri ile öne çıkan ülkeler **Yeni Sanayileşmiş Ülkeler** olarak adlandırılmaya başlandılar. Asya Kaplanlarının yanı sıra Brezilya ve Meksika da bu ülkeler arasındadır.

Orta Büyüklükte Güce Sahip Ülke: Süper güç konumunda yer almayan ancak ekonomik ve siyasi açıdan uluslararası ilişkilerde küçük devletlere kıyasla daha etkili olan devletlerdir.

En Az Gelişmiş Ülkeler

En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) pek çok açıdan az gelişmiş ülkeler içerisindeki **en kırılgan halkayı temsil** etmektedir. 1971 yılında "en savunmasız ve dezavantajlı" ülkeleri bir araya getirmek için tesis edilen en az gelişmiş ülkeler kategorisi içerisinde yer alan ülke sayısı azalmamış aksine artmıştır.

En az gelişmiş ülkelerin karşılaştığı sorunlar: "Aşırı yoksulluk", "Ekonomik kırılganlık", "Dış kaynaklı şoklar karşısında duyarlılık", "İnsan ve doğa kaynaklı felaketler karşısında korunaksızlık" ve "Bulaşıcı hastalıklar" gibi sorunlardır. Çoğunluğunu Afrika ülkeleri oluşturmak üzere toplam 48 tane en az gelişmiş ülke bulunmaktadır.

En Az Gelişmiş Ülke sınıflandırması yapılırken göz önüne alınan üç kriter bulunmaktadır. **1.** Kişi başına düşen gayrisafı yurtiçi hâsılanın (GSYH) düşüklüğü **2.** İnsan kaynaklarındaki zayıflık kapsamında değerlendirilen bebek ölümlerinin fazlalığı, eğitim ve beslenme imkânlarıyla okuryazarlık gibi alanlardaki eksiklikler **3.** Ekonomik faaliyetlerdeki iş gücü, imalat, ihracat, imalat sektörünün enerji kullanımı gibi alanlardaki yetersizliklerdir.

Yüksek Borçlu Fakir Ülkeler

Pek çoğu Afrika'da yer alan 39 ülkeden oluşmaktadır. Söz konusu 39 ülkenin 30'u aynı zamanda en az gelişmiş ülke statüsündedir.

Dünya geneline baktığımızda bölgesel örgütlerin kuruluşlarında **iki dalga** yaşandığını görüyoruz. İlki 1960'larda yaşanmış ve bu dönemde AB benzeri yapılar oluşturmak amacıyla bölgesel örgütler kurulmuştur. İkinci dalga 1990'lı yıllarda yaşanmış ve APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği) gibi gelişmiş ülkeler arasında kurulan ortaklıklar ön plana çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası örgütler çatısı altında bir araya gelmek istemelerinin nedenleri; ortak hareket etmenin onları daha güçlü kılması, maliyetleri azaltması ve dünyanın geri kalanıyla ilişki kurmalarına imkân sağlamasıdır. Diğer bir önemli neden ise gelişmiş ülkelerin söz sahibi olduğu bir dünyada birlikteliğin statükoya karşı durmalarını kolaylaştırmasıdır.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN ROLLERİ

BÖLGESEL İŞ BİRLİKLERİ

Arap Birliği

Arap Birliği geliştirmekte olan ülkeleri bir araya getiren uluslararası örgütlerin ve gruplaşmaların en keskidir.

1945'te Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, Irak, Ürdün ve Lübnan tarafından Kahire'de kurulmuştur. Günümüzde üye sayısı 22'ye ulaşmıştır.

Arap Birliğinin hedefleri arasında ekonomik ve kültürel iş birliğinin yanı sıra Arap dünyasında yaşanan çatışmaların sona erdirilmesi ve Filistin sorununun çözüme kavuşturulması da bulunmaktadır

Afrika Birliği

İlk olarak 1963 yılında Afrika'nın o dönemde bağımsız olan 31 ülkesi bir araya gelerek **Afrika Birliği Teşkilatını** kurmuşlardır.

1999 yılında ise bir araya gelen Afrika ülkeleri devlet ve hükümet başkanları günümüzde de varlığını devam ettiren Afrika Birliğini kurmuşlardır. **Fas hariç** Afrika kıtasında bulunan tüm devletler Afrika Birliğine üyedir.

Örgüt Afrika'nın küresel ekonomide daha etkin rol oynamasını sağlamanın yanı sıra kıtanın sosyal ve siyasal sorunları ve küreselleşmenin olumsuz etkileriyle de mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Temel hedefleri arasında sömürgecilik ve ırk ayrımcılığı (apartheid) politikalarının kıtadaki kalıntılarının ortadan kaldırılması, üye ülkeler arasında birlik ve dayanışmanın teşvik edilmesi, kalkınma için iş birliği yapılması, üyelerin bağımsızlıklarının ve toprak bütünlüklerinin korunması ve BM sistemi çerçevesinde uluslararası iş birliğine gidilmesi vardır.

Diğer örgütlerle kıyasla yapıldığında üyeleri itibarıyla en az gelişmiş ve bölgesinde en çok çatışma yaşanan örgüt Afrika Birliği'dir.

KEİ - Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü

Türkiye ve eski SSCB ülkelerini içine alacak biçimde bölgesel bir iş birliğine gidilmesi fikri 1990 yılında ortaya çıkmış, 1992 yılında İstanbul'da kesinleştirilmiştir. Türkiye, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya ve Ukrayna örgütün kurucu üyeleridir. 2004 yılında Sırbistan'ın katılımıyla üye sayısı 12'ye çıkmıştır. İstanbul'da daimi bir sekretaryası bulunan KEİ'ye üye ülkelerin ortak yatırım projelerine kredi sağlamak amacıyla Selanik'te Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası kurulmuştur .

MERCOSUR - Orta ve Güney Amerika Ortak Pazarı

1991 yılında Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay bir anlaşmayla bir araya gelmiş, 1994 yılında ise bölgesel bir örgüt olan Mercosur'u kurmuşlardır. 2006 yılında Venezuela da örgüte üye olmuştur .

Hedefleri arasında topluluk dışı ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulanması ve üye ülkelerin ekonomi politikalarının ortak biçimde yürütülmesi bulunmaktadır.

ANDEAN Topuluğu-And Bölgesi Ülkeleri Topuluğu

Temel amacı bölge ülkeleri arasında kalkınma, eşitlik ve bağımsızlık temelli bir bütünleşmeye gidilmesidir. Tarihçesi 1969'a uzanan örgütün üye profili zaman içinde değişiklik göstermiştir. Hâlihazırdaki üyeleri Peru, Kolombiya, Bolivya ve Ekvador'dur.

UNASUR - Güney Amerika Ülkeleri Birliği

2004 yılında kurulan UNASUR'un üyeleri arasında Arjantin, Brezilya, Bolivya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Guyana, Paraguay, Surinam, Peru, Uruguay ve Venezuela bulunmaktadır. Güney Amerika ülkelerinin kültürel, ekonomik, siyasal ve toplumsal alanların yanı sıra enerji ve altyapı konusunda da iş birliği yapmalarını hedeflemektedir. Diğer hedefleri ise kalkınmanın, sosyoekonomik eşitliğin, katılımıcılığın ve demokrasinin teşvik edilmesidir.

ASEAN - Güneydoğu Asya Uluslar Birliği

1967 yılında Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Singapur tarafından kurulan ASEAN'ın (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) kuruluş amacı komünizme karşı güç birliği oluşturmaktır. Günümüzde ise bu hedefinin ötesinde ekonomi, güvenlik, siyaset ve kültür alanlarında Avrupa Birliği benzeri kapsamlı bir bütünleşmeyi hedeflemektedir.

ASEAN'ın sloganı "tek vizyon, tek kimlik, tek topluluk"tur.

BDT - Bağımsız Devletler Topuluğu

SSCB'nin dağılmasının ardından Merkezî ve Doğu Avrupa ülkelerinin çoğu AB ile bütünleşme yolunu seçerken Rusya ve Kafkasya ile Orta Asya'daki devletler Bağımsız Devletler Topuluğu (BDT) çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Bu ülkelerin tamamı merkezî ekonomilerden vazgeçerek ekonomi politikalarında çeşitli düzeylerde liberalleşme yoluna gittikleri için geçiş ekonomileri olarak adlandırılmaktadırlar.

Geçiş Ekonomileri: Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber Sovyet Bloku'ndan kopan pek çok ülkede kumanda ekonomilerinin yerini serbest piyasa ekonomileri almıştır. Rusya, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri geçiş ekonomileri olarak adlandırılmaktadırlar. Geçiş süreçleri yalnızca ekonomiyle sınırlı olmayıp politik yapıların demokratikleştirilmesi çabalarını da içermektedir.

2000 sonrasında bu ülkeler yüksek büyüme rakamlarına ulaşmışlardır. Bu ülkelerin başında Baltık Kaplanları gelmektedir. Baltık Kaplanları, üç Baltık ülkesini, Estonya, Letonya ve Litvanya'yı ifade eden bir terimdir.

BDT'nin üye sayısı günümüzde 12'ye ulaşmıştır. BDT'nin kuruluş amacı üyelerin egemen eşitliği prensibini muhafaza ederek örgüt coğrafyasında malların, sermayenin, iş gücünün ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanmasıdır.

BÖLGESEL OLMAYAN İŞ BİRLİKLERİ

D-8-Gelişmekte Olan Sekizler

1997 yılında İstanbul Deklarasyonu ile kurulan ve daimi sekretaryası İstanbul'da bulunan D-8'in amacı kalkınmakta olan 8 ülke arasında iş birliğinin sağlanmasıdır. Türkiye, Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan D-8'e üyedirler. D-8'in hedefleri arasında üyelerin küresel ekonomik ilişkilerdeki etkinliğini artırmak, ticari ilişkilerini çeşitlendirmek, üyelerin uluslararası karar alma mekanizmalarına güçlü biçimde katılımlarını sağlamak ve üye ülkelerdeki halkların yaşam seviyesini yükseltmek bulunmaktadır.

EİT-Ekonomik İş Birliği Teşkilatı

1964 yılında Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulan Kalkınma için Bölgesel İş Birliği (RCD) örgütünün devamı niteliğindedir. 1985 yılında ilişkileri gelişen bu üç ülke arasında merkezi Tahran olan Ekonomik İş Birliği Teşkilatı kurulmuştur. 1992'de Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Afganistan örgüte üye olmuşlardır. Üye ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunarak bölge içi ticareti geliştirmeyi hedefleyen örgüt; ticaret, ulaştırma, tarım, enerji, çevre, sağlık, sanayi, maliye ve ekonomi alanlarında iş birliği zemini sağlamaktadır.

OPEC - Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

1960 yılında İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezuela tarafından kurulan OPEC'in genel merkezi Viyana'dadır.

OPEC'in kuruluş amacı üye ülkelerin petrol politikalarını uyumlu hâle getirmek ve petrol pazarının istikrarını sağlamaktır.

1973 Arap-İsrail savaşının ardından Batı ve ABD üzerinde baskı yapabilmek için petrol fiyatları artırıldı. Batı Avrupa ve Japonya'da paniğe neden olan petrol fiyatlarındaki yükselme bu ülkelerin Arapların politikalarını desteklemeye başlamalarına neden oldu. Fakat ABD'nin Orta Doğu politikasında bir değişiklik görülmediği gibi, sert tepki gösterdi. Petrol krizinin genel bir değerlendirmesini yapacak olursak OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarına düzenli olarak zam yapmaları normal bir olay olarak görülmeye başlandı.

Petrol krizi: 1973'te Arap İsrail savaşında Batılıların ve özellikle ABD'nin İsrail'i desteklemesi üzerine OPEC ülkeleri petrolün fiyatını olağanüstü artırarak petrolü ilk kez siyasi bir silah olarak kullanmışlardır. Petrol krizi sanayileşmiş ülkelerdeki enflasyonu artırmış ve ekonomik durgunluğa neden olmuştur. Siyasi olarak ise batılı ülkeler bu olaydan sonra Arap-İsrail ilişkilerinde daha dikkatli davranmışlardır.

İİT-İslam İş Birliği Teşkilatı

Eski adı İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) olan örgütün temeli, 1969 yılında Kudüs'teki El-Aksa Camisi'nin bir Yahudi fanatik tarafından yakılmaya teşebbüs edilmesini görüşmek için İslam ülkelerinin Fas'ın başkenti Rabat'ta toplanmalarına dayanır. 1970'te kurumsallaşarak daimi bir sekreteryaya kavuşmuştur. Günümüzde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu dört kıtadan 57 üyesi ile BM'nin ardından dünyanın ikinci en büyük hükümetler arası örgütü hüviyetine bürünmüştür.

İKÖ, 2011 yılında adını ve tüzüğünü değiştirerek kendini yenilemiş ve İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT) adını almıştır.

İslam İş Birliği Teşkilatı'nın amacı İslam dünyasının ortak sesi olmak ve dünya genelinde barış ve uyumu teşvik etmektir. Hem İslam dünyasının sorunlarına çözüm getirmeyi hem de dünya çapında Müslümanlara yönelik ayrımcılığı önlemeyi hedeflemektedir.

APEC - Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği

Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği (APEC) 1989 yılında Avustralya'da bir araya gelen 12 Asya Pasifik ülkesi tarafından kurulmuştur. Kurucu üyeleri Avustralya, Brunei Sultanlığı, Kanada, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Yeni Zelanda, Filipinler, Singapur, Tayland ve ABD'dir. Günümüzde Çin, Hong Kong, Tayvan, Meksika, Papua Yeni Gine, Peru, Rusya ve Vietnam'ın katılımlarıyla üye sayısı 21'e çıkmıştır.

İş birliğinin temel amacı, Asya-Pasifik bölgesinde sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve refahı teşvik etmektir. Bölge ülkeleri arasında ticaretin serbestleştirilmesi, ekonomi ve teknoloji alanında iş birliğinin ve bölgesel ekonomik bütünleşmenin teşviki, insani güvenliğin ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

BRICS Ülkeleri

BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ülkeleri kısaltmasının mucidi 2001 yılında ünlü finans kuruluşu Goldman Sachs için hazırladığı bir raporda bu dört ülkenin yakın gelecekte gelişmiş G7 ülkeleri ile aynı seviyeye geleceğini iddia eden ekonomist Jim O'Neill'dir. Çok ses getiren bu gruplandırma ilgili ülkeleri de etkilemiştir. 2009 yılından bu yana düzenli olarak zirve toplantıları yapan gruba 2011 zirvesinde Güney Afrika (South Africa) da dahil olmuştur. Grubun adı da artık BRICS olarak anılmaktadır. 2012 zirvesi ise Hindistan'da yapılmıştır.

MIST Ülkeleri

MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) kısaltmasının mucidi de ekonomist Jim O'Neill'dir. 2011 yılında önerdiği MIST ülkeleri sınıflandırmasıyla bu dörtlünün geleceğin yükselen ekonomileri olacaklarını iddia etmektedir. Bu dört ülkenin de ortak özellikleri kalabalık nüfusa sahip olmaları, her birinin küresel GSYH'den en az %1'lik pay almaları ve hepsinin de G-20 üyesi olmalarıdır.

BRICS ve MIST rakip gruplar olmayıp hem birbirilerinin tamamlayıcısı oldukları hem de küresel çapta etkinlik göstererek çok kutuplu ve daha adil bir dünya düzeninin oluşmasına katkı sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

G-20 Ülkeleri

İlk olarak en gelişmiş 7 ülke arasında oluşturulan ve daha sonra Rusya'nın da katılımıyla G-8 adını alan gelişmiş ülkeler forumunun küresel ekonomik krizler karşısında yetersiz kalışı, yükselen ekonomileri de uluslararası alanda daha etkin olacak bir platforma ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuş ve G-20 bu düşünce çerçevesinde ortaya çıkmıştır. G-20'nin üyeleri; G-8 üyelerini de kapsayan 19 ülke ve Avrupa Birliği'dir. Gelişmiş ülkeler dışında G-20'nin üyeleri; BRICS ve MIST ülkeleriyle Arjantin ve Suudi Arabistan'dan oluşur. Temel amaçları küresel ekonomide istikrarı ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamak, olası ekonomik krizleri önlemek ve yeni bir uluslararası mali yapı kurmaktır.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kurulan paktlardan biri değildir?
- A) Bağdat Paktı
B) SEATO
C) ANZUR
D) Rio Paktı
E) ANZUK

AÇIKLAMA

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kurulan paktlar;

- Bağdat Paktı
- SEATO (Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı)
- Rio Paktı (ABD ve Güney Amerika ülkeleri)
- ANZUK (Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere)
- ANZUS dur. (Avustralya, Yeni Zelanda, ABD)

YANIT: C

2. Aşağıdaki olaylardan hangisi ile gelişmekte olan ülkelerin taleplerinin giderek keskinleşmesi ve dünya ekonomisindeki durgunluk, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki iş birliğine yönelik olumlu havayı sekteye uğratmıştır?
- A) Ekonomik buhran
B) Petrol krizi
C) Dünya savaşı
D) Soğuk savaş
E) Berlin duvarının yıkılışı

AÇIKLAMA

1973 yılında çıkan Petrol krizi ile gelişmekte olan ülkelerin taleplerinin giderek keskinleşmesi ve dünya ekonomisindeki durgunluk, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki iş birliğine yönelik olumlu havayı sekteye uğratmıştır.

YANIT: B

3. I. Uluslararası Af Örgütü
II. Arap Birliği
III. Kızılhaç

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri Hükümet dışı uluslararası örgütlerin örnekleridir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) I, II ve III

AÇIKLAMA

Hükümet dışı uluslararası örgütler

- Uluslararası Af Örgütü
- Kızılhaç

YANIT: D

4. Aşağıdakilerden hangisi üçüncü dünya ülkelerinin pek çoğunu bir araya getiren bir uluslararası siyasi platformdur?

- A) Asya - Afrika Konferansı
B) Bağlantısızlar Hareketi
C) Küreselleşme
D) Bağımsızlık Hareketi
E) G-77 Zirvesi

AÇIKLAMA

Bağlantısızlar (Bağımsızlık) Hareketi; üçüncü dünya ülkelerinin pek çoğunu bir araya getiren bir uluslararası siyasi platformdur.

YANIT: B

5. BM'nin en önemli karar organı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genel Kurul
B) Yönetim Kurulu
C) Başkanlık
D) Denetim Kurulu
E) Güvenlik Konseyi

AÇIKLAMA

BM'nin en önemli karar organı Güvenlik Konseyi'dir.

YANIT: E

6. Aşağıdakilerden hangisi BM'nin Güvenlik Konseyinde yer alan ülkelerden biri değildir?

- A) ABD
- B) Rusya
- C) İtalya
- D) Çin
- E) İngiltere

AÇIKLAMA

BM'nin Güvenlik Konseyinde yer alan ülkeler;

- ABD
- Rusya
- Çin
- İngiltere
- Fransa

YANIT: C

7. Aşağıdakilerden hangisi küreselleşmenin insan hayatındaki önemli yönlerinden biri değildir?

- A) Ekonomi
- B) Sosyal hayat
- C) Sağlık
- D) Siyaset
- E) Kültür

AÇIKLAMA

Küreselleşmenin insan hayatındaki önemli yönleri;

- Ekonomi
- Sosyal hayat
- Siyaset
- Kültür'dür.

YANIT: C

8. Aşağıdakilerden hangisi ulusüstü yapıların devletlerin iç ve dış siyasetlerine giderek daha fazla etki etmesi ve devlet egemenliğinin kısıtlanmasını ifade eder?

- A) Çok Uluslu Yönetişim
- B) Yabancı Yönetişim
- C) Ulusal Yönetişim
- D) Uluslararası Yönetişim
- E) Küresel Yönetişim

AÇIKLAMA

Ulus üstü yapıların devletlerin iç ve dış siyasetlerine giderek daha fazla etki etmesi ve devlet egemenliğinin kısıtlanmasına Küresel Yönetişim denir.

YANIT: E

9. Aşağıdakilerden hangisi küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumsuzluklarından biri değildir?

- A) Toplumsal korunma mekanizmaları zayıflar.
- B) Kültürel değerleri ve kimlikleri yok olur.
- C) Çatışmalar azalır.
- D) Suç çeteleri ve hastalıkların tüm dünyaya yayılmasını kolaylaştırır.
- E) Geleceğe dair olarak karamsarlığa neden olur.

AÇIKLAMA

Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumsuzlukları;

- Toplumsal korunma mekanizmaları zayıflar.
- Kültürel değerleri ve kimlikleri yok olur.
- Çatışmalar artar.
- Suç çeteleri ve hastalıkların tüm dünyaya yayılmasını kolaylaştırır.
- Geleceğe dair olarak karamsarlığa neden olur.

YANIT: C

10. Aşağıdakilerden hangisi Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumlu etkilerinden biri değildir?

- A) Dış ticaret artar.
- B) Ekonomideki dinamizm artar.
- C) İstihdam artar.
- D) İnsan kaynaklarına daha az yatırım yapılır.
- E) Kurumsallaşmaya ve çevrenin korunmasına daha fazla yatırım yapılır.

AÇIKLAMA

Küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki olumlu etkileri;

- Dış ticaret artar.
- Ekonomideki dinamizm artar.
- İstihdam artar.
- İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım yapılır.
- Kurumsallaşmaya ve çevrenin korunmasına daha fazla yatırım yapılır.
- Hayat standartları yükselir.

YANIT: D

11. Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü (KEİ) nerede oluşturulmuştur?

- A) Bakü B) Atina
C) İstanbul D) Kahire
E) Delhi

AÇIKLAMA

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü (KEİ) 1992 yılında kesinleşmiştir ve İstanbul'da oluşturulmuştur.

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü (KEİ)'nin kurucu üyeleri;

- Türkiye
- Arnavutluk
- Ermenistan
- Azerbaycan
- Bulgaristan
- Gürcistan
- Yunanistan
- Moldova
- Romanya
- Rusya
- Ukrayna

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü'nün üye sayısı Sırbistan'ın katılımıyla 2004 yılında 12'ye çıkmıştır.

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütüne en son katılan ülke Sırbistan'dır.

YANIT: C

12. Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) kaç yılında kurulmuştur?

- A) 1967 B) 1974
C) 1988 D) 1992
E) 2004

AÇIKLAMA

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) 1967 yılında kurulmuştur.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) kurucuları;

- Endonezya
- Malezya
- Filipinler
- Tayland
- Singapur

ASEAN'in sloganı "tek vizyon, tek kimlik, tek topluluk"tur.

YANIT: A

13. Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) kaç yılında kurulmuştur?

- A) 1960 B) 1964
C) 1971 D) 1978
E) 1983

AÇIKLAMA

Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) 1960 yılında kurulmuştur.

Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'nin kurucuları;

İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezuela'dır.

OPEC'in amacı üye ülkelerin petrol politikalarını uyumlu hâle getirmek ve petrol pazarının istikrarını sağlamaktır.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

14. Aşağıdakilerden hangisinin tüm üyeleri aynı kıtada yer alır?

- A) NATO
B) G20
C) OPEC
D) MERCOSUR
E) İslam İşbirliği Teşkilatı

AÇIKLAMA

Mercosur üye ülkeler:

- Arjantin
- Brezilya
- Paraguay
- Uruguay

YANIT: D

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

15. Aşağıdaki ülkelerden hangisi Asya Kaplanları olarak isimlendirilen ülkelerden biridir?

- A) Moğolistan B) Kuzey Kore
C) Özbekistan D) Kazakistan
E) Singapur

AÇIKLAMA

Asya Kaplanları:

- Hong-Kong
- Güney Kore
- Tavyan
- Singapur

YANIT: E

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. Aşağıdakilerden hangisinin amacı; üyeler arasında güvenlikten ticarete birçok alanda iş birliğini geliştirmek ve üyelerin toplam bütünlüklerini ve bağımsızlıklarını güvence altına almaktır?
  - A) Fransız Milletler Topluluğu
  - B) İngiliz Milletler Topluluğu
  - C) Amerikan Devletleri Örgütü
  - D) Alman Milletler Topluluğu
  - E) Arap Milletler Topluluğu
2. Aşağıdakilerden hangisi İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kurulan Bağdat Paktı bölgelerinden biri değildir?
  - A) Orta Doğu
  - B) Güneydoğu Asya
  - C) Amerika
  - D) Avustralya
  - E) İngiltere
3. Aşağıdakilerden hangisi ANZUS ülkeleridir?
  - A) Yeni Zelanda, İngiltere ve Güney Amerika
  - B) Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD
  - C) Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere
  - D) İngiltere, Yeni Zelanda ve ABD
  - E) ABD, İngiltere ve Güney Amerika
4. Üçüncü dünya ülkelerinin toplandığı ilk Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) nerede yapılmıştır?
  - A) Paris
  - B) Cenevre
  - C) Londra
  - D) Berlin
  - E) Lüksemburg

5. Aşağıdakilerden hangisi birlikte yönetme anlamını taşımaktadır?
  - A) İletişim
  - B) Bilişim
  - C) Teknoloji
  - D) Gelişim
  - E) Yönetişim
6. Aşağıdakilerden hangisi İkinci Kuşak Kaplanları oluşturan ülkelerden biri değildir?
  - A) Endonezya
  - B) Japonya
  - C) Filipinler
  - D) Tayland
  - E) Malezya
7. Aşağıdakilerden hangisi BRICS ülkelerinden değildir?
  - A) Brezilya
  - B) Rusya
  - C) Malezya
  - D) Hindistan
  - E) Çin
8. Aşağıdakilerden hangisi MIST ülkelerinden değildir?
  - A) Meksika
  - B) Filipinler
  - C) Endonezya
  - D) Güney Kore
  - E) Türkiye

9. Aşağıdakilerden hangisi Yeni Sanayileşmiş Ülkeler (NIC) den biri değildir?
- A) Çin
B) Hong Kong
C) Güney Kore
D) Brezilya
E) Meksika
10. Aşağıdakilerden hangisi Arap Birliğinin kurucularından biri değildir?
- A) Mısır
B) Suriye
C) Suudi Arabistan
D) İran
E) Irak
11. Aşağıdakilerden hangisinin amacı bölge ülkeleri arasında kalkınma, eşitlik ve bağımsızlık temelli bir bütünleşmeye gidilmesidir?
- A) And Bölgesi Ülkeleri Topluluğu (ANEDAN)
B) Avrupa Birliği
C) Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü
D) Arap Birliği
E) Afrika Birliği
12. Aşağıdakilerden hangisi Baltık Kaplanlarını gösterir?
- A) Estonya - Letonya - Litvanya
B) Endonezya - Estonya - Letonya
C) Malezya - Filipinler - Litvanya
D) Tayland - Estonya - Letonya
E) Letonya - Litvanya - Malezya
13. Aşağıdakilerden hangisi D-8 üyelerinden biri değildir?
- A) Türkiye
B) Bangladeş
C) Mısır
D) Hindistan
E) Endonezya
14. Hangisi D-8'in hedeflerinden biri değildir?
- A) Üyelerin küresel ekonomik ilişkilerdeki etkinliğini artırmak
B) Ticari ilişkilerini çeşitlendirmek
C) Üyelerin uluslararası karar alma mekanizmalarına güçlü biçimde katılımlarını sağlamak
D) Üye ülkelerdeki halkların yaşam seviyesini yükseltmek
E) Kalkınma için iş birliği yapmak
15. OPEC ülkelerinin petrolün fiyatını olağüstü artırarak petrolü ilk kez siyasi bir silah olarak kullandıkları olay aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Soğuk savaş
B) Petrol krizi
C) 2. Dünya savaşı
D) Coğrafi keşifler
E) 1. Dünya Savaşı

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **C** Amerikan Devletleri Örgütünün amacı; üyeler arasında güvenlikten ticarete birçok alanda iş birliğini geliştirmek ve üyelerin toprak bütünlüklerini ve bağımsızlıklarını güvence altına almaktır.
2. **E** İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kurulan Bağdat Paktı bölgeleri;
  - Orta Doğu
  - Güneydoğu Asya
  - Amerika
  - Avustralya'dır.
3. **B** ANZUS ülkeleri; Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD
4. **B** Üçüncü dünya ülkelerinin toplandığı ilk Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) Cenevre'de yapılmıştır.
5. **E** Yönetişim birlikte yönetme anlamındadır.
6. **B** İkinci Kuşak Kaplanları;
  - Endonezya
  - Filipinler
  - Tayland
  - Malezya'dır.
7. **C** BRICS ülkeleri;
  - Brezilya
  - Rusya
  - Hindistan
  - Çin
  - Güney Afrika'dır.
8. **B** MIST ülkeleri;
  - Meksika
  - Endonezya
  - Güney Kore
  - Türkiye'dir.

9. **A** Yeni Sanayileşmiş Ülkeler (NIC); Hong Kong, Güney Kore, Tayvan, Singapur (Asya Kaplanları), Brezilya ve Meksika'dır.
10. **D** Arap Birliğinin kurucuları;
  - Mısır
  - Suriye
  - Suudi Arabistan
  - Irak
  - Ürdün
  - Lübnan
  - Arap Birliği'nin üye sayısı 22'dir.
11. **A** And bölgesi ülkeleri topluluğu (ANEDAN)'nun amacı bölge ülkeleri arasında kalkınma, eşitlik ve bağımsızlık temelli bir bütünleşmeye gidilmesidir.
12. **A** Baltık Kaplanları; Estonya-Letonya-Litvanya'dır.
13. **D** D-8 üyeleri; Türkiye, Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan'dır.
14. **E** D-8'in hedefleri;
  - Üyelerin küresel ekonomik ilişkilerdeki etkinliğini artırmak
  - Ticari ilişkilerini çeşitlendirmek
  - Üyelerin uluslararası karar alma mekanizmalarına güçlü biçimde katılımlarını sağlamak
  - Üye ülkelerdeki halkların yaşam seviyesini yükseltmek
15. **B** OPEC ülkelerinin petrolün fiyatını olağanüstü artırarak petrolü ilk kez siyasi bir silah olarak kullandıkları olay Petrol Krizi'dir.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; Kalkınma ve Büyüme arasındaki fark, Ülkelerin ekonomik kriterlere göre nasıl sınıflandırılabileceği, Az gelişmişlik ve gelişmekte olan ülkelerin ortak özellikleri, Az gelişmişliğin nasıl aşılabileceğini açıklamaya çalışan kalkınma teorileri iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteyi çalışırken; Kalkınma ve Büyüme, Az Gelişmişlik ve Gelişmişlik, Yükselen ve Gelişen Ekonomiler, Kalkınmanın Ölçülmesi, Kişi Başına GSYİH, Satın Alma Gücü Paritesi, İnsani Gelişme İndeksi gibi kavramlara dikkat etmelisiniz

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	2

İKTİSADİ KALKINMA: KAVRAM VE ÖLÇME YÖNTEMLERİ

KALKINMA VE BÜYÜME

Gelişmiş ve az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler arasındaki en önemli fark gelişmişlik/kalkınışlık düzeylerinin farklılığıdır.

İktisadi büyüme, daha çok niceliksel (hesaplanabilir) bir değişikliği ifade etmektedir. Herhangi bir değişkenin bir dönemden diğerine gösterdiği artış veya azalış bir **niteliksel değişimdir**.

Makro-ekonomik değişkenlerin (gelir, enflasyon, işsizlik, gelir dağılımı vb.) birçoğu dönemden döneme (artma ve azalma şeklinde) değişme gösterirler. İktisadi büyüme, bir ülkenin Gayrisafi Yurt içi Hâsılasının (GSYİH) veya Gayrisafi Millî Hâsılasının (GSMH) bir önceki yıla veya döneme göre niteliksel olarak değişiklik göstermesidir. GSYİH veya GSMH'nın bir önceki döneme göre artışı ekonomik büyüme; azalması ise ekonomik daralma (küçülme) olarak adlandırılmaktadır.

GSYİH bir ülke içinde belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeri iken; **GSMH** bir ülke vatandaşlarının belli bir dönemde ürettikleri nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir.

Kalkınma kavramı, büyümeden daha geniş anlamlı olup az gelişmiş bir toplumda iktisadi yapının dönüşmesinin/dönüştürülmesinin yanında sosyal, kültürel ve siyasal yapıların da değiştirilmesini ifade etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere özgü ekonomik yapının önemli unsurları; kişi başına gelirin düşük olması, yatırımların ve tasarrufların yetersizliği, yüksek işsizlik ve enflasyon oranları, tarımda verim düşüklüğü, üretimde ve ihracatta tarımsal ve emek yoğun malların payının yüksek olması, hızlı nüfus artışı ve beşeri sermayenin yetersizliği, gelir dağılımının bozukluğu, bebek ölüm oranlarının yüksekliği ve eğitim seviyesinin düşüklüğü şeklinde sıralanabilir.

İktisadi kalkınma ile gerçekleştirilmek istenen ise bu yapının dönüştürülerek gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılması veya dönüştürülmesidir. Dolayısıyla **kalkınma**, gelişmekte olan ülkelerin ulaşmaya çalıştıkları bir hedef ve aynı zamanda nedensel ilişkileri içeren bir süreç olarak kendini göstermektedir. Buna göre, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları gelişmiş ülkelerin sahip oldukları sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik değerlere kavuşmak olarak anlaşılmakta ve ekonomik ve toplumsal bir dönüşüme karşılık gelmektedir.

Diğer bir ifadeyle kişi başına gelirin artmasının yanı sıra yaşam standartlarının yükselmesi, üretim faktörlerinin gerek miktar gerekse etkinlik olarak artması ve sanayinin millî gelir ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler, iktisadi açıdan bir dönüşümü göstermektedir. Ancak kalkınma bunun yanı sıra siyasal, kültürel ve sosyal açıdan dönüşümü de içermektedir. Bu açıdan ele alındığında; kalkınma, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda bir modernleşme projesi olarak öne çıkmaktadır. Bu anlamda, iktisadi kalkınma sadece ekonomik boyutlarla sınırlanmayan, toplumu sosyolojik, psikolojik ve politik boyutlarıyla kuşatan karmaşık bir süreçtir.

Bir ekonomide kalkınma olmadan ekonomik büyüme gerçekleşebilir. Ancak büyüme olmadan kalkınma olmaz. İktisadi yapının, üretim süreçlerinin teknolojik olarak gelişmesi ve yaşam standardının yükseltilmesi için öncelikle ekonominin büyümesi gerekir. Ekonomi büyümeden kalkınmanın olması çok zordur. Çünkü büyüme olmaz ise toplumda bireylerin bazılarının refahının azaltılması pahasına diğerlerinin yaşam kalitesi iyileştirilecektir. Eğer büyüme olursa pasta büyürken toplumun farklı kesimlerinin pastadan aldığı paylar da artabilir. Kalkınmaya yol açmayan bir ekonomik büyüme, gelişmekte olan ülkeler için istenilen bir durum değildir. Bu ülkelerin amacı, büyümeyi gerçekleştirirken aynı zamanda iktisadi kalkınmayı da diğer bir ifadeyle sosyal, siyasal ve kültürel dönüşümü de yaşamaktır.

KALKINMANIN ÖNEMİ

İktisadi kalkınma sürecinde ilerleyen ülkeler sadece daha yüksek gelire sahip olmamaktadır. Gelir artışı yanı sıra, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim sağlayarak beşerî sermayenin kalitesinde de bir iyileşme görülmektedir. Ayrıca kalkınma, istihdamın artmasını, yoksulluğun azalmasını ve gelir dağılımının iyileşmesini de beraberinde getirdiğinden, toplumsal barışa katkıda bulunmakta ve dolaşısıyla hem bireysel hem de toplumsal refahın artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla iktisadi kalkınma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için arzu edilen bir durum olmaktan çok, bir zorunluluktur.

Özetle kalkınmanın az gelişmiş ülkeler için önemi, birey ve toplum açısından sadece maddi yaşamın sürdürülebilmesi ve iyileştirilebilmesi değil, onun yanında gelişmiş toplumların sahip olduğu refah seviyesine ulaşması ve yüksek kültür ürünlerine erişimi sağlayacak bir sürecin ve sürekli bir yarışın sürdürülmesidir.

Kalkınma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hedefi iken; büyüme, gelişmiş ülkelerin amacını oluşturmaktadır. Çünkü gelişmiş ülkeler mevcut ekonomik yapının ve yaşam standartlarının korunmasına/sürdürülmesine odaklanmış iken gelişmekte olan ülkeler üretim yapılarını ve yaşam standartlarını gelişmiş ülkeler seviyesine dönüştürme çabasındadırlar.

KALKINMANIN DEĞİŞEN ANLAMI

Soğuk savaşın başladığı 1950 ve 1960'lı yıllarda **geleneksel kalkınma yaklaşımı**, iktisadi gelişme, sanayileşme ve ekonomik büyümeyi eş anlamlı olarak ele almıştır. Bu görüşe göre; iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi için ithal ikamesine dayalı sanayileşme yoluyla sermaye birikiminin hızlandırılması ve GSMH'nin artması gerekir.

İthal ikamesi, yurtdışında üretilen ve ithal edilen malların uygulanan koruyucu ve özendirici önlemlerle yurt içinde üretilmesini öngören bir sanayileşme stratejisidir.

Kalkınma iktisadı, 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında yoksulluk ve eşitsizlik konularına odaklanmaya başlamıştır. Özellikle bazı ülkelerde GSMH'nin artmasına rağmen yoksulluk ortadan kaldırılamamıştır. Dünya genelinde milyonlarca insanın yoksulluk içinde yaşaması ve ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılığının daha da artması, kalkınmayı millî gelirin artması olarak ele alan ve insanı ve onun yaşam koşullarını göz ardı eden geleneksel yaklaşımın eleştirilmesine yol açmış, 60'lı 70'li yıllarda **sürdürülebilir kalkınma kavramı** doğmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma, ekonominin yanı sıra sosyal, beşerî ve çevre ile ilgili sorunların da dikkate alınarak, **doğal kaynaklarda gelecek nesillerin de hakkı olduğu** ve dolayısıyla bu emanetin itina ile korunması gerektiği anlayışına dayanır. Doğal kaynakların ve çevrenin korunması ile az gelişmiş ülkelerdeki insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması hususu, sürdürülebilir kalkınmanın **en temel iki** unsurudur. **Sürdürülebilir kalkınma**, temel çevresel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin, bu hizmetlerin dayandığı ekolojik ve toplum merkezli sistemlerin varlığını tehdit etmeksizin, herkese sunulabildiği kalkınma olarak tanımlanabilir.

1970'li yıllarda kalkınma iktisadi yoksulluk ve bölüşüm sorunlarına odaklanmıştır. İlgili odağında böylesi bir kayma, fiziksel sermaye kadar beşerî sermayenin de kalkınma için önemli ve gerekli olduğu anlayışının doğmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Dünya Bankası ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), yoksulların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel gereksinimlerini önceleyen **temel ihtiyaçlar yaklaşımı** olarak adlandırılan yaklaşımı savunmaya başlamışlardır.

Temel ihtiyaçlar yaklaşımına göre, iktisadi kalkınma yoksulluğu ortadan kaldırmalı veya en azından azaltmalıdır. Diğer bir ifadeyle, yoksulluk sorununu çöz(e)meyen bir ekonomik büyüme, gerçek anlamda bir kalkınma anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, bireylerin yaşam standardının iyileşmesine yol açmayan bir büyüme, kalkınma olarak kabul edilemez. Gerçek anlamda kalkınmanın olabilmesi için, beslenme, barınma, giyinme, sağlık, temiz su, eğitim ve adil bir gelir dağılımının sağlanması gerekir.

1980'li yıllarda ise, ulusların gerçek zenginliğinin insan kaynakları olduğu anlayışına dayanan ve bu kaynağın geliştirilmesinin önemini vurgulayan **insani kalkınma yaklaşımı** popüler olmaya başlamıştır.

İnsanı merkez alan bu yaklaşımın temel parametreleri ise, ekonomik kalkınmanın yanında, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, iyi bir eğitimden geçmesi, sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması ve uzun bir yaşam süresine sahip olunmasıdır. Dolayısıyla, ülkeler için önemli olan iktisadi büyüme değil, bu büyümenin kendi insanına nasıl yansıtıldığıdır.

İKTİSADİ KALKINMANIN ÖLÇÜLMESİ

Kalkınmanın ölçülmesi dünyadaki ülkelerin buldukları sıralamayı göstermesi ve karşılaştırmaların yapılması açısından önemlidir. Kalkınma, üç farklı yöntemle ölçülebilmektedir. **Birincisi**, Gayrisafi Millî Hasıla (GSMH) ve kişi başına GSMH'sına göre ülkeler sıralanmaktadır. İkinci yöntem, ülkelerin kalkınmışlık durumu satın alma gücüne göre yapılmaktadır. Üçüncüsünde ise, insani kalkınma seviyesine göre ülkeler karşılaştırılmaktadır.

Gayrisafi Millî Hasıla ve Kişi Başına GSMH ile Ölçme

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin ölçülmesinde yaygın olarak kullanılan ölçüt **GSMH**'dir.

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) bir ülkede belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir.

GSYİH'ya göre dünyanın en büyük yirmi ekonomisinde ABD birinci, Çin ikinci, Türkiye 17. Sırada yer almaktadır.

Kişi başına GSYİH, reel GSYİH'nin ülke nüfusuna bölünmesi ile elde edilir.

Kişi başına GSYİH'ye göre dünyanın ilk 30 ekonomisine göre Lüksemburg, ilk sırada ABD dünyanın en büyük ekonomisi olmasına rağmen sekizinci sırada yer alabilmiştir. Türkiye ise 2010 yılında bu rakamı 10 bin dolara çıkarmış ve yirmi dokuzuncu sırada yer almıştır.

Kayıt Dışı Ekonomi: Devletin resmi kayıtlarına girmeyen fakat bir gelir akımı doğuran bütün faaliyetleri kapsayan ekonomidir.

Satın Alma Gücü Paritesi Yaklaşımıyla Ölçme

Uluslararası gelişmişlik karşılaştırmalarında kişi başına GSMH rakamları kullanılırken, GSMH rakamları ortak bir döviz kuruna dönüştürülür.

Satın alma gücü paritesi; belirli bir mal ve hizmet sepetinin çeşitli ülkelerde satın alınması için gerekli olan ulusal para tutarlarının birbirine oranını verir.

Ülkelerin GSMH'sı kendi ulusal para birimleri ile hesaplanmaktadır. Uluslararası karşılaştırmalarda, ulusal para birimi ile hesaplanan GSMH değeri genellikle ABD dolarına çevrilmektedir.

Satın alma gücü paritesi yaklaşımında dış ticarete konu olan mallar ve dış ticarete konu olmayan mallar birlikte ele alınmaktadır.

Satın alma gücü paritesine göre 2010 yılında dünyanın en büyük ekonomisi ABD ve ikinci büyük ekonomisi Çin'dir. Türkiye ise on beşinci sırada yer almıştır. Bunun nedeni 1 dolar ile ABD'de alınan mal ile Çin ve Hindistan gibi fakir ülkelerde alınan miktarların aynı olmamasıdır. Bir dolar ile bu ülkelerde daha fazla mal almak mümkündür.

Satın alma gücü paritesi, ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını ortadan kaldırdığı için uluslararası gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılmasında daha güveniliridir.

İnsani Gelişme İndeksi ile Ölçme

Hem ekonomik hem de sosyal kalkınmayı dikkate alan insani gelişme, ülkelerdeki yaşam kalitesini dikkate alacak şekilde bir hesaplanmanın yapılmasını gerektirir. Bu ise ülkelerin gelişmişlik ve refah seviyesinin sayısal değerlere dönüştürülmesi ile olanaklıdır.

İnsani Gelişme Endeksi (İGE) üç temel bileşenden oluşmaktadır. Bunlar, uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim ve kabul edilebilir bir yaşam standardıdır. Bu temel bileşenlere bağlı olarak üç adet alt bileşen oluşturulmaktadır. Bu çerçevede, doğumda yaşam beklentisinden yaşam süresi beklentisi endeksi, ortalama eğitim süresi ile beklenen eğitim süresinden eğitim endeksi ve satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSMH'den (dolar olarak) gelir endeksi hesaplanmaktadır. Bu üç endeksin aritmetik ortalaması ise İGE'yi vermektedir.

İnsani Gelişme Endeksi mutlak değil göreceli bir ölçüdür. Buna göre, 2011 yılında toplam 187 ülke içinde Norveç ilk sırada yer alırken; ABD dördüncü sırada; Türkiye 83'ncü sırada yer almaktadır.

İnsani Gelişme Endeksine ek olarak, Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi gibi endekslerde hesaplanmaktadır.

Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi: Bir ülkenin sağlık, eğitim ve gelir alanındaki ortalama başarılarını dikkate almakla kalmaz, bunun yanı sıra her bir alandaki eşitsizlik düzeyini ortalama dan "düşmek" yoluyla bu başarıların vatandaşlara nasıl dağıtıldığını da değerlendirir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi: Kazanımlar açısından kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği üç boyutta yansıtan bileşik bir ölçüdür: üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası. Ulusal insani gelişme başarılarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından ne derece zarar gördüğünü ortaya çıkarmak politika analizi ve savunuculuk çabaları için deneysel zeminler sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE): Aynı zaman zarfında insanların yüz yüze kaldığı ciddi yoksunlukları göstermek için tasarlanan yeni bir ölçüdür. ÇBYE çok boyutlu yoksunluğun hem etkisini hem de yoğunluğunu yansıtmaktadır.

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN ÖZELLİKLERİ

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), kalkınmanın çok boyutluluğundan yola çıkarak, ülkeleri İnsani Gelişme Endeksine göre sınıflandırır. UNDP, 1990 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporunda ülkeler, **düşük, orta ve yüksek insani gelişme** ülkeleri olarak sınıflandırılır.

UNDP, 2010 yılı İnsani Gelişme Raporunda, bütün eski sınıflandırmalarından vazgeçerek yeni bir yöntem benimsemiştir. Bu yöntemde göre, İnsani Gelişme Endeksi, dört eşit gruba ayrılmakta ve en yüksek 1/4'lük grupta yer alan ülkeler, gelişmiş ülkeler; geri kalan 3/4'lük grupta yer alan ülkelerin hepsi birden gelişmekte olan ülkeler diye sınıflandırılmıştır.

IMF, düzenli olarak yayınlanan ve güncellenen Dünya Ekonomik Görünümü (World Economic Outlook) Raporlarında ülkeleri "ileri ekonomiler" ile "yükselen ve gelişen ekonomiler" olmak üzere iki kategoride toplamaktadır.

Dünya Bankası ise 188 üye ülkeyi gelir seviyelerine göre ayırmaktadır. Bunlar;

Düşük Gelirli Ülkeler: Kişi başına 1025 dolar veya daha az gelire sahip olan ülkelerdir.

Orta Gelirli Ülkeler: Kişi başına 1026 dolar ile 12.475 dolar arası gelire sahip olan ülkeler bu grupta yer alır. Ülkelerin büyük çoğunluğu bu grupta yer aldığından, **iki alt** gruba bölünmüştür. Kişi başına 1026 dolar ile 4035 dolar arası gelire sahip olanlar **düşük orta gelirli ülkeler**; kişi başına 4036 dolar ile 12475 dolar arası gelire sahip olanlar ise, **yüksek orta gelirli ülkeler** olarak adlandırılır.

Yüksek Gelirli Ülkeler: Kişi başına geliri 12.476 dolar veya daha yüksek gelire sahip olan ülkelerdir.

Makroekonomik Özellikler

> Kişi Başına Gelirin Düşüklüğü

2011 yılında kişi başına GSMH'si 1025 dolar ve aşağısı olan ülkeler düşük gelir grubunda, kişi başına geliri 1026 \$ ile 4035 \$ arasındaki ülkeler düşük orta gelir grubunda 4036 \$-12475 \$ arasındaki ülkeler yüksek orta gelir grubunda ve 12476 \$ dan yüksek olan ülkeler yüksek gelir grubunda yer almaktadır.

> Gelir Dağılımının Bozukluğu

Gelir dağılımını ölçmek için kullanılan **en yaygın kriter** Gini katsayısıdır. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Sıfır olması gelir dağılımının eşit olduğunu, 1 olması gelir dağılımının tam anlamıyla bozuk olduğunu gösterir. Gelişmekte olan ülkelere gini katsayısı yüksektir ve bu da gelir dağılımının bozuk olduğunu gösterir. Gelir dağılımının bozuk olması yoksulluğun yaygın olarak görülmesine yol açar.

Mutlak Yoksulluk; bireyin hayatta kalabilmek için gerekli beslenme, giyinme, barınma gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlayan minimum gelir düzeyine denir.

> Tüketimin Yüksekliği

> Tasarrufların Azlığı

> Yatırımların Azlığı

> İşsizlik Oranlarının Yüksekliği

İşsiz, cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen ancak iş bulamayan kişiye denir.

İş gücü arzı ve iş gücü talebi, işsiz miktarını belirleyen **iki temel dinamik**dir. İşgücü arzı talepten daha hızlı artarsa, istihdam artsa bile işsizlik artar. İş gücü arzı sabitken, iş gücü talebi azalır işsizlik yine artar. İşsizliğin yüksek olmasının **en temel nedeni** ise, **yatırımların azlığı**dir.

Gizli işsizlik, üretim sürecinde istihdam edilen iş gücünün miktarının azalması toplam hasılayı azaltmıyorsa, üretimden çekilen bu tür işsizliği ifade eder. Diğer bir ifadeyle bir kişinin yapabileceği bir işi birden fazla kişinin yapması durumudur.

Yapısal işsizlik, iş gücünün yapısıyla (becerilere, mesleklere, sanayilere ya da coğrafi bölgelere göre) iş gücü talebinin yapısı arasında uyumsuzluğun neden olduğu işsizlik türüdür. Ekonomik gelişmeyle birlikte ekonomik yapıda önemli değişiklikler olur. Yapısal işsizlik, iş gücünün sektörler arasında niteliğini değiştirerek tekrar dağıtılması sırasında ortaya çıkan işsizliktir.

Teknolojik işsizlik teknolojideki hızlı gelişmeyle birlikte işini kaybeden bireylerin durumunu ifade etmektedir.

> Belirsizliğin Yüksekliği

Bir ekonomideki belirsizliğin en önemli göstergesi fiyat istikrarının bozulmasıdır. Fiyat istikrarı, teorik olarak enflasyon ve deflasyon şeklinde ortaya çıkabilir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde daha çok enflasyon şeklinde kendini gösterir.

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artıştır. **Deflasyon** ise piyasada fiyatların belirli bir zaman aralığında sürekli düşüşüdür. Bu indeksler, Tüketici Fiyat İndeksi (TÜFE) ve Üretici Fiyat İndeksi (ÜFE) yoluyla TÜİK tarafından hesaplanmaktadır.

Sektörel Yapı Özellikleri

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli yapısal özellikleri; Tarım sektörünün GSYİH içindeki ağırlığı yüksek, ihracat sektöründe tarım ve emek yoğun mallarının payının yüksek olması ve ithalatta yatırım mallarının ağırlıklı olmasıdır. Bu yapının kalkınmanın sağlanması için değiştirilmesi gerekmektedir.

Demografik Özellikler

Hızlı nüfus artışından kaynaklanan olumsuzluk ya da yetersizlikler gelişmekte olan ülkelerin demografik özelliklerini oluşturmaktadır. Hızlı nüfus artışı, yetersiz ve yanlış beslenme, yetersiz ve elverişsiz sağlık koşulları, sağlıksız kentleşme ve barınma problemleri gelişmekte olan ülkelere özgü tipik demografik göstergelerdir.

Beşerî Sermaye Yapısı

Gelişmekte olan ülkelerin kültürel özelliklerine bakıldığında, eğitim seviyesinin düşük olması ve okuma-yazma bilmeyenlerin nüfus içindeki oranının önemli birer gösterge olduğu görülmektedir. Diğer özellikler ise kültürel yapıya geleneklerin hakim olması ve buna bağlı olarak kadınların toplum içerisinde ikinci plana itilmeleri, orta sınıfın yok denecek kadar az olması ve çocuk işçilerin sayısının yüksek olması sayılabilir. Eğitim seviyesi göstergesi olarak, okuma-yazma oranları ve bileşik okullaşma oranları birer gösterge özelliği taşımaktadır.

Kurumsal ve Siyasal Özellikler

Belirli bir toplumda siyasal alana yansıyan, onunla ilgili olan kanaat ve inançlar, tutumlar ve davranışlar, o toplumun siyasal kültürünü oluşturur.

Bir toplumda bireyler ve insan toplulukları arasındaki davranışsal ilişkileri belirleyen siyasal partiler, sendikalar, dernekler, kooperatifler, borsalar, ürün piyasaları, emek piyasaları ve hatta semt pazarları gibi yapılar kurumları oluşturur. Bu kurumların belirli yazılı veya sözlü kurallara bağlı olması gerekir ki, bunlarda kurumsal yapının bir parçasıdır. Ayrıca gelenekler, töreler gibi kültürel ve etik kurallar da bireyler ve insan toplulukları arasındaki ilişkileri belirledikleri ölçüde kurumdurlar. Kurumlar her toplumun kendi özgün yapısı doğrultusunda şekillenmekte ve bireyler ile insan topluluklarının davranış biçimlerini belirlemektedir. Ayrıca kurumların oluşumu, işleyişi ve gelişimi toplumlar arasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıkların anlaşılabilmesi için, kurumsal yapıların incelemeye dahil edilmesi gerekmektedir.

Ekonomik Özgürlükler

Temel unsurları, tercih, mübadele ve rekabet özgürlüğü ile bireyin ve mülkiyetinin korunmasıdır.

KALKINMA TEORİLERİ

Az gelişmişliği açıklamaya çalışan ve bu ülkelerin gelişmiş ülkelere dönüşmesi için geliştirilen öneriler, geleneksel (Ortodoks) kalkınma teorileri ve heteredoks kalkınma teorileri alt başlıkları altında incelenir.

Kalkınma iktisadi literatürünün ana gövdesini **Geleneksel (ortodoks) Kalkınma Teorileri** oluşturur. Bu geleneksel kuramlar, Rosenstein-Rodan'ın (1943) **Büyük İtiş Teorisi**, Nurkse'nin (1952) **Fakirlik Kısır Döngüsü Teorisi**, Boeke (1953) ve Lewis'in (1966) **İkili Ekonomi Teorisi** ve Rostow'un (1960) **Tarihsel Büyüme Aşamaları Teorisinden** oluşmaktadır.

Paul N. Rosenstein-Rodan (1943) tarafından geliştirilen **Büyük İtiş Teorisi**, az gelişmiş bölgelerin gizli potansiyellerinin harekete geçirilmesinin önemine dikkatleri çekmektedir. Bu kapsamda, ekonominin birbirini tamamlayan birkaç büyük sektöründe aynı anda büyük ölçekli yatırımlar ile başlatılan endüstrileşmenin yaratacağı büyük itiş ile kalkınma başlatılabileceği belirtilmektedir. Ekonominin birkaç önemli endüstrisinde yapılacak olan yatırımlar bu alt sektörler arasında olumlu bir sinerji yaratacaktır.

Ragnar Nurkse (1952) tarafından geliştirilen **Fakirlik Kısır Döngüsü Teorisi**, bir ülkeyi yoksulluk durumunda tutan sürecin kısır bir döngüye benzediğini ileri sürer. Teori, kısır döngünün kırılabilmesi için dış yardımlar veya yabancı sermaye konusunu da önemsemektedir. Burada az gelişmiş ülkelerde temel eksiklik sermaye birikimi olduğundan, yabancı sermaye tasarruf açığını kapatma rolü üstlenerek, sermaye birikimine katkı sağlamaktadır. Yabancı sermaye ile gelir düzeyi bir kere yükseltildiğinde kapalı çember kırılacak ve daha yüksek bir gelir düzeyine ulaşılmış olacaktır.

İkili Ekonomi Teorisi, J.H. Boeke (1953) ve A. Lewis (1966) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde **iki farklı üretim ve organizasyon yapısının varlığına** dayanır. Kavramı ilk kullanan Boeke'ye göre, sömürge altındaki Endonezya'da birbiriyle çatışan iki farklı ekonomik ve toplumsal yapı söz konusudur. Birinci olarak toplumda inançlarıyla ve değer yargılarıyla birbirinden oldukça farklı ilkelere göre işleyen iki farklı kültür (yerli halkın kültürü ile kolonyalistlerin kültürü) vardır. İkinci olarak yerli halk tarafından yönlendirilen geleneksel sektör ile koloniciler tarafından ithal edilen ve işletilen modern, kapitalist sektör bir arada yaşamaktadır.

W.A. Lewis (1966) tarafından geliştirilen İkili Ekonomi Teorisi ise yerli geçimlik sektör ve modern endüstriyel ticaret sektörünün bir arada bulunduğu (dual ekonomi) varsayımına dayanmaktadır. Geçimlik sektörde gizli işsizlik söz konusudur ve emeğin marjinal verimliliği sıfırdır. Dolayısıyla geçimlik sektördeki ücret seviyesinden modern sektörde çalışmak isteyen **sınırsız bir emek arzı** söz konusudur. Bu durum, sektördeki gizli işsizlerin modern endüstriyel ticaret sektörüne çekilmesi, geçimlik sektördeki hasılayı azaltmazken modern sektörde ücretleri yükseltmeden hasılanın artmasına yol açmaktadır.

Tarihsel Büyüme Aşamaları Teorisi ise Walt W. Rostow (1960) tarafından geliştirilmiştir. Rostow, Karl Marx gibi tarihe alternatif bir üniversal yorum getirmeye çalışmıştır. Büyüme aşamaları kuramı, ekonomik olduğu kadar siyasal bir teoridir. Buna göre bu gününün gelişmiş ülkeleri **geleneksel, geçiş, kalkış, olgunluk ve kitle** tüketim aşamaları olarak beş aşamayı geçerek gelişmiş ülkeler hâline gelmişlerdir.

Rostow, **geleneksel toplumu** Orta Çağ Avrupa'sına (bilim öncesi toplumsal yapıya) benzetmektedir. Bilimsel ilerlemeye zaman zaman rastlansa da üretim sürecini etkileyen bilimsel bilgiye ulaşılmasını sağlayan bir sistematik mekanizma bulunmamaktadır. Kaderciliğin hakim olduğu geleneksel toplum, bir tarım toplumdur. Büyük toprak sahipleri, politikanın ve ekonomik gücün belirlenmesinde belirgin bir rol oynamaktadırlar.

Geçiş aşamasında kalkınmanın başlaması için gerekli ön şartlar oluşmaktadır. Bu aşamada, geleneksel toplumu ortadan kaldırmak için toplumsal güçlerin toplanmasına çalışılmaktadır.

Kalkış aşaması, sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleşmesini engelleyen ve direnen unsurların tamamen yıkıldığı bir dönemdir.

Olgunluk aşaması, toplumun kaynaklarının büyük bir bölümünün modern teknolojilerin yer aldığı alanlarda etkin bir şekilde kullanıldığı uzun ve kuvvetli bir ilerleme devresidir. Tüm toplumlar, olgunluk aşamasından sonra üretim kabiliyetini artırma ihtiyacı azalırken büyük ölçüde **tüketim toplumuna dönüşmektedirler**. Toplum artık modern teknolojilerin geliştirilmesi hedefini terk ederek belli başlı sektörleri tüketime yönelik mal ve hizmet üretmeye doğru dönüşmektedir.

Karar birimlerinin ihtiyaçlarını tatmin ederken doğrudan kullandıkları mallara **tüketim malı** denir.

Mal ve hizmet üretmek amacıyla üretimde kullanılan mallara **üretim (yatırım) malı** denir.

Geleneksel (Ortodoks) kalkınma teorilerinin yanı sıra, kaynakların hangi oranda ve hangi sektörlerle yönlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerin ileri sürüldüğü **Heteredoks Kalkınma Teorileri** de geliştirilmiştir. Bu çerçevede dengeli büyüme stratejileri, bir ülkenin sahip olduğu kaynakları düzgün bir şekilde bütün sektörlerle yönlendirmesi ve kalkınmanın gerçekleşmesi için bütün endüstrilerin (sektörlerin) aynı anda ve kaynaklar ölçüsünde harekete geçirilmesini ileri sürmektedir. Diğer taraftan, dengesiz büyüme stratejileri ise kalkınmanın sağlanabilmesi için kaynakları aynı anda bütün sektörlerle birden yönlendirmenin kaynak israfı olduğunu ve bunun yerine birbirleriyle tamamlayıcılık ilişkisi olan bazı stratejik sektörler belirleyip sınırlı kaynaklarla bu sektörlerin öne çıkarılması görüşünü savunmaktadır.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi gelişmekte olan ülkelere özgü ekonomik yapının önemli unsurlarından biri değildir?
- A) Kişi başına gelirin düşük olması
B) Yatırımların ve tasarrufların yetersizliği
C) Düşük işsizlik ve enflasyon oranları
D) Tarımda verim düşüklüğü
E) Bebek ölüm oranlarının yüksekliği

AÇIKLAMA

Gelişmekte olan ülkelere özgü ekonomik yapının önemli unsurları;

- Kişi başına gelirin düşük olması
- Yatırımların ve tasarrufların yetersizliği
- Yüksek işsizlik ve enflasyon oranları
- Tarımda verim düşüklüğü
- Hızlı nüfus artışı ve beşeri sermayenin yetersizliği
- Gelir dağılımının bozukluğu
- Bebek ölüm oranlarının yüksekliği
- Eğitim seviyesinin düşüklüğü
- Üretimde ve ihracatta tarımsal ve emek yoğun malların payının yüksek olmasıdır.

YANIT: C

2. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hedefi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yükselme
B) Gelişme
C) Büyüme
D) Yapılanma
E) Kalkınma

AÇIKLAMA

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hedefi kalkınmadır. Gelişmekte olan ülkeler üretim yapılarını ve yaşam standartlarını gelişmiş ülkeler seviyesine dönüştürme çabasıdır.

YANIT: E

3. Aşağıdakilerden hangisi iktisadi kalkınmanın gerçekleşebilmesi için ithal ikamesine dayalı sanayileşme yoluyla sermaye birikiminin hızlandırılması ve GSMH'nin artırılması gerektiğini savunur?

- A) Geleneksel kalkınma yaklaşımı
B) Keynesyen yaklaşım
C) Temel ihtiyaçlar yaklaşımı
D) Monetarist yaklaşım
E) Yükselen ekonomiler yaklaşımı

AÇIKLAMA

Geleneksel kalkınma yaklaşımı; iktisadi kalkınmanın gerçekleşebilmesi için ithal ikamesine dayalı sanayileşme yoluyla sermaye birikiminin hızlandırılması ve GSMH'nin artırılması gerektiğini savunur. 1950 ve 1960'lı yıllardaki iktisadi gelişmeyi sanayileşme ve ekonomik büyümeyi eşanlamli olarak kabul eder.

YANIT: A

4. Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisine göre iktisadi kalkınmanın yoksulluğu ortadan kaldırması gerektiğini ayrıca yoksulluk sorununu çözmeyen bir ekonomik büyümenin kalkınma anlamına gelmeyeceğini ve bireylerin yaşam standardının iyileşmesine yol açmayan bir büyümenin kalkınma olarak kabul edilemeyeceğini savunur?

- A) Geleneksel kalkınma yaklaşımı
B) Keynesyen yaklaşım
C) Temel ihtiyaçlar yaklaşımı
D) Monetarist yaklaşım
E) Yükselen ekonomiler yaklaşımı

AÇIKLAMA

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı; iktisadi kalkınmanın yoksulluğu ortadan kaldırması gerektiğini ayrıca yoksulluk sorununu çözmeyen bir ekonomik büyümenin kalkınma anlamına gelmeyeceğini ve bireylerin yaşam standardının iyileşmesine yol açmayan bir büyümenin kalkınma olarak kabul edilemeyeceğini savunur.

YANIT: C

5. Aşağıdakilerden hangisi, ekonominin yanı sıra sosyal, beşerî ve çevre ile ilgili sorunların da dikkate alınarak, doğal kaynaklarda gelecek nesillerin de hakkı olduğu ve bu emanetin itina ile korunması gerektiği anlayışına dayanır?

- A) Sürdürülebilir kalkınma
- B) Yükselen ekonomiler
- C) Temel ihtiyaçlar
- D) Geleneksel kalkınma
- E) Monetarist yaklaşım

AÇIKLAMA

Sürdürülebilir kalkınma ekonominin yanı sıra sosyal, beşerî ve çevre ile ilgili sorunların da dikkate alınarak, doğal kaynaklarda gelecek nesillerin de hakkı olduğu ve bu emanetin itina ile korunması gerektiği anlayışına dayanır. 1960'lı ve 70'li yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek ekonomik büyüme doğal kaynakların tükenebileceği tartışmalarına yol açarak bu kavramın doğmasına neden olmuştur. Bu kavramın iki temel unsuru doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve az gelişmiş ülkelerdeki insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

YANIT: A

6. Aşağıdakilerden hangisi insani kalkınma yaklaşımının temel parametrelerinden biri değildir?

- A) İnsanın merkez alınmaması
- B) Ekonomik kalkınmayı iyileştirmesi
- C) Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi
- D) İyi bir eğitimden geçilmesi
- E) Sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması

AÇIKLAMA

İnsani kalkınma yaklaşımının temel parametreleri;

- İnsanın merkez alınması
- Ekonomik kalkınmayı iyileştirmesi
- Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi
- İyi bir eğitimden geçilmesi
- Sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması
- Uzun bir yaşam süresine sahip olunmasıdır.

YANIT: A

7. Aşağıdakilerden hangisi devletin resmi kayıtlarına girmeyen fakat bir gelir akımı doğuran bütün faaliyetleri kapsar?

- A) Kayıt Dışı Ekonomi
- B) Kayıtlı Ekonomi
- C) Yurtdışı Ekonomi
- D) Kapsam Dışı Ekonomi
- E) Kayıtsız Ekonomi

AÇIKLAMA

Devletin resmi kayıtlarına girmeyen fakat bir gelir akımı doğuran bütün faaliyetleri kapsayan ekonomiye Kayıt Dışı Ekonomi denir.

YANIT: A

8. Aşağıdakilerden hangisi GSMH rakamlarının ortak bir döviz kuruna dönüştürülmesidir?

- A) Gayri Safi Milli Hasıla
- B) Kişi başına GSMH
- C) Satın alma gücü paritesi
- D) İnsani kalkınma seviyesi
- E) Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

AÇIKLAMA

Satın alma gücü paritesi; GSMH rakamlarının ortak bir döviz kuruna dönüştürülmesidir. Satın alma gücü paritesiyle hesaplanan döviz kuru serbest piyasada oluşan döviz kurundan farklıdır.

YANIT: C

9. Aşağıdakilerden hangisi belirli bir mal ve hizmet sepetinin çeşitli ülkelerde satın alınması için gerekli olan ulusal para tutarlarının birbirine oranını verir?

- A) Satın alma gücü paritesi
- B) Gayri safi milli hasıla
- C) Gayri safi yurt içi hasıla
- D) Kişi başına GSMH
- E) İnsani kalkınma seviyesi

AÇIKLAMA

Satın alma gücü paritesi; belirli bir mal ve hizmet sepetinin çeşitli ülkelerde satın alınması için gerekli olan ulusal para tutarlarının birbirine oranını verir.

YANIT: A

10. Aşağıdakilerden hangisi gelişmekte olan ülkelerin makro ekonomik özelliklerinden biri değildir?

- A) Kişi başına gelirin düşüklüğü
- B) Gelir dağılımının bozukluğu
- C) Tüketim harcamalarının azlığı
- D) Tasarrufların yetersizliği
- E) Yatırımların azlığı

AÇIKLAMA

Gelişmekte olan ülkelerin makro ekonomik özellikleri;

- Kişi başına gelirin düşüklüğü
- Gelir dağılımının bozukluğu
- Tüketim harcamalarının yüksekliği
- Tasarrufların yetersizliği
- Yatırımların azlığı
- İşsizlik oranlarının yüksekliği
- Belirsizliğin fazlalığı

YANIT: C

11. Aşağıdakilerden hangisi gelirin bir birim artması durumunda artan kısmın ne kadarlık kısmının tüketime ayrıldığını gösterir?

- A) Marjinal tüketim eğilimi
- B) Ortalama tüketim eğilimi
- C) Marjinal yatırım eğilimi
- D) Ortalama yatırım eğilimi
- E) Marjinal vergi eğilimi

AÇIKLAMA

Marjinal tüketim eğilimi; gelirin bir birim artması durumunda artan kısmın ne kadarlık kısmının tüketime ayrıldığını gösterir.

YANIT: A

12. Aşağıdakilerden hangisi üretim sürecinde istihdam edilen iş gücünün miktarının azalmasının toplam hasılayı azaltmaması durumunda yaşanan işsizliktir?

- A) Açık işsizlik
- B) Gizli işsizlik
- C) Yapısal işsizlik
- D) Teknolojik işsizlik
- E) Kapalı işsizlik

AÇIKLAMA

Gizli işsizlik; üretim sürecinde istihdam edilen iş gücünün miktarının azalmasının toplam hasılayı azaltmamasıdır. Yani bir kişinin yapabileceği bir işi birden fazla kişinin yapması durumudur. Gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründe yaygın olarak görülmektedir.

YANIT: B

13. Aşağıdakilerden hangisi yerli geçimlik sektör ve modern endüstriyel ticaret sektörünün bir arada bulunduğunu ifade eder?

- A) İkili Ekonomi Teorisi
- B) Büyük İtiş Teorisi
- C) Fakirlik Kısır Döngüsü Teorisi
- D) Olgunlaşma Teorisi
- E) Tarihsel Büyüme Aşamaları Teorisi

AÇIKLAMA

İkili Ekonomi Teorisi yerli geçimlik sektör ve modern endüstriyel ticaret sektörünün bir arada bulunduğunu ifade eder. A. Lewis (1966) tarafından geliştirilmiştir.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

14. Aşağıdakilerden hangisi kalkınma iktisadi literatürünün, ülkelerin gelişmişliklerini tanımlamak için geliştirdiği kavramlardan biri değildir?

- A) Geri kalmış ülkeler
- B) Az gelişmiş ülkeler
- C) Gelişmekte olan ülke
- D) Yükselen ekonomiler
- E) Geçiş ekonomileri

AÇIKLAMA

Geçiş ekonomileri, ülkelerin gelişmişliklerini tanımlamak için geliştirilen bir kavram değildir.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2014-ARA SINAV

15. Gelir dağılımını ölçmek için kullanılan en yaygın kriter aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Marjinal tüketim eğilimi
- B) Tasarruf eğilimleri
- C) Gini katsayısı
- D) Yatırım eğilimleri
- E) Yüksek faiz katsayıları

AÇIKLAMA

Gelir dağılımını ölçmek için kullanılan en yaygın kriter Gini Katsayısıdır.

YANIT: C

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

1. **Aşağıdakilerden hangisi bir ülke içinde belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir?**
  - A) Gayri Safi Milli Hasıla
  - B) Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
  - C) Safi Hasıla
  - D) Kullanılabilir Milli Hasıla
  - E) Kullanılabilir Yurtiçi Hasıla
2. **Aşağıdakilerden hangisi bir ülke vatandaşlarının belli bir dönemde ürettikleri nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir?**
  - A) Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
  - B) Safi Hasıla
  - C) Kullanılabilir Milli Hasıla
  - D) Kullanılabilir Yurtiçi Hasıla
  - E) Gayri Safi Milli Hasıla
3. **Aşağıdakilerden hangisi gelişmekte olan ülkelerin ulaşmaya çalıştıkları hedef ve aynı zamanda nedensel ilişkileri içeren bir süreç olarak görülmektedir?**
  - A) Yapılanma
  - B) Büyüme
  - C) Yükselme
  - D) Kalkınma
  - E) Gelişme
4. **Aşağıdakilerden hangisi 1776 yılında Ulusların Zenginliği adlı kitabı yazan ve iktisat biliminin kurucusu kabul edilen kişidir?**
  - A) Karl Marx
  - B) Adam Smith
  - C) Alfred Sauvy
  - D) Hoffman
  - E) Handelman

5. **Ortalama eğitim süresi ve beklenen eğitim süresinden aşağıdakilerden hangisi hesaplanmaktadır?**
  - A) Gelir endeksi
  - B) Yaşam süresi beklentisi endeksi
  - C) Eğitim endeksi
  - D) Doğum endeksi
  - E) Yaşam endeksi
6. **Yaşam süresi beklentisi endeksi, gelir endeksi ve eğitim endeksinin aritmetik ortalaması aşağıdakilerden hangisini verir?**
  - A) Satın alma gücü paritesi
  - B) İnsani gelişme endeksi
  - C) Gayri safi milli hasıla
  - D) Gayri safi yurt içi hasıla
  - E) İnsani kalkınma seviyesi
7. **Aşağıdakilerden hangisi üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası, ulusal insani gelişme başarılarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından ne derece zarar gördüğünü ortaya çıkararak politika analizi ve savunuculuk çabaları için deneysel zeminler sağlamak üzere tasarlanmıştır?**
  - A) Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
  - B) Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi
  - C) Doğum Endeksi
  - D) Yaşam Süresi Beklentisi Endeksi
  - E) Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
8. **Aşağıdakilerden hangisi aynı zaman zarfında insanların yüz yüze kaldığı ciddi yoksunlukları gösterir?**
  - A) Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
  - B) Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi
  - C) Yaşam Süresi Beklentisi Endeksi
  - D) Doğum Endeksi
  - E) Gelir Endeksi

9. Gelişmiş ülkelerde özel tüketim harcamaları GSYİH'nın % kaçına denk gelmektedir?
- A) 15
B) 20
C) 25
D) 49
E) 55
10. Aşağıdakilerden hangisi iş gücünün yapısıyla iş gücü talebinin yapısı arasında uyumsuzluğun neden olduğu işsizliktir?
- A) Teknolojik işsizlik
B) Açık işsizliğin
C) Gizli işsizlik
D) Kapalı işsizlik
E) Yapısal işsizlik
11. Aşağıdakilerden hangisi teknolojideki hızlı gelişmeyle birlikte işini kaybeden bireylerin yaşadığı işsizliktir?
- A) Kapalı işsizlik
B) Açık işsizliğin
C) Gizli işsizlik
D) Teknolojik işsizlik
E) Yapısal işsizlik
12. Aşağıdakilerden hangisi cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen fakat iş bulamayan kişiyi ifade eder?
- A) Yoksul
B) Fakir
C) Çalışan
D) İşsiz
E) Yoksun
13. Gelişmekte olan ülkelerde GSYİH içinde en büyük pay aşağıdaki sektörlerden hangisine aittir?
- A) Hizmet
B) Turizm
C) Tarım
D) Sanayi
E) Ulaşım
14. Aşağıdakilerden hangisi fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışı ifade eder?
- A) Enflasyon
B) Deflasyon
C) İşsizlik
D) Gelir
E) Fiyat
15. Belirli bir toplumda siyasal alana yansıyan, onunla ilgili olan kanaat ve inançlar, tutumlar ve davranışlar, o toplumun hangi kültürünü oluşturur?
- A) Sosyal kültür
B) Ekonomik kültür
C) Siyasal kültür
D) Beşeri kültür
E) Hukuki kültür

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **B** Gayri Safi Yurtiçi Hasıla; bir ülke içinde belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir.
2. **E** Gayrisafı Milli Hasıla; bir ülke vatandaşlarının belli bir dönemde ürettikleri nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatı ile değeridir.
3. **D** Kalkınma; Gelişmekte olan ülkelerin ulaşmaya çalıştıkları hedef ve aynı zamanda nedensel ilişkileri içeren süreçtir.
4. **B** 1776 yılında Ulusların Zenginliği adlı kitabı yazan ve iktisat biliminin kurucusu kabul edilen Adam Smith ilk kalkınma iktisatçısı olarak kabul edilir.
5. **C** Ortalama eğitim süresi ve beklenen eğitim süresinden Eğitim endeksi hesaplanmaktadır.
6. **B** Yaşam süresi beklentisi endeksi, Gelir endeksi ve eğitim endeksinin aritmetik ortalaması insani gelişme indeksini verir.
7. **A** Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası, ulusal insani gelişme başarılarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından ne derece zarar gördüğünü ortaya çıkararak politika analizi ve savunuculuk çabaları için deneysel zeminler sağlamak üzere tasarlanmıştır.
8. **A** Aynı zaman zarfında insanların yüz yüze kaldığı ciddi yoksunlukları Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi gösterir.

9. **E** Gelişmiş ülkelerde özel tüketim harcamaları GSYİH'nın %55'ine denk gelmektedir.
  10. **E** Yapısal işsizlik; İş gücünün yapısıyla iş gücü talebinin yapısı arasında uyumsuzluğun neden olduğu işsizliktir.
  11. **D** Teknolojideki hızlı gelişmeyle birlikte işini kaybeden bireylerin yaşadığı işsizliğe teknolojik işsizlik denir.
  12. **D** Cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen fakat iş bulamayan kişiye İşsiz denir.
  13. **C** Gelişmekte olan ülkelerde GSYİH içinde en büyük pay Tarım sektörüne aittir.
  14. **A** Enflasyon, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artıştır.
- Deflasyon, piyasada fiyatların belirli bir zaman aralığında sürekli düşüşüdür.
15. **C** Belirli bir toplumda siyasal alana yansıyan, onunla ilgili olan kanaat ve inançlar, tutumlar ve davranışlar, o toplumun Siyasal kültürünü oluşturur.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; Afrika siyasetinin genel özellikleri, Güney Afrika'da siyasal sistemin tarihsel dinamikleri, Güney Afrika'da siyasal sistemin kurumsal yapısı, Dünya sistemi içinde Güney Afrika'nın konumu iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteyi çalışırken; Afrika Siyaset, Güney Afrika Siyasal Sistemi, Nelson Mandela, Thabo Mbeki, PW Klerk, Afrika Ulusal Kongresi (ANC), Başkanlık Sistemi, Apartheid, Irkçılık Sorunu, Ulusal Parti, Patronaj Sistemi, Çok Kültürlülük gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
5	2

Nelson Mandela'nın ilk siyahi Devlet Başkanı olarak yemin ettiği 10 Mayıs 1994 sadece Güney Afrika siyasi hayatı açısından değil, Afrika kıtası açısından da bir dönüm noktasıdır. Güney Afrika'da Apartheid rejiminin sona ermesi Afrika'daki beyazların kontrolü altında olan son kalenin de düşmesiyle sonuçlanmıştır. Güney Afrika siyasi hayatı, bir nevi şiddet, terör, sosyal düzensizlik, ırk ayrımcılığı ve bunların neticesi olarak ortaya çıkan problemler ve bunlara karşı gösterilen tepkilerin tarihidir.

1652 yılında Hollanda kökenli macera avcılarının Cape Town'da koloni kurmasıyla başlayan siyah-beyaz mücadelesi, 1800'lerin başında İngilizlerin de devreye girmesi ve Güney Afrika'yı kolonileştirmeyle farklı bir boyuta girmiştir. Bu tarihten sonra ülkeyi kontrol mücadelesi daha çok iki beyaz grup arasında geçmiştir. Afrikaanslar-Hollanda kökenli beyazlar- ile sonradan gelen İngiliz kökenli beyazlar arasındaki bu mücadele 1876 yılında ilk altın madeninin bulunmasıyla daha da şiddetlenmiştir. İki beyaz azınlık topluluk arasındaki işbirliği ve daha sonrasında da 1948 yılında Ulusal Parti'nin seçimleri kazanması, Güney Afrika siyasi hayatına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Dünya siyaset literatürüne **Apartheid** olarak giren ve temelde **ırk ayrımcılığına dayalı** bir yönetim biçimini temsil eden 1948-1994 dönemi, **insan hakları ihlallerinin Güney Afrika'da en yoğun yaşandığı dönemdir.**

Apartheid: Güney Afrika'da uzun yıllar uygulanan ırk ayrımcılığı.

Üç asır süren beyazların iktidarını sona erdiren 27 Nisan 1994 seçimleri ile Güney Afrika, demokratik bir ülke olarak dünya siyasetindeki yerini almıştır. Bu tarihten itibaren Güney Afrika çok partili anayasal demokrasiye geçiş siyasi sistemini yeniden revize etmiştir. Apartheid rejimine karşı mücadele eden Afrika Ulusal Kongresi (ANC), Apartheid rejimini zayıflatmak ve uluslararası alanda izole etmek için 1960'lardan sonra silahlı mücadeleye girişmiştir Bu tarihe kadar daha çok hükümetle diyalog yoluyla sorunların çözülebileceğine inanan ANC, 1960 yılında Sharpsville'de meydana gelen kanlı olaylardan sonra bu siyasetini tamamen değiştirmiştir. Afrika Ulusal Kongresi'nin 1969 yılında Güney Afrika Komünist Partisiyle ittifak kurmasından sonra ise, ANC daha çok Sovyet merkezli bir politika arayışına girmiş ve kendisini Doğu Bloğunun kanatları altında bulmuştur. 1960 yılında ANC'nin silahlı mücadeleye girmesiyle başlayan düşük yoğunluklu iç savaş durumu, 1980'li yıllarda giderek alevlenmiştir. 1985 yılında Apartheid'e karşı başlayan köylü ayaklanmalarından 1993 yılına kadar geçen zaman zarfında, bir çoğu siyah olmak üzere 17 bin kişi hayatını kaybetmiştir.

Güney Afrika toplumu dinsel, ırksal, sosyal ve hatta dilsel açıdan son derece parçalı bir toplumdur. Bu **toplumsal bölünmüşlük** sömürgecilikle başlayan ve Apartheid'le devam eden tarihî gelişmelerin bir ürünüdür. Toplumsal alandaki derin bölünmeler Güney Afrika devlet yapısında liberal politikaların sağlıklı işleminin önündeki engellerden biri olarak görülmektedir

SİYASAL SİSTEMİN ŞEKİLLENMESİNE ETKİ EDEN DİNAMİKLER

ALTIN VE ELMASIN BULUNUŞU: APARTHEID'E GİDEN YOL (1867-1948)

1860'lardan sonra keşfedilmeye başlanan yeraltı madenleri Güney Afrika'nın sosyal ve siyasi hayatında en önemli dönüm noktasını temsil eder. **Elmas ilk olarak 1867 yılında bugünkü Cape Town şehrinin kuzeyinde keşfedilmesine rağmen, 1869-1870'lere kadar Güney Afrika'ya ciddi bir nüfus göçü olmamıştır.** Bu tarihlerde aniden bir kaç bini aşan hazine avcıları özellikle Avrupa'dan elmasın bulunduğu bölgeye göç etmişlerdir.

Elmasın bulunduğu dönemde Afrikaansların kontrolünde olan bu bölge yer altı zenginliğinden dolayı İngilizlerin ilgisini çekmiş ve buralar İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Dört maden ocağının işletilmeye başlamasından sonra bugün Kimberley olarak adlandırılan yerleşim merkezi kurulmuştur. **Kimberley**, on yıl gibi kısa bir sürede büyüyerek ülkenin en büyük yerleşim birimlerinden biri hâline gelmiştir. Elmas endüstrisi bir anda ülkenin en büyük ticari geliri hâline gelmiş ve özellikle İngilizlerin kontrolünde olan Cape Kolonisinde ekonomik gelişmenin temel kaynağı olmuştur.

Güney Afrika'da meydana gelen bu maden devriminden sonra madenlerin kontrolü için iç mücadele dönemi başlamıştır. Daha çok Afrikaans kökenlilerle İngiliz kökenliler arasında başlayan bu sürtüşmeler 1889-1902 **Anglo-Boer Savaşı**'na yol açmıştır. Siyahların iki beyaz ırk arasında kaldıkları bu savaş, ülkedeki iki beyaz ırkın güç mücadelesi olarak hatırlanmaktadır. Kesin bir galibin olmadığı savaş, tarafların anlaşması ile sona ermiştir. Özellikle aynı dönemde Avrupa'daki Birinci Dünya Savaşına doğru gidişi gören ve Güney Afrika'da hiç bir zaman beyaz çoğunluğu sağlayamayacağını anlayan, İngiliz liberalleri Afrikaanslarla iş birliği yapmanın yollarını aramışlardır.

Avrupa'nın her geçen gün savaşa yaklaştığı bu dönemde, İngiliz hükümeti Güney Afrika'da yaşayan tüm beyazların kendi aralarında bir birlik kurmalarını teşvik edici bir politika izlemeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak 1908 ve 1909 yıllarında yapılan ve ikisi Afrikaansların ikisi de İngilizlerin kontrolünde olan dört eyaletin temsilcilerinin katıldığı toplantılar sonucu **Güney Afrika Birliği**'nin kurulmasına karar verilmiştir. Buna göre Güney Afrika **Westminster** tarzı bir hükümet sistemini kabul edecek ve halkın seçtiği mecliste basit çoğunluğu sağlayabilen parti ülkeyi yönetecekti. İngilizce ve Flemenkçenin resmi diller olarak kabul edildiği bu toplantı sonucu, eyaletlerin tercihine bırakılan tek konu siyahlara oy hakkının verilip verilmeyeceği idi. Daha sonra Cape ve Natal eyaletleri oy hakkını sadece gayrimenkul sahibi olan siyahlara vermeye, Transval ve Orange River eyaletleri ise siyahlara hiç oy hakkı vermeme kararı verdi.

Louis Botha 1910 yılında kurulan ve İngiltere'nin bir sömürgesi olan Güney Afrika Birliği'nin ilk başbakanı oldu. Temelleri Anglo-Boer Savaşı'ndan sonra atılmaya başlanan Apartheid rejimi, Güney Afrika Birliği'nin kurulmasından hemen sonra ırk ayrımcılığıyla kendini göstermeye başlamıştı. Bu çerçevede 1911 yılında düzenlenen The Native Labour Regulation Act (Yerli İşçi Yasası) ile işçi kontratlarını bozmak siyahlar için suç hâline gelirken beyazlar için normal bir hak hâline geldi.

APARTHEID'İN KURUMSALLAŞMASI (1948-1990)

1900'lerin başından beri her geçen yıl pekişen ırk ayrımcılığı politikası Afrikaansların 1948 yılında tek başına iktidar olmasıyla yeni bir döneme girdi. 1948'de iktidara gelmesinden sonra Malan liderliğindeki Ulusal Parti, Afrikaanslara öncelik veren ve diğerlerini dışlayan bir politikayı 1950'lerde düzenledikleri yasalarla uygulamaya başladı. Daha çok yasalarla uygulanan apartheid sistemi, 1950'lerdeki yapılan bir dizi düzenlemeyle resmî devlet politikası olmuştur. Bu dönemde bir beyazın başka bir ırktan biriyle cinsel ilişkiye girmesinin yasaklanmasını düzenleyen yasadan, herkesin ırkına göre nüfus müdürlüklerine kaydını yaptırmasını zorunlu kılan düzenlemeye kadar toplumsal hayatı her boyutuyla düzenleyen yasalar çıkarılmıştır. Apartheid'in temellerinin atıldığı Malan dönemi aynı zamanda anti-apartheid hareketlerin temellerinin de atıldığı bir dönemdir.

1960'lar Apartheid hükümeti için altın yıllardı denilebilir. Apartheid rejimi gerek kurumlarıyla ve gerekse toplumsal desteğiyle kendini sağlamlaştırmış, sahip olduğu altın rezervleri ise ekonomik alanda ciddi bir büyümeye yol açmıştı.

1970'lerin ortalarından itibaren Apartheid rejimi için artık zor günler başlıyordu. Bir tarafta Steve Biko'nun Siyah Bilinçlenme Hareketi her geçen gün yayılıyor, diğer tarafta ise yeni nesil Apartheid rejimine karşı mücadele için çeşitli yollar buluyordu. Özellikle bu gençliğin birçoğu ANC'ye katılıyor ve çeşitli sabotaj ve bombalamalarla Apartheid rejimine zarar vermeye çalışıyorlardı. Aynı şekilde ülke içindeki bu gelişmelere paralel olarak Güney Afrika'nın sınır komşusu eski sömürgeler konumunu kaybediyor, yerine anti-Apartheid taraftarı olan yönetimler iş başına geliyordu. 1970'ler ayrıca Apartheid rejiminin uluslararası arenada ciddi eleştirilere maruz kalarak dışlanmaya başladığı dönemdir. **Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu** 1973 yılında aldığı bir kararla **Apartheid rejimini 'insanlığa karşı suçlu'** ilan etti. Aynı şekilde 1977 yılında BM Güvenlik Konseyi ise daha önce kararlaştırılmış olan Güney Afrika'ya yönelik silah satış yasağını zorunlu ilan etti.

1980'ler Apartheid rejimi için artık zorlu yıllardı. Bir taraftan içeride Afrika Ulusal Kongresi (ANC) ve diğer muhalefet etkisini artırıyor, diğer taraftan ise uluslararası ticari ve siyasi ambargolarla ülke izole ediliyordu. İç muhalefetin artmasına yönelik olarak P.W. Botha liderliğindeki Apartheid rejimi 1982 yılında çeşitli ırkların temsil edildiği üçlü meclisi kurarak muhalefetin gücünü kırmaya çalıştıysa da bu taktik ülkeye toplumsal barışı getirmek yerine şiddet olaylarını tırmandırıcı etki yarattı. Olayların artması sonucu 1983 yılında Apartheid rejimi olağanüstü hal ilan etmek zorunda kaldı. Olağanüstü hâl ilanına tepkiler uluslararası alanda daha da arttı ve bu daha çok izolasyon getirdi. 1980'lerde rejimi uygulayanlar artık büyük bir çıkmaza girmişti. İç ve dış baskılar Apartheid hükümetini yıldırıldı ve sertlik yanlısı P.W. Botha sağlık durumunun da etkisiyle istifa etmek zorunda kaldı. Onun yerine yeniliklere daha çok açık olmasıyla bilinen F.W. De Klerk devlet başkanlığına seçildi.

APARTHEID'İN SONU VE DEMOKRASİYE GEÇİŞ (1990-1994)

Apartheid döneminde yıllarca bakanlık yapmış olan fakat reformlara açık bir eğilim gösteren De Klerk'in devlet başkanı seçilmesi, Apartheid rejimi için sonun başlangıcıydı. De Klerk'in Ağustos 1989 yılında göreve gelmesinden sonra Apartheid hükümeti ve tutuklu bulunan ANC liderleri çeşitli görüşme yolları aradılar. 11 Şubat 1990'da De Klerk'in yaklaşık 27 yıldır hapiste olan Nelson Mandela'yı serbest bırakması, Güney Afrika siyasi hayatında önemli bir **dönüm noktası** oldu.

1990'larda Güney Afrika'daki apartheid iktidarının iç siyasette açılımlar yapması ülkeye karşı izolasyon uygulayan ülkeler tarafından karşılıksız bırakılmadı. 1991 yılında ABD kongresi, 1992 yılında ise o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu ve diğer pek çok devlet Apartheid rejimine karşı uygulanan ekonomik ve siyasi ambargoyu kaldırdı ve yeniden diplomatik ilişkileri başlattı. Birleşmiş Milletler ise gelişmelere daha şüpheyle yaklaşık 1993 yılı sonuna kadar uyguladığı ambargoyu kaldırmadı.

Apartheid rejimin son devlet başkanı olan De Klerk, yaptığı reformlar için hem uluslararası hem de ülkedeki iç gruplardan destek alırken kendi partisi içinde muhalif sesler yükselmeye başladı.

22 Aralık 1993 yılı Aralık ayında geçici anayasanın kabul edilmesinden sonra Güney Afrika siyasi hayatı dönüşü olmayan demokratik bir sürece girdi. Aynı dönemde Geçici Yürütme Konseyi olarak adlandırılan bir organ kurularak Devlet Başkanı De Klerk'in yetkileri paylaştırıldı.

Güney Afrika'daki ilk demokratik seçimler 27 Nisan 1994'te gerçekleştirildi ve seçim sonuçları da 6 Mayıs 1994'te açıklandı. Buna göre, oyların %62,6'sını alan Afrika Ulusal Kongresi (ANC) seçimden zaferle çıktı. Özgür bir ortamda geçen Güney Afrika'nın ilk demokratik seçimleri sonucunda **Nelson Mandela** 9 Mayıs 1994'te oy birliğiyle **Güney Afrika'nın ilk siyahî devlet başkanı** seçildi. Thabo Mbeki ve Apartheid rejiminin son devlet başkanı FW De Klerk ise devlet başkan yardımcılığına getirildiler.

1994 SONRASI: MANDELA, MBEKİ VE SİYASAL DÖNÜŞÜM

27 Nisan 1994 seçimlerinden sonra Güney Afrika siyasi hayatı ANC partisinin kontrolü altına girmiş tir. Yıllarca Apartheid rejimine karşı mücadele veren ve Afrika kıtasının en eski siyasi örgütü olan Afrika Ulusal Kongresi (ANC), Güney Afrika'nın sosyal ve siyasi dönüşümü için hizmet vermektedir. Güney Afrika'da Apartheid sonrasında kurulan ANC hükümetleri toplumun barışçı bir şekilde dönüşmesine ciddi şekilde katkıda bulunmuştur. Nelson Mandela'nın kendisi bu süreçte örnek bir rol oynamış, barış ve uzlaşmanın sembolü olmuştur. **Siyahların Ekonomik Kalkınması**; siyahlara öncelik tanıyan işe alımlar ve siyahların sahip yada ortağı olduğu şirketlerin devletten daha kolay yatırım kredisi alabilmeleri gibi düzenlemeleri içerir. Güney Afrika'daki gelir dağılımını düzeltmeye yönelik pozitif ayrımcılık politikasıdır.

Nelson Mandela'nın devlet başkanı olduğu 1994-1999 arası dönem Güney Afrika toplumu için uzlaşma, dönüşüm ve demokratik bir ortama adapte olma süreci olarak tanımlanabilir.

Thabo Mbeki'nin devlet başkanı seçildiği 1999 yılından sonra ise Güney Afrika siyasal sistemi uzlaşmanın ötesinde apartheid döneminden kalan köklü ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm arayışı içerisindedir. Toplumsal ve ekonomik hayatın yeniden düzenlenmeye çalışıldığı bu dönem halen devam etmektedir. Eylül 2008'de iç siyasi sebepler yüzünden Mbeki görevinden istifa etmek zorunda kalmış olup yerine 2009 baharında yapılacak olan seçimlere kadar Güney Afrika devlet başkanlığına ANC başkan yardımcısı Kgalema Motlanthe getirilmiştir. 2009'da yapılan seçimlerde ANC adına yarışan Jacob Zuma devlet başkanı seçilmiş ve halen bu görevini yürütmektedir. Yapılan tartışmalarda son yıllarda yaşanan iç siyasi gelişmelere paralel olarak ülkede bir demokrasi türbulansı yaşanmakta olduğu vurgulanmaktadır. Siyasi gelişmelerle beraber ekonomik sıkıntıların ve son yıllarda tekrar yükselmeye başlayan suç oranının çözümüne yoğunlaşmıştır.

SOSYOEKONOMİK YAPI

Güney Afrika toplumu sosyoekonomik açıdan eski Devlet Başkanı Thabo Mbeki başta olmak üzere birçok kişi tarafından genellikle **'iki ulus'** olarak tanımlanmaktadır. İki ulus "siyah ve fakir- beyaz ve zengin" olan ulustur.

Tarihi olarak beyazlar ekonomik aktivitelere rahat bir şekilde katılabilirlerken, siyahlar tarihi ve siyasi sebeplerden dolayı ekonominin dışında kalmışlardır. Çeşitli kanunlar ve düzenlemeler, siyasi pratikle birleşerek beyaz azınlıkların toplumdaki en zengin grup olmasına zemin hazırlamıştır. Siyahların ekonominin dışında kalmaları ve beyazların her türlü ekonomik aktiviteden yararlanmalarının kökleri 1924 yılında Hertzog hükümetinin getirdiği düzenlemelerle yasal olarak başlamış ve 1948 yılında Apartheid rejiminin kurulmasıyla birlikte bu durum doğal bir hal almıştır. Güney Afrika'da bugün hala geçmişten devralınan adaletsiz gelir dağılımının izlerini bütün çıplaklığıyla görmek mümkündür. Ülkedeki gelir dağılımı hâlâ beyazların yararına çalışmaktadır. Her ne kadar ANC 1994 yılında iktidara geldikten sonra Pozitif Ayrımcılık ve Siyahların Ekonomik Kalkınması gibi bazı düzenlemelerle ekonomik gelir dağılımına müdahale etse de durum hâlâ eski hâlini korumaktadır

Ülkede ekonominin daha çok ırksal bir dağılım gösterdiğini ve beyazların yararına çalıştığını söylemek mümkündür. Güney Afrika toplumunda bugün hala ülkenin en zengin %10'luk kesimi ulusal gelirin %50'sinden fazlasına sahip iken en fakir %20'lik kesim ulusal gelirin ancak %1,5'ine sahiptir. Tüm bunlarla beraber Güney Afrika'daki fakir kesimin %85'inden fazlasının siyah olduğu unutulmamalıdır.

Güney Afrika toplumunda adaletsiz gelir dağılımının bir boyutu da genellikle diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi kırsal-kesim, şehirselsel-kesim ikilemidir. Ekonomik aktiviteler Güney Afrika'da genellikle şehirleşmiş kesimlerde yoğunlaşmaktadır.

Güney Afrika ayrıca yüksek bir işsizlik oranıyla karşı karşıyadır. Resmî rakamlara göre işsizlik oranı %33 ile %40 arasında değişebilmektedir, fakat gayri resmî tahminlere göre bu rakam daha da yüksektir.

Makroekonomik göstergeler açısından Güney Afrika ekonomisi Afrika kıtasındaki en gelişmiş market ekonomisidir. Güney Afrika, Afrika kıtasının arazi açısından sadece %3'üne sahip olmasına rağmen, tüm kıtanın yaklaşık %40 endüstriyel ürününü ve %25'lik GSMH'sini üretmektedir. Güney Afrika ekonomisi orta ölçekli olup finans, enerji, madencilik ve taşımacılık sektöründe gelişmiştir.

Güney Afrika ekonomik ve siyasal sisteminin temel problemlerinden bir tanesi yolsuzluktur. Güney Afrika'da Apartheid döneminde özellikle gizli operasyonlar için ayrılan paralardan ciddi şekilde yolsuzluk yapıldığına inanılmaktadır. Bununla beraber 1994 yılında demokrasiye geçişten sonra ülke daha şeffaf bir yönetime geçmiştir. Apartheid döneminde şeffaf ve açık bir idarenin olmaması birçok yolsuzluğu gizlemiştir. Bütün bunlara rağmen bugün Güney Afrika siyasi sisteminde yine de yolsuzluk iddiaları her geçen gün artmaktadır. Yolsuzluk olaylarının yaşandığı devlet birimlerinin başında içişleri bakanlığının vize-pasaport bölümü ve polis teşkilatı gelmektedir. Yoğun bir şekilde yabancı akımına uğrayan Güney Afrika'da, yabancıların vize ve pasaport almak için ilgili kurumlarda çalışan görevlilere rüşvet verdikleri çok yaygın bir kanıdır.

Güney Afrika'nın hali hazırdaki en temel sorunları; evsizlik, eğitim, sağlık olarak sıralanmaktadır.

Güney Afrika'nın ekonomik ve sosyal hayatının en önemli problemlerinden birisi de AIDS'tir. Güney Afrika, Afrika kıtasında AIDS'in rakamsal olarak en yüksek olduğu ülkedir.

Güney Afrika sosyoekonomik hayatı Apartheid sonrası dönemde suç olaylarının ciddi oranda artmasına şahit olmuştur. Hırsızlık, adam öldürme gibi suçlar Güney Afrika'da hayatın bir parçası olmuştur adeta. Sosyal Güvenlik şu an itibarıyla Güney Afrika siyasetçilerinin çözüm üretmeleri gereken en temel sorundur. Yayınlanan istatistiklere göre Güney Afrika'da suç oranı azalmamakta aksine artmaktadır.

ULUSLARARASI SİSTEM VE GÜNEY AFRIKA

Güney Afrika I. ve II. Dünya Savaşlarına asker göndermiş ve ittifak güçleriyle beraber savaşmıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı sonrası Kore'ye asker gönderen ülkeler arasında yer almıştır. Güney Afrika iki savaş arası dönemde kurulan Milletler Cemiyetinin kurucu üyesidir. 1927 yılında Dışişleri Bakanlığını kurmuş ve belli başlı Avrupa başkentlerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde temsilcilikler açmıştır. Güney Afrika, Milletler Cemiyetinde olduğu gibi, Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda da kurucu üye olarak yer almıştır. Bahsedilen her iki uluslararası örgütün ön sözünün yazımı ise Güney Afrika'da değişik dönemlerde başbakanlık yapmış olan General Jan Smuts'a aittir.

1950'lere kadar Jan Smuts'la uluslararası alanda etkili olan Güney Afrika, daha sonra Apartheid rejiminin kurulmasından sonra ırkçı bir devlet olarak dünya siyasetinde adını duyuracaktır. Güney Afrika'nın yetiştirdiği sayılı devlet adamlarından biri olan Jan Smuts, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de kurulan savaş kabinesinde de görev yapmıştır. Ayrıca Commonwealth olarak bilinen İngiliz Milletler Topluluğunun kurulmasına da öncülük eden Jan Smuts, Apartheid öncesi dönemde Güney Afrika'nın uluslararası yüzünü temsil eder.

1948-1994 arası dönemi temsil eden Apartheid döneminde Güney Afrika'nın dış politikası tek kelimeliyle '**güvenlik arayışı**' olarak ifade edilebilir.

Ulusal Partinin iktidara geldiği 1948 yılından itibaren ırkçı uygulamalara başlayan Güney Afrika, dünya siyasetinden her geçen gün soyutlanmış ve dışlanmış. 1961 yılında İngiliz Milletler Topluluğundan ayrılan Güney Afrika daha sonra Afrika kıtasında bağımsızlık hareketlerinin hız kazanmasıyla beraber bütün dost ülkelerini kaybetmiş ve etrafı düşmanlarla çevrili hâle gelmiştir. Güney Afrika 1960'larda yumuşama politikası adı altında Afrika kıtasında meşruiyet ve dost bulma girişimlerinde bulunmuş fakat bu girişim başarılı olmamıştır.

1974 yılında Portekiz'in sömürgelerine bağımsızlık vermesinden sonra kendini daha da yalnız hissederek Apartheid Güney Afrikası, bölgedeki ülkelerle ekonomik yardım vaadi ile ilişki kurmak istemiş fakat bu da istenilen sonucu getirmemiştir. Bunda başarılı olamayan Güney Afrika çevresindeki 'düşman' devletlerdeki hükümet karşıtı örgütleri desteklemiş ve bölgede istikrarsızlık yaratarak yaşamını sürdürmeye çalışmıştır. Afrika Ulusal Kongresi etrafında toplanan Apartheid karşıtı kesimler dünya çapında etkili kampanyalar yürütmüş ve dünyanın her tarafında temsilcilikler açmıştır.

1980'lerle beraber BM ve diğer bütün örgütlerden dışlanmış olan Güney Afrika her geçen gün bölgedeki etkisini kaybetmiştir. Askerî ve ekonomik olarak bölgesinde en güçlü devlet olan Güney Afrika, bu avantajını zamana göre kullanmaya çalışmıştır. 1980'lerin sonlarıyla beraber Güney Afrika'nın uluslararası alandan dışlanması öyle bir hâl almıştır ki Afrika Ulusal Kongresi'nin uluslararası alandaki temsilci sayısı, Güney Afrika hükümetinin büyük elçiliklerinden daha fazla hâle gelmiştir. **Afganistan savaşıyla başlayan SSCB'nin çöküşü** aynı zamanda Güney Afrika'daki **Apartheid rejiminin çöküşünün başlangıcını** temsil eder. Uluslararası baskı ve iç çekişmelere dayanamayan Apartheid rejimi nihayet 1990'ların başında çözülmeye, 27 Nisan 1994'te yapılan ve siyahların ilk kez oy kullandığı genel seçimle de sandığa gömülmüştür.

1994 yılından sonra Güney Afrika'ya uluslararası toplum tarafından uygulanan amborgalar kalkmış ve Güney Afrika uluslararası topluma tekrar katılmıştır. Güney Afrika, 1 Haziran 1994'te İngiliz Milletler Topluluğuna, 23 Haziran 1994'te BM Genel Kuruluna yeniden girmiştir. 2003-2004 arası Afrika Birliğinin ilk dönem başkanlığını yapan Güney Afrika, aynı zamanda Bağımsızlar Hareketinin de dönem başkanlığını üstlenmiştir. Devlet Başkanı olduğu dönemde Nelson Mandela'nın şahsıyla bütünleşen Güney Afrika dış politikası, Mandela sonrası dönemde her geçen gün daha tutarlı ve temelleri olan bir eğilim göstermeye başlamış olup bu yönde yol almaktadır. Güney Afrika dış politikasının **temel ilkesi** insan hakları ve demokrasiyi ilerletmek, siyasi, ekonomik ve kültürel olarak Afrika'nın yeniden dünya siyasetindeki yerini almasını sağlamaktır. Bu çerçevede Thabo Mbeki'nin 1997 yılında açıkladığı ve her geçen gün popülerlik kazanan Afrika Rönesansı tezi, Landsberg ve Hlophe'ye (1999) göre Güney Afrika dış politikasının temel direğini oluşturmaktadır. Ayrıca Güney Afrika hazırlanmasında etkin şekilde rol aldığı Afrikanın Kalkınması için Yeni İşbirliği adlı ekonomik kalkınma programı yoluyla Afrika kıtasındaki geri kalmışlık ve yoksulluğu azaltmayı hedeflemektedir.

Mandela dönemine genel olarak bakınca dengeden uzak ve olaylara tepki merkezli bir dış politika anlayışının dönemi kuşattığını söylemek mümkündür. Mandela'nın emekli olmasından sonra iktidara gelen Thabo Mbeki, bir yandan kendisinden önceki yapılan hataları tekrar yapmamak ve bir yandan da tutarlı bir dış politika yaklaşımının temellerini atmak için işe koyuldu

Mbeki'nin başkanlığının birinci dönemini ifade eden 1999-2004 yılları arasında, Güney Afrika dış politikası için **telafi dönemi** olarak adlandırmak mümkündür. Güney Afrika bu dönemde temel olarak iki strateji izledi: Birincisi, Afrika kıtasına yönelik önceki yapılan hataların tahrip ettiği psikolojik yıkımı düzeltmek; ikincisi ise mümkün olduğunca hem Afrika kıtasında hem de sahara-altı bölgesindeki birleşme ve bütünleşme hareketlerine hız vermek.

Özet olarak, 1994 sonrası Güney Afrika dış politikasını üç döneme ayırmakta yarar vardır: Mandela Dönemi (1994-1999), Mbeki Dönemi (1999-2008) ve hâlen devam etmekte olan Zuma Dönemi (2009-). Mandela dönemi olarak adlandırabileceğimiz 1994-1999 yılları, Güney Afrika dış politikası için kilit bir dönemi işaret eder.

Mbeki sonrasında hâlen etki olarak devam etmekte olan Zuma iktidarında Güney Afrika'nın daha önceki dönemlerde edindiği tecrübeyle beraber daha tutarlı ve kapsayıcı bir dış politika izlenmeye çalışılmaktadır. Bu dönem özellikle Güney Afrika'nın çok taraflı örgütleri kendi dış politika dinamikleri içinde en fazla ve akıllıca kullandığı bir dönem olmaya aday olmakla beraber yer yer batı karşıtı söylemin ağırlığının arttığı bir dönem olarak da görülebilir.

SİYASAL KURUMLAR

Güney Afrika'da halk 27 Nisan 1994'te ülke tarihindeki ilk demokratik seçim için sandık başına gittiği zaman Geçici Anayasa ile yönetiliyordu. 1990'larla başlayan ve ülkede demokratik bir ortam kurmak için başlatılan CODESA (Convention for a Democratic South Africa) toplantıları sonucu Temmuz 1993'te Geçici Anayasa kabul edilmişti. İşte bu sebeple ilk demokratik seçimlerden sonra kurulan yeni Anayasal Meclis'in ilk görevi yeni bir anayasa hazırlamaktı. 1994 seçimlerinden sonra oluşan Anayasal Meclis 490 kişiden oluşmakta ve 7 parti mecliste temsil edilmekteydi. Mayıs 1994'te başlayan ve tam olarak iki yıl süren bu süreç sonucunda yeni anayasa Mayıs 1996'da kabul edildi ve 4 Şubat 1997 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu anayasaya göre Güney Afrika Cumhuriyeti çok partili bir parlamenter demokrasi olup, siyasi güç parlamento ile devlet başkanı arasında paylaştırılmıştır.

MECLİS

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Meclis; Ulusal Meclis ve Ulusal Eyalet Konseyi olmak üzere ikili bir yapıdan oluşmaktadır.

Ulusal Meclis 400 kişiden oluşur. Ulusal Meclis için seçime katılan her parti aday listesini sıralar ve her parti aldığı oy oranına göre Mecliste temsil hakkını kazanır. 400 kişilik Ulusal Meclisin yarısı ulusal parti listelerinden diğer yarısı ise partilerin eyalet parti listelerinden seçilir.

Anayasa'ya göre **18 yaşına gelen** her Güney Afrika vatandaşı oy kullanma hakkına sahiptir. Bununla beraber oy kullanma hakkını kazanan her Güney Afrika vatandaşı seçilme hakkına sahiptir.

Anayasa'ya göre zihinsel özürli olanlar ile 12 ay veya daha fazla süreli cezaevinde yatmış fakat affedilmemiş kişiler milletvekili adayı olamazlar. Ulusal Meclise seçilmiş olanların eğer seçilebilme hâllerinde bir değişme olur, mesela 12 aydan fazla ceza alırlarsa milletvekilliğinin düşüp düşmemesi için Ulusal Meclis toplanır ve karar verir. 2002 yılına kadar eğer bir milletvekili seçtiği partisinden istifa ederse Ulusal Meclisteki üyeliğini kaybediyordu. Bu sebeple Güney Afrika siyasal sitesinde partiler arası geçiş yoktu. Bu tür bir geçişin olamaması mecliste yeni bir partinin oluşması ya da iktidar partisi içinden yeni bir partinin çıkmasını imkansız kılmakta ve bu düzenleme sebebiyle meclis içerisinde güçlü bir muhalefetin oluşması engellenmekte ve genellikle milletvekili aday listesini parti genel merkezleri hazırladığı için, güç merkezi milletvekilleri değil parti genel merkezi olmaktadır. 2002 yılında yapılan ve bu durumu ortadan kaldıran düzenlemeye kadar, partiler arası geçiş yasağı çok partili demokrasinin önünde engel olarak görülüp eleştirilmekteydi.

Güney Afrika'da **Ulusal Meclis beş yıllığına** seçilir. Meclis ancak iki durumda feshedilebilir. Meclisi feshetme yetkisi **devlet başkanına** aittir. Ulusal Meclis kararlarını **oy çokluğuyla** alır. Ulusal Meclis çeşitli mekanizmalar yoluyla yürütme organını denetler.

Parlamentonun ikinci ayağını temsil eden Ulusal Eyalet Konseyi 90 kişiden oluşmaktadır. Dokuz eyaletten oluşan Güney Afrika'da her eyalet, Ulusal Eyalet Konseyi'ne eşit sayıda temsilci gönderme hakkına sahiptir (10 temsilci). Ulusal Eyalet Konseyi eyaletlerin ulusal düzeyde temsil edilmelerini sağlamak için oluşturulmuştur. Temel görevi parlamento ile dokuz eyalet arasındaki ilişkileri geliştirmek ve parlamento karar alırken eyaletlerin çıkarlarını gözetmektir. Her eyaleti temsil eden 10 kişilik Ulusal Eyalet Konseyi üyesi, 4 kişilik özel delege, 6 kişilik sürekli delegeden oluşur. Genellikle dört kişilik özel delegasyon, gruba başkanlık edecek eyalet başkanı ya da onun seçtiği bir kişi ile eyalet meclisinde temsil edilen partiler tarafından seçilen diğer üç kişiden oluşur. Sürekli delegeler ise eyalet meclisi tarafından seçilir. Herhangi bir Ulusal Eyalet Meclisi üyesi kişi şu hallerde koltuğunu kaybeder: Eyalet meclisine seçilebilme halini yitirmesi, kabine üyesi olması veya kendisini gönderen partinin ilgili kişiyi geri çağırması.

Ulusal Eyalet Konseyi ulusal ve eyaletleri ilgilendiren konularda yasa teklifi hazırlayabilir ya da süreci başlatabilir. Daha çok yerel eyalet meclisleriyle ortak çalışarak, parlamentoda görevini yapar. Ulusal Eyalet Konseyi üç şekilde yasama yetkisine sahiptir. İlk olarak eyaletleri direkt olarak etkilemeyen fakat savunma, dış işleri ve adaletle ilgili kanun tasarılarında, Ulusal Eyalet Konseyi, Ulusal Meclis gibi yetki sahibidir. Her iki meclis de bu tür bir kanun tasarısını onaylayabilir, reddedebilir ya da değişiklik yapabilir. Eğer bu tür bir yasa tasarısı önce Ulusal Eyalet Konseyinin önüne gelmiş fakat reddedilmiş ya da değişiklik yapılmış istenmişse, bu tasarı Ulusal Meclise gider. Yok eğer Ulusal Eyalet Konseyi yasa tasarısını kabul ederse onaylanması için direkt olarak devlet başkanına gönderir. İkinci olarak eyaletleri direkt olarak etkileyen konularda Ulusal Eyalet Konseyi öncelikli olarak söz sahibidir. Bu durumda meclisin her iki kanadı da karar alabilir fakat aralarında bir uyumsuzluk olursa bir ara bulucu komisyon kurulur ve ilgili öneri komisyona havale edilir. Dokuz kişi Ulusal Eyalet Konseyinden, dokuz kişi ise Ulusal Meclisten olmak üzere 18 kişilik ara bulucu komisyonun önerinin kendisine gelmesinden sonra 30 gün içinde karar vermesi gerekir. Üçüncü olarak Ulusal Eyalet Konseyi Anayasa değişikliklerinde kritik rol oynar. Anayasa'da bir değişiklik yapabilmek için Ulusal Meclisin 3/4'ü, Ulusal Eyalet Konseyinden ise en az altı eyaletin 'evet' oyu vermesi gerekir. Herhangi birisinin desteği sağlanmadığı takdirde anayasa değişikliği teklifi reddedilmiş sayılır.

DEVLET BAŞKANI

Güçler ayrımının ikinci ilkesi olan **yürütme organının başı** devlet başkanıdır. Güney Afrika siyasal sisteminde devlet başkanı **Ulusal Meclis tarafından beş yıllığına** seçilir. Sadece Ulusal Meclis üyeleri bu makama seçilebilir. Anayasa gereği aynı kişi en fazla iki defa bu göreve seçilebilir. Ulusal Meclisin üçte iki çoğunlukla güvensizlik oyu vermesi durumunda devlet başkanının görevinden istifa etmesi gerekir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde devlet başkanı hem hükümetin hem de devletin başıdır. Bundan dolayı devlet başkanı bir çok yetkiyle donatılmıştır. Bu çerçevede yasaların onaylanması, Anayasa Mahkemesi gibi bir çok devlet organına atama yapma ya da atama yapılacak kişiyi tavsiye etme yetkisi ona aittir. Devlet başkanı ordunun başı olarak da görev yaptığı gibi, dış politika yapımında en yetkili kişidir. Eğer herhangi bir yasanın onaylanması konusunda devlet başkanı ile parlamento arasında uyumsuzluk çıkar ise anayasa mahkemesi devreye girer.

Devlet başkanı, yardımcısı ve diğer kabine üyeleriyle birlikte yürütme organını oluşturur. Devlet başkanı yardımcısı, devlet başkanı tarafından atanır ve diğer kabine üyeleri gibi Ulusal Meclise karşı sorumludur. Devlet başkanının olmadığı durumlarda yardımcısı onun yerine vekalet eder. Sadece Ulusal Meclis üyeleri devlet başkanı tarafından kabine üyesi olarak atanabilir. Devlet başkanı kabine üyelerinin atanması ve görevden alınmasında tek yetkili kişidir.

YARGI: YÜCE DİVAN MAHKEMESİ

Merkezi hükümetin üçüncü ayağını oluşturan organ, Güney Afrika'da da her demokratik ülkede olduğu gibi bağımsız yargıdır. Anayasa Mahkemesi anayasa'nın yorumlanması ve anayasal konularda karar verme konusunda en yetkili organdır. Anayasal olmayan konularda Yüce Divan Mahkemesi en yetkili organdır.

SİYASAL PARTİLER VE SİYASAL HAYATIN GELİŞİMİ

Demokrasiye geçtikten sonra Güney Afrika'da halk dört kez sandık başına gitmiştir: 1994, 1999, 2004 ve 2009. Her beş yılda bir yapılan genel seçimler şu ana kadar Apartheid rejimine karşı mücadele eden en büyük örgüt olan Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) zaferiyle sonuçlanmıştır. Burada vurgulanması gereken nokta Güney Afrika'da şu ana kadar yapılan dört demokratik seçimden de ANC'nin oranını artırarak ya da bir önceki aldığı oy oranını koruyarak çıkmasıdır. Bununla birlikte genel bir trend olarak seçimlere katılım oranı her seçimde düşüşe uğramıştır. Bu düşüşün temel olarak bir kaç sebebi bulunmaktadır. Bunların başında muhalefet partilerini destekleyen halkın ANC'nin her halükarda seçimi kazanacağını düşünerek sandık başına gitmemesi; bir çok beyazın Güney Afrika'dan göç etmesi; ve HIV/AIDS'in özellikle siyah seçmen arasında hızla yayılması ve bunların birçoğunun yaşamını yitirmesi sayılabilir.

Güney Afrika siyasi hayatını şekillendiren ANC yönetimi o tarihten bugüne kadar kurulan hükümet kabinelerinden farklı toplumsal kesimleri temsil eden kişilerin bulundurulmasına özen gösteren bir politika izlemiştir.

Güney Afrika siyasi hayatı üçlü ittifak denilen bir yapının önderliğinde şekillenmektedir. Apartheid rejiminin sona ermesinden sonra gayri resmi olarak ülkeyi üçlü yapı yönetmektedir. ANC, Güney Afrika Komünist Partisi (South African Communist Party-SACP) ve Güney Afrika Sendikaları Birliği (Congress of South African Trade Unions-COSATU)

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Afrika açısından siyasi bir dönüm noktası olan olay aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Siyahlara seçme hakkı verilmesi
 B) 1994 yılında Nelson Mandela'nın ilk siyahi devlet başkanı olarak yemin etmesi
 C) Çok partili siyasi hayata geçilmesi
 D) 18 yaşını dolduranlara seçilme hakkı verilmesi
 E) Siyahların seçme ve seçilme hakkının kaldırılması

AÇIKLAMA

Afrika açısından siyasi bir dönüm noktası olan olay 1994 yılında Nelson Mandela'nın ilk siyahi devlet başkanı olarak yemin etmesidir.

YANIT: B

2. Güney Afrika'da Apartheid rejiminin sonuçlanması aşağıdakilerden hangisine yol açmıştır?
- A) Afrika'daki siyahi öğrenci isyanlarına
 B) Afrika'daki siyahi ayaklanmaya
 C) Afrika'daki beyazların kontrolü altında olan son kalenin düşmesine
 D) Afrika'daki siyahların iktidarı ele geçirmesine
 E) Afrika'daki beyazların iktidarı ele geçirmesine

AÇIKLAMA

Güney Afrika'da Apartheid rejiminin sonuçlanması Afrika'daki beyazların kontrolü altında olan son kalenin düşmesine yol açmıştır.

YANIT: C

3. 1876 yılında Hollanda kökenli beyazlar ile İngiliz kökenli beyazlar arasındaki mücadeleden şiddetlenmesine sebep olan olay aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Petrol havzasının bulunması
 B) Kömür ocaklarının bulunması
 C) İlk altın madeninin bulunması
 D) Siyahilerin siyasi iktidarı ele geçirmesi
 E) Ateşli silahların kullanılmasının serbest bırakılması

AÇIKLAMA

1876 yılında ilk altın madeninin bulunması; Hollanda kökenli beyazlar (Afrikaanslar) ile İngiliz kökenli beyazlar arasındaki mücadelenin şiddetlenmesine sebep olmuştur.

YANIT: C

4. Güney Afrika'da 1948-1994 yılları arasında insan hakları ihlalinin en yoğun olarak yaşandığı dönemin yönetim biçimi aşağıdakilerden hangisi ile adlandırılmıştır?
- A) Apartheid
 B) Başkanlık Tipi Cumhuriyet
 C) Üniter Yarı Başkanlık Cumhuriyet
 D) Demokrasi
 E) Monarşi

AÇIKLAMA

Güney Afrika'da 1948-1994 yılları arasında insan hakları ihlalinin en yoğun olarak yaşandığı dönemin yönetim biçimi Apartheid yönetimi olarak adlandırılmıştır.

YANIT: A

5. Güney Afrika'da siyahların iki beyaz ırk arasında kaldığı ve iki beyaz ırkın güç mücadelesi olarak hatırlanan savaş aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Angola İç Savaşı
 B) Ruanda Soykırımı
 C) Maden Savaşları
 D) Anglo-Boer Savaşı
 E) II. Boer Savaşı

AÇIKLAMA

Güney Afrika'da siyahların iki beyaz ırk arasında kaldığı ve iki beyaz ırkın güç mücadelesi olarak hatırlanan savaş Anglo-Boer Savaşıdır (1889-1902).

YANIT: D

6. 1911 yılında düzenlenen The Native Labour Regulation Act (Yerli İşçi Yasası) aşağıdakilerden hangisini düzenlemiştir?

- A) Tüm arazilerin %7,5'i nüfusun 4/5'ini oluşturan siyahlara verilmiştir
- B) İşçi kontratlarını bozmak beyazlar için suç hâline gelmiştir
- C) İşçi kontratlarını bozmak siyahlar için suç hâline gelmiştir.
- D) Siyahlara Dutch Reformed Kilisesine tam üye olamayacağı ilan edilmiştir.
- E) Nüfusun 1/4'ünü oluşturan beyazlara toplam arazinin %92, 5'ini kontrol yetkisi verilmiştir.

AÇIKLAMA

1911 yılında düzenlenen The Native Labour Regulation Act (Yerli İşçi Yasası) ile İşçi kontratlarını bozmak siyahlar için suç hâline gelirken beyazlar için normal bir hak haline geldi.

YANIT: C

7. Afrika'daki en uzun soluklu bağımsızlık hareketi hangi kanuna tepki olarak başlamıştır?

- A) Özgürlükler Kanunu
- B) Toprak Kanunu
- C) Eğitim Kanunu
- D) Yerliler Arazi Kanunu
- E) Maden Kanunu

AÇIKLAMA

Afrika'daki en uzun soluklu bağımsızlık hareketi olan Güney Afrika Yerli Ulusal Kongresi 1911 yılında yasalaşan Yerliler Arazi Kanuna tepki olarak başlamıştır.

YANIT: D

8. Güney Afrika siyasi hayatına fikirsel anlamda en büyük katkıyı yapanların başında gelen ve gözaltında iken öldürülen siyasetçi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nelson Mandela
- B) Steve Biko
- C) BJ Worster
- D) Walter Sisulu
- E) Govan Mbeki

AÇIKLAMA

Steve Biko Güney Afrika siyasi hayatına fikirsel anlamda en büyük katkıyı yapanların başında gelen ve gözaltında iken öldürülen siyasetçidir.

YANIT: B

9. Güney Afrika'da 1974 yılında yeni atanan Millî Eğitim Bakanı Michael C. Botha tarafından uygulanan Bantu eğitim sisteminin en temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Siyahilere okuma-yazma öğretmek
- B) Beyazlar ile siyahların aynı okullarda okumasını sağlamak
- C) Azınlıkların kendi dilini kullanmasını engellemek
- D) Azınlık hükümetinin kullandığı dil olan Afrikaansçayı okullarda İngilizceyle beraber öğretmek ve eğitim dili yapmak
- E) Zorunlu olarak İngilizce eğitim vermek

AÇIKLAMA

Güney Afrika'da 1974 yılında yeni atanan Millî Eğitim Bakanı Michael C. Botha tarafından uygulanan Bantu eğitim sisteminin en temel özelliği Azınlık hükümetinin kullandığı dil olan Afrikaansçayı okullarda İngilizceyle beraber öğretmek ve eğitim dili yapmaktır.

YANIT: D

10. Aşağıdakilerden hangisi Güney Afrika ekonomisinin geliştiği alanlardan biri değildir?

- A) Finans
- B) Enerji
- C) Madencilik
- D) Taşımacılık
- E) Tarım

AÇIKLAMA

Güney Afrika ekonomisinin geliştiği alanlar;

- Finans
- Enerji
- Madencilik
- Taşımacılıktır.

YANIT: E

11. Aşağıdakilerden hangisi Güney Afrika, Güney-Güney koalisyonunun gelişmesi için başlattığı Afrika Diyalog Forumundaki ülkeleri doğru olarak vermektedir?

- A) Hindistan-Brezilya-Güney Afrika
- B) Pakistan- Brezilya-Güney Afrika
- C) Çin-Pakistan-Güney Afrika
- D) Kuzey Afrika-Hindistan-Güney Afrika
- E) Kuzey Afrika -Brezilya-Güney Afrika

AÇIKLAMA

Güney Afrika'nın, Güney-Güney koalisyonunun gelişmesi için başlattığı Afrika Diyalog Forumundaki ülkeler; Hindistan-Brezilya-Güney Afrika'dır.

YANIT: A

12. Aşağıdakilerden hangisi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde devlet başkanı görevlerinden biri değildir?

- A) Devlet organına atama yapma
- B) Yapılacak kişiyi tavsiye etme
- C) Ordunun başı olma
- D) Dış politika yapımı
- E) Kanun çıkarma

AÇIKLAMA

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde devlet başkanı görevleri;

- Devlet organına atama yapma
- Yapılacak kişiyi tavsiye etme
- Ordunun başı olma
- Dış politika yapımıdır.

YANIT: E

13. Apartheid rejiminin sona ermesinden sonra gayri resmi olarak ülkeyi nasıl bir yapı yönetmektedir?

- A) Tekli
- B) Teokratik
- C) Üçlü
- D) Monarşik
- E) İkili

AÇIKLAMA

Apartheid rejiminin sona ermesinden sonra gayriresmî olarak ülkeyi Üçlü bir yapı yönetmektedir.

Bunlar ANC, Güney Afrika komünist partisi, Güney Afrika Sendikaları Birliğinden oluşan üçlü ittifaktır.

YANIT: C

ÇIKMIŞ SORU

2015-DÖNEM SONU

14. Güney Afrika'yı sömürgeleştiren ülke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hindistan
- B) Almanya
- C) Belçika
- D) Fransa
- E) İngiltere

AÇIKLAMA

Güney Afrika'yı sömürgeleştiren ülke İngiltere'dir.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2015-DÖNEM SONU

15. Aşağıdakilerden hangisi Apartheid rejimine karşı mücadele etmemiştir?

- A) COSATU
- B) Pan-Afrikan Kongresi
- C) ANC
- D) Ulusal Parti
- E) Güney Afrika Öğrencileri Örgütü

AÇIKLAMA

Ulusal Parti, Apartheid rejimine karşı mücadele etmemiştir.

YANIT: D

ÇÖZÜMLÜ DENEME SORULARI

1. Güney Afrika'da insan hakları ihlalinin en yoğun olarak yaşandığı 1948-1994 döneminde yönetim biçimi aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?
  - A) Kültür ayrımcılığı
  - B) Ekonomik ayrımcılık
  - C) Siyasi ayrımcılık
  - D) Eyalet ayrımcılığı
  - E) Irk ayrımcılığı
2. Apartheid rejimini zayıflatmak için silahlı mücadele aşağıdakilerden hangisi tarafından verilmiştir?
  - A) Afrika Ordular Grubu
  - B) Afrika Kalkınma Örgütü
  - C) Afrika Birliği Örgütü
  - D) Afrika Ulusal Kongresi
  - E) Afrika İnsan Hakları Örgütü
3. Aşağıdakilerden hangisi Güney Afrika devlet yapısında liberal politikaların sağlıklı işlemesinin önündeki engellerden birisidir?
  - A) Toplumsal alandaki derin bölünmeler
  - B) Siyahilerin seçilme hakkını elde etmesi
  - C) Ekonomik gelişmenin sağlanamaması
  - D) Yeraltı madenlerinin işlenememesi
  - E) Eğitim seviyesinin yükselmemesi

4. Güney Arfika'da dört maden ocağının işletilmeye başlamasından sonra kurulan ve ülkenin en büyük yerleşim birimlerinden biri haline gelen yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?
  - A) Durban
  - B) Kimberley
  - C) Cape Town
  - D) Pretoria
  - E) Gauteng
5. 1908 ve 1909 yıllarında yapılan ve ikisi Afrikaansların ikisi de İngilizlerin kontrolünde olan dört eyaletin temsilcilerinin katıldığı toplantılarda alınan karar aşağıdakilerden hangisidir?
  - A) İç Savaşın sona erdirilmesi
  - B) Altın madenlerinin paylaşılması
  - C) Güney Afrika Birliği'nin kurulması
  - D) Siyahilere seçilme hakkı verilmesi
  - E) Altın madeni ocaklarının kapatılması
6. Afrika Siyasal Organizasyonu kimin önderliğinde kurulmuştur?
  - A) Martin Luther King
  - B) Abdullah Abdurrahman
  - C) Kevin McCarthy
  - D) Malcolm X
  - E) Jim Jones
7. Altın ve elmas madeni sahiplerinin çoğunun yahudi kökenli olması sebebi ile oluşan yahudi düşmanlığı sonucu Güney Afrika aşağıdakilerden hangisine karar vermiştir?
  - A) Yahudilerin toprak sahibi olması yasaklandı
  - B) Yahudi toprakları istila edildi
  - C) Yahudilerin Güney Afrika'ya göç etmesi yasaklandı
  - D) Yahudilerin altın madeni işletmesi yasaklandı
  - E) Yahudilere yönetime katılma hakkı verildi

8. Güney Afrika'da Hertzog ve Smuts koalisyonunun yönetiminde olduğu dönemde siyahlarla ilgili hangi hak ortadan kaldırılmıştır?

- A) Eğitim hakları
- B) Oy kullanma hakları
- C) Çalışma hakları
- D) Kiliseye girme hakları
- E) Toprak edinme hakları

9. Aşağıdakilerden hangisi endüstriyel ekonomiler arasında en yüksek işsizlik oranına sahiptir?

- A) Kuzey Afrika
- B) Hindistan
- C) Çin
- D) Güney Afrika
- E) Pakistan

10. Güney Afrika'daki Yolsuzluk olaylarının yaşandığı devlet birimleri hangisidir?

- A) İçişleri bakanlığının vize-pasaport bölümü ve polis teşkilatı
- B) Polis teşkilatı ve başkanlık
- C) Polis teşkilatı ve sağlık hizmetleri
- D) Dışişleri bakanlığının vize-pasaport bölümü ve polis teşkilatı
- E) İçişleri bakanlığının vize-pasaport bölümü ve meclis

11. Güney Afrika hangi olaydan sonra dünya siyasetinden soyutlanmış ve dışlanmışmıştır?

- A) AIDS
- B) Irkçılık
- C) Yoksulluk
- D) Cahillik
- E) Parasızlık

12. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Meclis yapısı nasıldır?

- A) Tekli
- B) İkili
- C) Başkan
- D) Diktatör
- E) Çoklu

13. Ulusal Meclis kaç kişiden oluşur?

- A) 100
- B) 250
- C) 300
- D) 400
- E) 450

14. Meclisi feshetme yetkisi kime aittir?

- A) Devlet başkanı
- B) Meclis başkanı
- C) Cumhurbaşkanı
- D) Başbakan
- E) Bakanlar kurulu

15. Afrika siyasal sisteminde devlet başkanı Ulusal Meclis tarafından kaç yıllığına seçilir?

- A) 3
- B) 4
- C) 5
- D) 6
- E) 7

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **E** Güney Afrika'da insan hakları ihlalinin en yoğun olarak yaşandığı 1948-1994 döneminde yönetim biçimi ırk ayrımcılığına dayanır.
2. **D** Afrika Ulusal Kongresi Apartheid rejimini zayıflatmak ve uluslararası alanda izole etmek için 1960'lardan sonra silahlı mücadeleye etmiştir.
3. **A** Toplumsal alandaki derin bölünmeler Güney Afrika devlet yapısında liberal politikaların sağlıklı işleminin önündeki engellerdendir.
4. **B** Güney Afrika'da dört maden ocağının işletilmeye başlamasından sonra kurulan ve ülkenin en büyük yerleşim birimlerinden biri haline gelen yerleşim birimi Kimberley'dir.
5. **C** 1908 ve 1909 yıllarında yapılan ve ikisi Afrikaanslar ikisi de İngilizlerin kontrolünde olan dört eyaletin temsilcilerinin katıldığı toplantılarda alınan karar Güney Afrika Birliği'nin kurulması olmuştur.
6. **B** Afrika Siyasal Organizasyonu Abdullah Abdurrahman önderliğinde kurulmuştur.
7. **C** Altın ve elmas madeni sahiplerinin çoğunun yahudi kökenli olması sebebi ile oluşan yahudi düşmanlığı sonucu Güney Afrika Yahudilerin Güney Afrika'ya göç etmesini yasaklamıştır.
8. **B** Güney Afrika'da Hertzog ve Smuts koalisyonun yönetimde olduğu dönemde siyahların Oy kullanma Hakları ortadan kaldırılmıştır.
9. **D** Güney Afrika; endüstriyel ekonomiler arasında en yüksek işsizlik oranına sahiptir.
10. **A** Güney Afrika'daki Yolsuzluk olaylarının yaşandığı devlet birimleri; İçişleri bakanlığının vize-pasaport bölümü ve polis teşkilatıdır.
11. **B** Güney Afrika ırkçılık olayından sonra dünya siyasetinden soyutlanmış ve dışlanmıştır.
12. **B** Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Meclis yapısı Ulusal Meclis ve Ulusal Eyalet Konseyi olmak üzere ikili bir yapıdan oluşmaktadır.
13. **D** Güney Afrika'da Ulusal Meclis 400 kişiden oluşur. Ulusal Eyalet Konseyi 90 kişiden oluşur.
14. **A** Meclisi feshetme yetkisi Devlet başkanına aittir.
15. **C** Afrika siyasal sisteminde devlet başkanı Ulusal Meclis tarafından 5 yıllığına seçilir.

ARA DENEME SINAVI - 1

1. Aşağıdakilerden hangisi gelişme kavramını; ekonomik, sosyal ve siyasal olmak üzere farklı boyutları bünyesinde barındıran zengin bir anlam olarak ifade eder?
  - A) Adam Smith
  - B) Alfred Sauvy
  - C) Karl Marx
  - D) Handelman
  - E) Hoffman
2. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı ekonomik sorunlardan biridir?
  - A) Sivil hak ve özgürlüklerden yoksunluk
  - B) Eğitimsizlik
  - C) Enflasyon
  - D) Yaşam süresinin kısalığı
  - E) Kalabalık nüfus
3. I. GSYİH seviyesindeki düşüklük
II. Adaletsiz gelir dağılımı
III. Kronik yoksulluk
Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri Gelişmekte olan ülkelerde az gelişmişliğe sebep olan en temel faktörlerdir?
  - A) Yalnız I
  - B) I ve II
  - C) I ve III
  - D) II ve III
  - E) I, II ve III
4. Toplam gelirin yüzdelik dilimlere ayrılması her bir bölümünün toplam nüfusun yüzde kaçı tarafından elde edildiği aşağıdakilerden hangisi ile ölçülür?
  - A) İnsani Kalkınma İndeksi
  - B) Üretici Fiyat Endeksi
  - C) Laspeyres Fiyat Endeksi
  - D) Satın Alma Gücü Paritesi
  - E) Gini Endeksi
5. Aşağıdakilerden hangisi dünyanın en kalabalık demokrasisidir?
  - A) Rusya
  - B) Amerika
  - C) Afrika
  - D) Hindistan
  - E) Çin

MURAT YAYINLARI

6. Modern uluslararası sistemin en temel kurucu aktörleri kimdir?
  - A) Çalışanlar
  - B) Yatırımcılar
  - C) Şirketler
  - D) Devletler
  - E) Anlaşmalar
7. Aşağıdakilerden hangisi ile ABD Avrupa ülkelerinin Amerika kıtalarındaki ülkelerin iç işlerine karışmamalarını ve bu bölgede sömürge elde etmeye çalışmamalarını talep etmiştir?
  - A) Truman Doktrini
  - B) Monroe Doktrini
  - C) Mehdilik Doktrini
  - D) Ezoterik Doktrini
  - E) Batini Doktrini
8. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin getirdiği üretim artışı ve hammadde ihtiyacının etkisiyle uluslararası ticari faaliyetlerin artmasıyla aşağıdakilerden hangisi ortaya çıkmıştır?
  - A) Bağımsızlık Hareketi
  - B) Küreselleşme
  - C) Bağlantısızlık Hareketi
  - D) G-20 Zirvesi
  - E) Sanayi Devrimi
9. Bir devlete bağlı olmayan, kâr amacı gütmeyen, şiddeti amaçlamayan sivil kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?
  - A) Birleşmiş Milletler
  - B) Hükümet dışı uluslararası örgütler
  - C) Dünya barış örgütü
  - D) Dünya sağlık örgütü
  - E) Sivil toplum kuruluşu
10. Breton Woods sisteminin temellerini aşağıdakilerden hangisinin kurulması oluşturmuştur?
  - A) Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası
  - B) Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler
  - C) Bretton Woods Sistemi ve Uluslararası Para Fonu
  - D) Dünya Bankası ve Bretton Woods Sistemi
  - E) Dünya Barış Örgütü ve Bretton Woods Sistemi

11. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş bir toplumda iktisadi yapının dönüşmesi ve sosyal, kültürel siyasal yapıların değiştirilmesini ifade eder?
- A) Büyüme B) Kalkınma
C) Gelişme D) Yükselme
E) Yapılanma
12. GSYİH'ye göre aşağıdakilerden hangisi dünyanın en büyük ekonomisine sahiptir?
- A) Japonya B) Çin
C) Rusya D) İngiltere
E) ABD
13. Kişi başına GSYİH'ye göre Türkiye kaçınıcı sırada yer alır?
- A) 21 B) 29
C) 35 D) 40
E) 52
14. Aşağıdakilerden hangisi iktisadi karar birimlerinin ihtiyaçlarını tatmin etmek için doğrudan kullandıkları mallara denir?
- A) Yatırım malı
B) Tüketim malı
C) Üretim malı
D) İkame malı
E) Faktörel mal
15. Aşağıdakilerden hangisi Dünyanın güney yarım küresini ifade eder?
- A) Batısal Doğu
B) Küresel Güney
C) Küresel Batı
D) Büyüyen Güney
E) Küresel Kuzey
16. Güney Afrika'da Apartheid yönetiminin yıkılmasında Afrikalıları sömürge yönetimine karşı mobilize etmekte başarı ile kullanan lider kimdir?
- A) Nelson Mandela
B) Thabo Mbeki
C) Aziz Pahad
D) Steve Biko
E) Pw de Klerk
17. 1994 yılında yapılan seçimlere kadar Güney Afrika'daki siyasi sistem aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Apartheid Sistemi
B) Hakim Parti Sistemi
C) Kurucu Parti Sistemi
D) Çok Parti Sistemi
E) Tek Parti Sistemi
18. Güney Afrika'nın sosyo-ekonomik yapısı düşünüldüğünde insan kaynaklarının geleceği için en büyük tehlike aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Kötü idare
B) Fakirlik
C) Irkçılık
D) AIDS
E) Afrikaanslar
19. Aşağıdaki örgütlerden hangisi Güney Afrika siyasi sisteminde üçlü ittifak denilen yapının işçi sınıfı kanadını temsil eder?
- A) DP
B) ANC
C) COSATU
D) BEE
E) SACP
20. Güney Afrika'da 1999-2008 arası devlet başkanlığı yapan ve Afrika Rönesansı fikrinin önde gelen savunucularından birisi olan lider aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Nelson Mandela
B) Seve Biko
C) Jacob Zuma
D) FW de Klerk
E) Thabo Mbeki

YANITLAR

1. D	6. D	11. B	16. A
2. C	7. B	12. E	17. A
3. E	8. B	13. B	18. D
4. E	9. E	14. B	19. C
5. D	10. A	15. B	20. E

ARA DENEME SINAVI - 2

1. Gelişmekte olan ülkelerde aşağıdakilerden hangisi nedeniyle ücretler düşük seviyelerde kalmaktadır?

- A) Nüfusun kadın yoğunlukta olması
- B) İşverenin çok olması
- C) Deneyimli işçi olmaması
- D) Emegın bol olması
- E) Çalışabilecek kişilerin az olması

2. Kuzey-Güney ayrımı ilk olarak kim tarafından gündeme gelmiştir?

- A) Adam Smith
- B) Alfred Sauvy
- C) Karl Marx
- D) Willy Brandt
- E) Hoffman

3. Aşağıdakilerden hangisi Dünyanın gelişmiş ülkelerini bir araya getiren uluslararası platformdur?

- A) G-5
- B) G-7
- C) G-10
- D) G-17
- E) G-20

4. Kolonilerin bağımsızlığını kazandığı süreç aşağıdakilerden hangisi ile adlandırılır?

- A) Kolonizasyon
- B) Dekolonizasyon
- C) Neo-Kolonyalizm
- D) Kapitalizm
- E) Emperyalizm

5. Aşağıdakilerden hangisi bağımsızlığını kazanmış bir ülkenin eski sömürge güçleri ile olan ekonomik, siyasal ve kültürel bağlarını ortadan kaldıramamasını ifade eder?

- A) Neo-Kolonyalizm
- B) Kolonizasyon
- C) Emperyalizm
- D) Dekolonizasyon
- E) Kapitalizm

6. Üretim sürecinde buhar gücünün kullanılarak insanlık için çığır açıcı gelişmeler aşağıdakilerden hangisinin sonucu olmuştur?

- A) G-20 Zirvesi
- B) Bağımsızlık Hareketi
- C) Küreselleşme
- D) Sanayi Devrimi
- E) Bağlantısızlık Hareketi

7. Bir tarafın diğerini yönettiği bir ast-üst ilişkisi yerine karşılıklı ilişkilerin ön plana çıktığı bir etkileşimler bütünü ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilişim
- B) Yönetişim
- C) Gelişim
- D) İletişim
- E) Teknoloji

8. Aşağıdakilerden hangisi birden çok ülkede faaliyet gösteren ticari işletmeyi ifade eder?
- A) Çok Uluslu Şirket
B) Yabancı Şirket
C) Ulusal Şirket
D) Uluslararası Şirket
E) Yabancı Uluslu Şirket
9. Aşağıdakilerden hangisi süper güç konumunda yer almayan ancak ekonomik ve siyasi açıdan uluslararası ilişkilerde küçük devletlere kıyasla daha etkili olan devletlerdir?
- A) Küçük Büyüklükte Güce Sahip Ülke
B) Orta Büyüklükte Güce Sahip Ülke
C) Büyük Güce Sahip Ülke
D) Az Büyüklükte Güce Sahip Ülke
E) Çok Büyüklükte Güce Sahip Ülke
10. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyet Blok'undan ayrılan pek çok ülkede kumanda ekonomilerinin yerini aşağıdakilerden hangisi almıştır?
- A) Serbest piyasa ekonomileri
B) Dalgalı piyasa ekonomileri
C) Tutkun piyasa ekonomileri
D) Sıkı piyasa ekonomileri
E) Sabit piyasa ekonomileri
11. İktisadi yapının ve üretim süreçlerinin teknolojik açıdan gelişmesi ve yaşam standardının yükselebilmesi için ekonomide aşağıdakilerden hangisinin önce olması gerekir?
- A) Gelişme
B) Yapılanma
C) Kalkınma
D) Büyüme
E) Yükselme
12. Gelişmiş ülkelerin amacı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Büyüme
B) Gelişme
C) Kalkınma
D) Yükselme
E) Yapılanma
13. GSYİH'ye göre Türkiye kaçınıcı sırada yer alır?
- A) 11
B) 17
C) 25
D) 29
E) 36
14. Satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSMH'den (dolar olarak) aşağıdakilerden hangisi hesaplanmaktadır?
- A) Yaşam endeksi
B) Eğitim endeksi
C) Gelir endeksi
D) Yaşam süresi beklentisi endeksi
E) Doğum endeksi
15. Türkiye İnsani Gelişme indeksinde kaçınıcı sırada yer alır?
- A) 10
B) 25
C) 48
D) 68
E) 83

16. Güney Afrika'yı karşılaştırmalı siyaset açısından öne çıkaran özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Parlamenter bir sisteme sahip olması
- B) 2000'li yıllarda gösterdiği ekonomik gelişme düzeyi
- C) Kalabalık nüfusu
- D) Yoksulluk ve sosyal gerilimlere rağmen canlı bir demokrasiye sahip olması
- E) Çok kültürlü fakat ırkçılık sorunlu geçmişi

17. Güney Afrika siyasetinde belirleyici olan siyasi parti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ulusal Parti
- B) Yeni Ulusal Parti
- C) Demokratik Parti
- D) Afrika Ulusal Kongresi
- E) İnkhata Özgürlük Partisi

18. Güney Afrika'daki gelir dağılımını düzeltmeye yönelik olarak uygulanan pozitif ayrımcılık politikasının adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Siyahların Ekonomik Kalkınması
- B) Siyah Ayrımcılığı
- C) Sömürgecilikle Yüzleşme
- D) Yeniden Yapılandırma Politikası
- E) Barış ve Uzlaştırma Komisyonu

19. Güney Afrika'da anayasal olmayan konular hangi mahkeme tarafından denetlenir?

- A) Yüksek Mahkeme
- B) YÜce Divan Mahkemesi
- C) Sayıştay
- D) Meclis Komisyonu
- E) Anayasa Mahkemesi

20. Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin bitmesi sonrası oluşturulan demokratik anayasa hangi tarihte kabul edilmiştir?

- A) 10 Mayıs 1994
- B) 11 Şubat 1990
- C) 22 Aralık 1993
- D) 27 Nisan 1994
- E) 18 Mayıs 1991

YANITLAR

1. D	6. D	11. D	16. E
2. D	7. B	12. A	17. D
3. B	8. A	13. B	18. A
4. B	9. B	14. C	19. B
5. A	10. A	15. E	20. C

Öğretmen Diyor ki! Uzak Doğu Asya siyasetinin genel özellikleri, Çin'de siyasal sistemin tarihsel kökenleri, Çin'de siyasal sistemin kurumsal yapısı, Uluslararası sistem içinde Çin'in konumu iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteyi çalışırken; Uzak Doğu Asya Siyaseti, Çin Siyasal Sistemi, Konfüçyüs, Mao Zedong, Deng Şay-ping, Çin Komünist Partisi, Komünist Parti Devleti, Sosyalist Piyasa Ekonomisi, Halkın Kurtuluş Ordusu, Bölgesel ve Küresel Güç gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
-	4

Çin günümüzde dünya ülkeleri arasında gelişmekte olan ülke nitelemesini en çok hak eden ülkedir. Çinliler insanlık tarihi boyunca büyük bir medeniyet kurmuş, her alanda insanlığa önemli katkıları olmuştur. Binlerce yıl geriye giden uzun tarihi boyunca bilim, ekonomi, iletişim, teknolojik yenilik gibi alanlarda diğer dünya ülkelerinden ilerideyken son yüz elli yıldır Batı ülkelerinin gerisinde kalmıştır. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılda Batı devletlerinin ilerlemesi karşısında göreceli olarak geri kalsa da günümüzde tekrar bir yükselişte olduğunu herkes kabul etmektedir.

20. yüzyılın sonlarına doğru tekrar атаға geçen Çin, yüz elli yıllık bir uykudan uyanan deve benzelemektedir. Ülkenin ekonomi politikasında, merkezî planlama ve devletçilik yanında piyasa ekonomisi yönünde değişimin yaşandığı 1978 yılından bu yana ekonomik büyüme hızı yaklaşık yıllık %10 olmuştur. Ekonomik açıdan dünyanın en büyük **ikinci** ülke ekonomisi hâline gelmiştir. Çin'in ekonomik gelişimini göstermesi bakımından dünyanın en yüksek on binasından altısına sahip olmasını not edebiliriz. Ekonomik ve sosyal gelişmesi aynı hızla devam ederek siyasal istikrarını da koruyabilirse yirmibirinci yüzyıl Çin yüzyılı olacaktır.

Dünya siyasetinin en önde gelen ülkelerinden birisi olan Çin'i yönetmek sadece nüfusu ve coğrafi büyüklüğü dikkate alındığında bile oldukça güçtür. Ülke nüfus bakımından Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) nüfusunun dört katından fazla nüfusa sahiptir. Nüfusun büyük kısmı okuryazar ve istihdama yönelik insan gücünden oluşmaktadır. İnsan kaynakları bakımından zengin olan ülke doğal kaynaklar bakımından da zengindir. Ülkede önemli kömür yatakları, petrol ve doğal gaz rezervleri bulunmaktadır. Bunların yanında değerli madenler de çıkarılmaktadır.

Coğrafi olarak dünyanın **üçüncü** büyük ülkesi olan Çin'in denize kıyısı 18 bin kilometredir. Ülkede ulaşım ve taşımaya elverişli, ülkenin dağlık olan batı kesiminden düzlüklerin bulunduğu doğu kesimine doğru akan büyük akarsular vardır. Akarsulardan sulama ve enerji üretimi için yararlanılmaktadır. Çin hızla kentleşen bir ülkedir. Ülke nüfusunun yaklaşık **%45'i** kentlerde yaşamaktadır. Ülkede nüfusu bir milyonun üzerinde olan yüzden fazla kent vardır. Ekonomik merkez Şanghay ve başkent **Pekin** her biri 20 milyon civarında nüfusları ile en kalabalık şehirlerdir. Hızlı kentleşmeye rağmen ülkenin nüfusunun yarından fazlası kırsal alanlarda yaşamaktadır. 1997 yılında İngiltere'den geri alınan Hong Kong özel idari bölgelerden birisi olarak ticari ve finansal merkez hâline gelmiştir.

Etnik yapı bakımından görece homojen bir ülkedir. Ülke nüfusunun %92'si etnik olarak Han Çinlidir. Geri kalan %8 ise resmî olarak tanınmış elli beş ayrı etnik gruptan oluşmaktadır. Çin **siyasi olarak tek parti hâkimiyetine dayanan Komünist bir rejim** ile yönetilmektedir. Günümüzde Asya ülkelerinden sadece Kuzey Kore ve Laos katı komünist rejimler tarafından yönetilmektedir. Çin ve Vietnam'da komünist ideoloji yerini belli ölçüde pragmatizme bırakmıştır. Doğu Bloku ülkelerinde komünist ideolojiye dayanan siyasal rejimlerin çökmesinin de etkisiyle Çin'deki rejim siyasal istikrarını korumakla birlikte ekonomik reform eğilimine girmiştir. Çin'deki komünist tek parti yönetimi değişen şartlara uyum sağlayarak ideolojisini tekrar yorumlamış, ülkenin ekonomik alanda piyasa ekonomisinin ve küresel rekabetin şartlarına ayak uydurmasını sağlamıştır. Rejimin ve Komünist partinin meşruiyeti, komünist ideolojiden daha çok son otuz yıldır ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

SİYASAL SİSTEMİN ŞEKİLLENMESİNE ETKİ EDEN DİNAMİKLER

İMPARATORLUK GELENEĞİ

Çin'in en eski siyasi yapısı imparatorluktur. Medeniyeti MÖ 2000 yıllarına kadar geriye giden Çin, ilk olarak MÖ 221 yılında bir imparatorluk olarak ülke birliğini sağlamıştır. Bu tarihten itibaren iç karışıklıklar olmakla birlikte farklı hanedanlar ülkeyi 20. yüzyıla kadar merkezî bir imparatorluk olarak yönetmişlerdir. İmparatorluk döneminde ülkenin sınırları genişlemiş, ülke yönetiminde önemli rol oynayacak bürokratik bir sistem ortaya çıkmıştır. Çin'de imparatorluk döneminde bürokraside görev almak isteyenler ünlü Çinli düşünür Konfüçyüs'ün öğretilerinin ana kısmını oluşturduğu sınavlardan geçerek göreve gelmişlerdir. Bu nedenle Çin'de siyasal kültür Konfüçyüs'ün itaate, otoriteye ve hiyerarşiye önem veren öğretileri ile şekillenmiştir. Konfüçyüs otoriteye itaat, yaşlılara ve idarecilere saygı, yöneticilerin adil yönetim sorumluluğu ve eğitimin önemini vurgulamıştır.

Konfüçyüs düşüncesi, Çin'de imparatorluk döneminde geçerli olan sosyal uyumu, otoriteye itaati, hiyerarşik toplumsal düzeni ve adil yönetimin önemini vurgulayan felsefi düşüncedir.

Çin'de hanedanlar değişse de merkezî bürokratik sisteme ve Konfüçyüs değerlerine dayanan imparatorluk korunmuştur. Çinliler geleneksel olarak her alanda kendilerini dünyanın merkezinde görmüş ve **dışa kapalı** olmuşlardır. Ülkenin Çince adının '**Merkez Krallık**' anlamına gelmesi bunun göstergelerinden birisidir.

Batı Avrupa devletlerinin 18. yüzyıldan itibaren ekonomik yönden ilerlemesi ve emperyalist yayılma politikası izlemesi diğer dünya toplumlarını olduğu gibi Çin'i de etkilemiştir. Avrupalı sanayileşen devletler, 18. ve 19. yüzyılda dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi pazar ve ham madde ihtiyacı nedeniyle Çin'i de dışa açılmaya ve serbest ticarete zorlamış, ülkeyi sömürge hâline getirmeye çalışmışlardır.

19. yüzyılda Britanya'nın galip ayrıldığı **Afyon savaşları** Çin'in emperyalist devletlere karşı direncinin azaldığının ilk göstergeleri arasındadır. Batılılarla yaptığı savaşları kaybetmeye başlayan Çinliler Batı'nın teknolojisinin üstün olduğunu kabul etmekle birlikte özde kendi kültürlerinin korunması gerektiğini düşünmüşlerdir. **19. yüzyılın sonu** Çin için yüzyıllardır devam ettirdiği istikrar ve düzenin değiştiği, Avrupalı devletlere birçok alanda imtiyazlar tanımak zorunda kaldığı bir dönemdir. 19. yüzyıla gelindiğinde ülke bir nüfus patlaması da yaşamıştır. Nüfus artışı ekonomik durgunluk ve yoksulluğun nedenlerinden birisi olmuştur. Ülkede köylülerin toprak sahipleri ve devlet tarafından sömürülmesi isyanları da beraberinde getirmiştir.

Afyon savaşları, İngiltere ile Çin arasında 19. Yüzyılda gerçekleşen İngiltere'nin ticaret açığını kapatmak amacıyla ülkeye afyon satmak istemesine razı olmayan Çin'in yenilgisi ile sonuçlanan savaşlardır.

CUMHURİYET DÖNEMİ VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

1912 yılında kurulan Cumhuriyetin öncülüğünü Batı'da eğitim görmüş ve Batıcı fikirlere sahip Sun Yat-sen yapmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra da ülkede istikrar sağlanamamıştır. Bu dönemden sonra ülke yarı feodal ve yarı sömürge bir şekilde yönetilmiştir. Sun Yat-sen'in 1925'de ölümünden sonra lideri olduğu Milliyetçi partinin ve ülke yönetiminin başına geçen Chiang Kay-şek köylülerin yoksulluk gibi sorunları ve 1930'lu yılların başından itibaren ülkenin Japonlar tarafından işgali ile etkili bir şekilde mücadele edememiştir. Ülke yerel askerî güçlerin savaş alanı haline gelmiş, Japonya'nın ülkenin bazı bölgelerini işgali ikinci dünya savaşına kadar devam etmiştir. Bu dönemde ülkedeki en etkin iki siyasal örgüt ikinci dünya savaşına kadar ülkeyi yöneten Milliyetçi Parti ve **1921 yılında kurulan Komünist partisi** olmuştur.

Uzun Yürüyüş: Milliyetçilerin saldırısı karşısında Komünist parti güçlerinin Mao'nun liderliğinde binlerce kilometre yürüyerek geri çekilmesidir. Destansı bir niteliğe bürünmüş, yürüyüşten sağ kalanlar Komünist dönemde önemli siyasi görevlere getirilmişlerdir.

Komünist partinin başarısında ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinde en önemli isim Mao Zedong'dur. Orta halli bir köylü aileden gelen Mao, Hunan eyaletinde doğmuştur. Üniversite eğitimi boyunca Marksist-Leninist öğretileri öğrenmiş ve Çin Komünist partisinin 1921 yılındaki kuruluşunda bulunmuştur. Ailesinin köylü olması sosyalist devrimin arkasındaki gücün işçiler değil köylüler olacağı yönündeki görüşünü etkilemiştir. İmparatorluğa karşı yapılan mücadelede milliyetçilerle birlikte hareket eden Mao, Milliyetçilerin, Komünistleri yok etmeye çalıştığı yıllarda parti içerisinde sivrilerek liderliğe yükselmiştir. Marksist-Leninist düşünceden etkilenen Mao'nun bu düşünceye getirdiği en önemli yenilik köylülerin devrimi gerçekleştirerek komünist bir düzen kurabileceği fikridir.

Köylülerin devrimci olabileceği yönündeki fikir geleneksel Marksist düşüncedeki işçi devrimi düşüncesine ters düşmektedir. Marksist düşüncede köylü sınıfı tutucu bir sınıftır.

MAO DÖNEMİ

Çin Komünist partisi 1949 yılında iktidara geldiğinde Çin'de yüzyıllardır süregelen toplumsal hiyerarşik yapıları ve eşitsizlikleri yok etme vaatlerini çeşitli politikalarla gerçekleştirme çabasına girmiştir. Japonlara karşı olan mücadele sonucunda kazandığı halk desteğini de arkasına alarak toprak reformu gibi birçok alanda eşitlikçi sosyal reformları başlatmıştır. Afyon bağımlılığı ve fuhuş ile mücadelede başarılı sonuçlar alınmıştır. Kadının aileden başlayarak diğer toplumsal alanlarda statüsünün artırılması için hukuksal reformlara gidilmiştir. Bu reformları gerçekleştirirken ideolojik propaganda ve ikna çabalarının yanında, rejimin meşruiyetinin yetersiz geldiği durumlarda zor kullanma yoluna da gidebilmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk on yılında daha çok Sovyetler Birliği'ndeki komünist rejimin ekonomik politikalarına benzer politikalar takip edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin merkezî planlama ve ağır sanayiye dayanan kalkınma politikaları Çin'de uygulanmaya çalışılmıştır. 1953 yılında Stalin'in ölümü ve Sovyetler Birliği'ndeki ideolojik açılım politikaları, Mao'nun Çin'i dünya sosyalizminin tek gerçek temsilcisi olarak görmesine neden olmuştur. 1957 yılında Mao '**Yüz Çiçek Hareketi**' adı altında politik açılım programı başlatmıştır. Ülkenin aydınlarını rejimi eleştiriye davet eden Mao hemen ertesinde rejimi eleştirenleri sert bir şekilde bastırmıştır. 1958 yılında ise '**Büyük Atılım**' denilen tarım ve sanayide kalkınmayı hedefleyen bir politika uygulamaya koymuştur. Mao bu kampanya ile kendi düşüncesine göre yorumladığı komünist ideolojiyi Çin'de tam olarak hayata geçirmeye çalışmıştır. Büyük Atılım, kısmen Mao'nun Milliyetçilere karşı mücadelesinde geliştirdiği fikirlerle dayanmaktaydı. Maoizm olarak da adlandırılan Mao'cu düşünce iç savaş boyunca uygulanan gerilla savaşının taktikleri ile şekillenmiştir. Mao'ya göre kitlelerle birlikte çalışmak, kendine güvenmek ve teknolojiyenin daha fazla irade gücünü kullanarak başarılı olmak hedef olmalıdır. Mao'nun 'Büyük Atılım' kampanyasındaki ekonomik kalkınma için gösterdiği çözüm halk kitlelerinin emeğini kullanarak teknoloji ve uzman eksikliğinin yerini doldurmaktır. Mao'nun bürokrasi ve uzmanlık karşıtlığı onun bu kurumların eşitsizlik getirdiği inancından kaynaklanmaktadır. 'Büyük Atılım' kampanyası, Çin'de tarım ve endüstri alanında tam ortaklaşacı bir sisteme geçiş anlamına gelmekteydi. Halkın yalın gücü ile ülke çok kısa bir zamanda hem tarımda hem de endüstride gelişmiş ülkeleri yakalamayı hedefliyordu. Bunun için halkın ortak hareket etmesi gerektiği düşünülmüştür. Ailelerin bir araya gelmesi ile binlerce kişilik komünler oluşturulmuştur. Ev ile iş yeri, köy ile kent, çiftlik ile fabrika arasındaki ayrımlar kaldırılarak herkesin aynı zamanda her işi yapmasının eşitlik yanında üretimi de artıracığı düşünülmüştür.

Büyük Atılım kampanyasının sonucunda istenen sanayi üretimi gerçekleştirilemediği gibi tarımsal üretim de aksamıştır. Ülkede kuraklık ve sel baskınlarına neden olan iklim koşullarının da kötü gitmesi ile üç yıl süren ve milyonlarca kişinin ölümüne neden olan kıtlık yaşanmıştır. Komünizme geçişin felaketle sona ermesi Mao'nun ekonomik politika yapımından elini çekmesine ve tarımda özel mülkiyete kısmen geri dönülmesine neden olmuştur. Mao 'Büyük Atılım' girişiminin başarısız olmasını ülkede halkın üzerinde seçkin bir devlet ve parti bürokrasisinin oluşumuna bağlamıştır. Bu oluşumu ortadan kaldırmak için 1960'lı yıllarda 'Kültürel Devrim' adı verilen başka bir kampanya başlatmıştır. Ülkede Komünist parti ve devlet yönetiminde bulunan kişilerin gittikçe muhafazakârlaştığını düşünerek lise ve üniversite öğrencilerine yönelik propaganda faaliyetine girişmiştir. '**Kızıl Muhafızlar**' olarak da adlandırılan öğrencilerin okullarından başlayarak ülkede bütün otorite sahibi kişileri sorgulamasına neden olan bu girişim, ülkede okullar dâhil bütün kurumları işlemez hâle getirmiştir.

Mao'nun Çin'de uyguladığı Büyük Atılım ve Kültürel devrim gibi uygulamalar Sovyetler Birliğinde Stalin dönemi politikalarına benzetilmektedir. İdeolojik rejimler tepeden inmece politikalarla kısa sürede modernleşme ve sanayileşmeyi gerçekleştireceklerini düşünmüşlerdir.

Mao döneminde ülke yönetimi halkın yaşam standardını belirli alanlarda yükseltmiş olmasına rağmen ekonomik, siyasi, kültürel ve diğer alanlarda başarısızlıklar yaşamıştır.

MAO SONRASI DÖNEM

Mao'nun 1976 yılında ölümünden sonra Komünist parti liderliği Mao'nun geleneğine ve fikirlerine sadık olanlar ve Deng Şayping'in liderliğinde reform yanlısı olanlar şeklinde iki hizbe bölünmüştür. 1978 yılına gelindiğinde Deng ve taraftarları iktidarı ele geçirmişlerdir. **Deng Şayping** kültürel devrim döneminde iki defa saçığı olduğu gerekçesi ile parti yönetiminden uzaklaştırılmış birisidir. İdeolojiden çok pragmatizme inanmaktadır. Köylülere özel mülkiyet hakkı tanınması ile ilgili olarak 'fare yakaladığı sürece kedinin beyaz veya siyah olması önemli değildir' diyebilmiştir.

Deng'in iktidara gelmesinde ordu içerisindeki bağlantıları da önemli rol oynamıştır. Deng resmî olarak hiçbir görevi üstlenmese de 1997 yılında ölümüne kadar ülke yönetiminde tek lider olmuş, perde arkasından ülkeyi yönetmiştir. Ülkenin ekonomik politikalarındaki değişimin ve dışı açılımının arkasında Deng Şayping yer almıştır.

Çin'in bugünkü lideri **Hu Jintao**'dur. Devlet Başkanlığı ve Komünist partisi genel sekreterliği görevlerini birlikte yürütmektedir. Mao ve Deng dönemlerinden sonra tek adam egemenliğine karşı Komünist parti içerisinde yaş ve dönem sınırlamaları getirilmiştir. Günümüzde Komünist parti liderleri bir kurul olarak ülkeyi yönetmektedirler. Genellikle teknokratlardan oluşan liderler grubu açıkça komünist ideolojiyi benimzediklerini ifade etseler de ekonomik büyümeyi ne sağlıyorsa çekinmeden uygulayabilmektedirler.

Komünist parti: Komünist ülkelerde iktidarı elinde bulunduran, varsa diğer siyasal partilere iktidara gelme şansı tanımayan ve toplumun her kesiminin çıkarını temsil ettiğini savunan partilerdir. Çin'de Komünist partinin üye sayısı 80 milyondan fazladır.

18. Parti Genel Kongresinde görev süresi biten Parti Genel Sekreteri Hu Jintao'nun yerine devlet başkan yardımcısı Şi Ciping seçilmiştir. Bu kongrede ayrıca Komünist partinin en yetkili organı olan Politbüro Daimi Komitesi üyeleri emekliye ayrıldığından, bütün üyeler yenilenmiştir. Yeni lider Şi Ciping, Mao ile birlikte devrimi gerçekleştiren parti seçkinlerinden birinin oğludur. Çin'in yeni liderini ekonomik, sosyal ve siyasi birçok sorun beklemektedir. Çin ekonomisinin hızı yavaşlamaktadır. İşsizlik ve gelir dağılımında eşitsizlik giderek artmaktadır. Sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması, kangrene dönüşen yolsuzluklar, parti içi çekişmeler, etnik sorunlar ve komşu ülkeler ile yaşanan sorunlar çözüm beklemektedir.

SOSYOEKONOMİK YAPI

Çin Asya kıtasının en doğusunda yer alan ülkelerden biridir. Çin'in kara sınırlarının uzunluğu yaklaşık 22.800 kilometredir. On dört ülke ile komşudur. Kuzeyde Rusya ve Moğolistan, batıda Hindistan, güneyde Burma ve Vietnam Çin'in komşularıdır. Çin, yaklaşık 9, 6 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle Asya'nın en büyük ülkesi; dünyanın ise Rusya ve Kanada'dan sonraki **üçüncü** büyük ülkesidir. Ülkenin önemli bir kısmı dağlıktır. Ekilebilir alan ülkenin dörtte biri ile sınırlıdır. Nüfus yoğunluğu ülkenin tarıma elverişli doğu bölgelerinde en fazladır. Ülkenin doğusunda ve iç bölgelerinde genellikle etnik olarak Han Çinlileri yaşamaktadır. Diğer etnik gruplar çevre bölgeleri denilebilecek batı bölgelerinde yaşamaktadırlar. Çin dünyanın en kalabalık nüfusuna sahiptir. En son tahminlere göre Çin'in nüfusu yaklaşık 1 milyar 350 milyon kişidir. Çin'in nüfus artışı devletin tek çocuk politikası nedeniyle yavaşlamış olsada 2025 yılında nüfusun 1, 5 milyar civarında olması beklenmektedir.

Tek Çocuk Politikası, Çin devletinin 1970'lerin sonlarında nüfus kontrolünü sağlamak için başlattığı bir politikadır. Aileler yalnızca bir çocuk sahibi olmaları için çeşitli araçlarla teşvik edilmekte, birden fazla çocuk sahibi olmak isteyenleri cezalandırabilmektedir. Politikanın uygulanması tek tip olmayıp, çeşitli istisnalar ve esneklikler getirilmiştir.

Çin'in etnik yapısına bakıldığında ülkede en kalabalık grup Han Çinlileri olmakla birlikte nüfusunun yaklaşık %8'ini oluşturan 55 ayrı etnik grup coğrafi olarak ülkenin geniş bir alanına yayılmışlardır. Ülke nüfusunun yaklaşık %92'si Han etnik grubuna mensuptur. Tibet ve Doğu Türkistan etnik ayrışmanın en sorunlu olduğu bölgelerdendir. Çin'de Çince'nin mandarin lehçesi ağırlıklı olarak konuşulmaktadır.

Ülkede dini açıdan Budizm, Taoizm ve Çin'in diğer geleneksel dinleri en önde gelen dinlerdir. Müslümanlık ve Hristiyanlık da önemli dinler arasındadır. Çin'in nüfusunun kalabalık olması nedeniyle küçük nüfus oranları bile oldukça büyük nüfus gruplarına karşılık gelmektedir. Örneğin ülkede yaşayan müslümanların genel nüfusa oranı sadece %2 olmasına rağmen bu oran 30 milyon kişiye denk gelmektedir.

Çin kırsal özellikleri ağır basan fakat giderek şehirleşen bir nüfus yapısına sahiptir. 1949 yılında nüfus yalnızca %10'u şehirlerde yaşamaktaydı. Bu oran 1970'li yılların sonlarına kadar çok fazla değişmemiştir. Günümüzde ise bu oran %45 olmuştur.

Çin'in toplumsal özellikleri açısından üzerinde durulması gereken diğer ayırt edici özelliği ülkede hüküm süren şehirlili ve köylü ayrımıdır. Ekonomik kalkınmada sanayi sektörüne verilen önem kentler ile kırsal alanlar arasında gelir dağılımı bakımından önemli farklılıklara neden olmuştur. Bunun sonucunda ise Çin'de kırsal alanlardan büyük şehirlere giderek artan büyük bir göç yaşanmaktadır.

EKONOMİK POLİTİKALAR

Ekonomik politikalar açısından değerlendirildiğinde Mao dönemi ekonomi politikaları ülkeye kötü yönetilmiş bir tarımsal üretim ile ülke gereksinimleri açısından son derece yetersiz bir sanayi yapısı bırakmıştır. Mao sonrası ekonomik reformlar ülkede ekonomik büyümenin ve refahın artırılmasını amaçlamıştır. Bunu gerçekleştirmek için merkezî planlama ve ortak mülkiyet prensiplerinden taviz verilerek resmî olarak 'sosyalist piyasa ekonomisine' geçildiği belirtilmiştir.

Sosyalist Piyasa Ekonomisi, Çin'de özel mülkiyetin yabancı sermaye ve yatırımlarının kabul edilmesi ile birlikte Çin ekonomisine Komünist parti liderleri tarafından verilen addır.

1949 ile 1976 yılları arasındaki Mao döneminde Komünist parti devleti merkezî planlama yoluyla her türlü özel ekonomik faaliyeti baskı altına almıştır. Merkezî planlamaya dayanan yaklaşım sanayileşmenin gerçekleştirilmesi ve eğitim ve sağlık standartlarının yükseltilmesi konusunda kısmen başarılı olsa da Çin'in küresel ekonominin dışında yoksul bir ülke olarak kalmasına neden olmuştur. Mao'dan sonra yönetime gelen Deng Şayping ise ekonomide göreceli açıklık politikaları izlemiş, devlet tekellerini ve kontrolünü azaltmıştır. Bu dönemde serbest piyasa gelişmiş, özel mülkiyete izin verilmiş, uluslararası ticaret ve yabancı yatırımlar da artmıştır. Birçok sektörde devlet tarafından tanınan iş güvencesi kaldırılmış, devlet işletmelerine rekabet kurallarına uyma şartı getirilmiştir.

Çin ayrıca Japonya ve Güney Kore gibi diğer Uzakdoğu ülkelerinin uyguladığı ihracatın artırılmasına yönelik reformları ile de uluslararası ekonomik sisteme eklenme yolundadır. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üye olarak katılmasında hem ülkenin artan ekonomik öneminin hem de ekonomisinin dışa açık niteliğinin rolü olmuştur. Çin ekonomik büyümesini dışa kapalı olarak değil yabancı yatırıma, teknolojisine ve yabancı mülkiyetine izin vererek gerçekleştirmektedir.

Çin ekonomisinin en büyük avantajlarından biri geniş bir iç pazara sahip olmasıdır. Bu durum, özellikle küresel krizlerin dengelenmesi açısından ülke ekonomisine dayanıklılık kazandırmaktadır. Çin'in ekonomik büyümesinin ardında ayrıca ucuz emek arzının bolluğu, yabancı ve yerli sermayenin olması ve devletin ekonomik büyümeyi en önemli ulusal hedef hâline getirmesi yatmaktadır. İş gücü maliyetlerinin düşüklüğünü göstermesi açısından örnek olarak otomobil fabrikasında çalışan bir Çinli işçinin saatlik kazancı 1, 5 dolardan aynı işi yapan Amerikalı bir işçi saatte 55 dolar kazanmaktadır.

Yabancı firmalar düşük işgücü maliyetlerinden yararlanmak için ülkeye akın etmişlerdir. Çin'in hızlı ekonomik büyümesi beraberinde enerji tüketiminde büyük artış da getirmiştir. Çin yeni kurulan fabrikaların ve büyüyen şehirlerin enerji ihtiyacını karşılamak için çok sayıda enerji santrali kurmaktadır. Bu santrallerin önemli bir kısmı kömür ile çalıştığından ülkedeki çevre kirliliği artmaktadır.

Çin'de hızlı ekonomik büyüme halkın refahını önemli düzeyde artırmıştır. Kentlerde yaşayanlar kırsal alanlarda yaşayanlara göre artan refahtan daha fazla pay almaktadır.

Makroekonomik düzeyde yaşanan ekonomik gelişme ülkedeki köklü sorunların çözümü için henüz yeterli bir altyapı sağlamıştır. Çin ekonomisinin önemli sorunları arasında yeniden yapılandırılması gereken kamu sektörü işletmeleri ve devlet bankaları bulunmaktadır. İşsizliğin artmasından korkan Çin yönetimi bu kuruluşları özelleştirmeyi ertelemektedir. Ekonomik kalkınma ile birlikte gelir dağılımındaki eşitsizlik de artmıştır. Yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus oranında önemli azalma görülsede de ülke özellikle kırsal alanlarda ve hızla büyüyen şehirlerin varoşlarında yoksulluk sorununu çözmüş değildir. Kalkınma ile birlikte yolsuzluklar da artmıştır.

ULUSLARARASI SİSTEM VE ÇİN

Çin ekonomik bir dev olmasına rağmen askerî olarak bir cüceyi andırmaktadır. Örneğin ABD'nin on bir tane uçak gemisi olmasına rağmen Çin ancak bir tane uçak gemisine, Ukrayna'dan aldığı bir gemiyi dönüştürerek, sahip olabilmıştır. Çin'in gerçek gücü ekonomik ve kültürel alanlardadır. Kimilerine göre Çin'in yükselişi askerî gücü kullanarak yayılcı bir politika yerine içe dönük bir dış politika getirecektir. Çin tarihinde hiçbir zaman denizaşırı ülkeleri sömürgeleştirme politikası izlememiştir. Ülkenin gelecekteki dış politikasının yönünü tahmin etmek zor olsa da ülkenin yükselişte olduğu kesindir. Komünist dönemde ülke yönetiminin en önemli hedefleri arasında ülkenin uluslararası alanda eski gücünü kazanması olmuştur. Çin'in 1949 sonrası politikaları tarihteki gücüne tekrar kavuşma gayretleri olarak değerlendirilebilir.

1970'li yılların sonuna kadar Çin Halk Cumhuriyeti dünyaya kapalı bir ülkeydi. Mao döneminde ülke sadece Batı'daki kapitalist ülkelerle değil ideolojik yakınlığı bulunan Sovyetler Birliği'ne de 1950'lerin ortalarından itibaren ters düşmüştür. 21. yüzyılın başında Çin uluslararası politikada en önemli devletlerden birisi hâline gelmiştir. Çin'in Asya-Pasifik bölgesindeki önemi Japonya'nın bölgesel önemini geçmiştir. Bugün dünyanın en fazla ticaret yapan birkaç ülkesinden biridir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin veto yetkisi olan beş daimi üyesi arasındadır. Dünyanın en kalabalık ordusuna ve nükleer silahlara sahip olan Çin, donanmasını da hızla modernize etmektedir.

Tayvan sorunu, Çin Halk Cumhuriyeti kurulurken iç savaşı kaybeden Çin Milliyetçileri Tayvan adasına yerleşmiş ve burada ABD'nin desteği ile bir devlet kurmuşlardır. Komünist Çin yönetimi bu devleti hala tanınamakta, eyaletlerinden birisi olarak görmektedir.

ABD Çin'in en büyük ticari ortağıdır. ABD için ise Çin, Kanada'dan sonra en çok ticaret yaptığı 2. Ülkedir.

2012 yılı Türkiye'de Çin yılı olarak ilan edilmiş, 2013 yılı ise Çin'de Türkiye yılı olarak ilan edilmiştir.

SİYASAL KURUMLAR VE SİYASAL YAPI

Asya kıtasındaki diğer devletlerde olduğu gibi Çin'de 20. yüzyıla kadar olan tarihte demokratik yönetim tecrübesine sahip olmamıştır. Ülkenin kendi geliştirdiği cumhuriyetçi ve demokratik kurumlar, doğal haklar ve özgürlükler gibi kavramlar bulunmamaktadır. Asya toplumlarında daha çok sosyal yükümlülükler ve vatandaşlık görevleri vurgulanmıştır. Otoriter hanedanlık yönetimleri uzun süre varlıklarını korumuşlardır. Batılılar Asya'da en yaygın siyasal sistemi 'doğu despotizmi' olarak tanımlamışlardır. Bunun da en tipik örneğini Çin oluşturur. Buna göre otoriter hanedan yönetimleri merkezî bürokratik örgüt yardımı ile hak ve özgürlüklere sahip olmayan hiyerarşik bir toplumu yönetirler.

Doğu despotizmi, bazı Batılı düşünürlerin aydınlanma çağında Çin ve Osmanlı İmparatorluğu gibi doğulu idarelere, keyfi ve baskıcı rejimler olduklarını iddia ederek verdikleri isimdir. Bu rejimlerde hükümdarı sınırlandıracak siyasi veya toplumsal bir gücün olmadığı varsayılmıştır.

Asya ülkelerine özgü bir demokrasi modeli de yoktur. Asya'nın en iyi işleyen iki demokrasisi Japonya ve Hindistan uzun yıllar egemen bir tek parti tarafından yönetilmişlerdir. Çin'de de tek parti hâkimiyetine dayanan bir rejim vardır. Çin siyasi sisteminin devlet başkanlığı ve başbakanlık gibi önemli kurumları komünist ideoloji ile meşruiyetini sağlayan tek bir parti denetimi altındadır. Çin bu açıdan bir komünist parti devletidir.

Çin'de de siyasi ve idari kurumlar birbirlerine paralel devlet ve parti hiyerarşileri şeklinde örgütlenmiştir. Partinin en üst karar organı olan Ulusal Parti Kongresi üyelerinin çoğu devletin en üst yasama organı olan Ulusal Halk Kongresinin de üyeleridir.

KOMÜNİST İDEOLOJİ

Çin siyasi sisteminde Komünist parti hâkimiyeti komünist ideoloji ile meşrulaştırılmaktadır. Çin Komünist parti tüzüğü komünizmin kurulmasına en yüksek ideal ve nihai amaç olarak yer vermektedir. Karl Marks'ın fikirlerine dayanan komünist sistem işçi veya köylülerin kendilerini sömüren sınıflara karşı mücadelesinin en son aşamasında kurulur. Buna göre Komünist sistemde bütün mülkiyet devletin olacak ve sınıf ayrımı ortadan kalkacaktır. Devrim gerçekleşikten sonra ilk aşamada yönetimde işçilerin diktatörlüğü söz konusudur. Daha sonra sınıf çatışması da ortadan kalkacağı için devlete ihtiyaç duyulmayacak bir döneme geçilecektir.

Komünist İdeoloji, 19. yüzyılda kapitalizme ve liberalizme bir tepki olarak ortaya çıkan, ortak mülkiyete dayalı olarak sosyal ve ekonomik eşitliği savunan ideolojidir.

Günümüzde siyasi sistemde tek parti hâkimiyeti devam etse de ideolojinin etkisi azalmıştır. Mao döneminde atamalarda ideolojiye bağlılık uzmanlıktan önemliyken bugün teknokratlar siyasi hayatta önemli makamlara gelebilmektedir. Ekonomik ve toplumsal hayatta ideoloji yerine pragmatizm ön plana geçmiştir.

Maoizm, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu Mao Zedong'un Marksist- Leninist ideolojik geleneğine getirdiği, köylülerin devrimci olabilecekleri ve partinin daima halka yakın olması gerektiği gibi değişiklikleri içeren düşüncedir.

ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ

Çin Halk Cumhuriyeti dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olmasına ve gayrisafi millî hâsılasının önemli bir kısmının özel sektör kaynaklı olmasına rağmen otoriter Komünist tek parti yönetimi altındadır. 1990'lı yılların başında "Doğu Bloku" ülkelerinde Komünist rejimler çökmüştür. Çin'de ise Komünist parti altmış yıldan fazla bir süredir ülkede her alanda hâkimiyetini devam ettirmektedir. Komünist parti idaresinde öğrenci ve köylü gösterileri, işçi olayları ve etnik isyanlar görülse de devlet bunları bastırmasını bilmiştir. 1982 Anayasası ülkede kamu ve özel sektörde bütün kurumların komünist partisinin liderliği altında işleyeceğini belirtmektedir. 1921 yılında kurulduğunda sadece 57 üyesi olan partinin günümüzde 80 milyon üzerinde üyesi vardır.

Parti üyeliğine bütün meslek alanlarından en başarılı kişiler seçilmektedir. Partinin liderliği ise ağırlıklı olarak mühendislik kökenli teknokratlardan oluşmaktadır. Partinin en yetkili organı olan Politbüro Daimi Komitesi'nin dokuz üyesi mühendislik bölümü mezunlarıdır. Çin'de Komünist parti rejiminin ayakta kalmasının nedenleri arasında özellikle ekonomik alanda yeniliklere açık ve reformist olması gösterilmektedir.

Komünist partisinin yapısına baktığımızda **en etkin parti organı** Komünist partisi Politbüro Daimi Komitesidir.

Politbüro, Çin Komünist Partisi'nin siyasi bürosudur. Politbüro ve onun içerisinden seçilen Daimi Komite partinin önemli politikalarını ve atamalarını gerçekleştirmektedirler. Politbüro üyeliğine yükselmek için partide uzun yıllar görev yapmış olmak gerekir.

Daimi Komitede genellikle en seçkin ve en yaşlı Komünist parti üyeleri yer almaktadır. Liderler oy birliği ile karar almaktadır.

Çin Komünist partisi devletin kurumlarını ve orduyu (Halkın Kurtuluş Ordusu) kontrol etmektedir. Parti, doğrudan Politbüro'ya bağlı olan Merkezî Ordu Komisyonu vasıtasıyla orduyu kontrol altında tutmaktadır. Çin liderleri Merkezî Ordu Komisyonu liderliği görevini önemsemişler ve bu görevi doğrudan kendileri üstlenmişlerdir.

Ordunun yanında bütün siyasal kurumlarda, devletin sahip olduğu ekonomik kuruluşlarda atamaları Parti yapmaktadır. Parti ayrıca medyayı, yargı organlarını ve güvenlik teşkilatını da denetimi altında tutmaktadır.

DEVLET KURUMLARI

Çin'de en önemli devlet organları Ulusal Halk Kongresi, Devlet Başkanı ve Devlet Konseyi'dir. Çin siyasal sisteminde cumhurbaşkanlığı makamı semboliktir. Başbakan ve Devlet Konseyi (Bakanlar Kurulu) ülke politikalarının yürütülmesinden sorumludur. Komünist partinin denetiminde olan Ulusal Halk Kongresi ise anayasaya göre ülkede en yetkili organdır.

Yasama Organı

Çin'de anayasal olarak en üstün (yetkili)devlet organı **Ulusal Halk Kongresi**'dir. Kongre seçimleri kademeli olarak gerçekleştirilir. Seçimler **beş yılda** bir yapılır. Ulusal Halk Kongresi'nin üye sayısı yaklaşık üç bin kişidir. Yapısı tek meclislidir. Yılın belirli bir döneminde çok kısa süre ile toplanır. Genellikle genel kurula getirilen yasa tasarılarının onaylanmasına kesin olarak bakılır. Ulusal Halk Kongresi toplanmadığı dönemlerde onun yerine görev yapan yaklaşık yüz elli üyeli Daimi Komisyon görev yapar. Daimi Komisyon'un önemi giderek artmaktadır. Daimi Komisyon'un başında genelde Politbüro Daimi Komitesi üyelerinden birisi bulunmaktadır.

Devlet Başkanı

Çin'de devlet başkanlığı makamı semboliktir. Buna rağmen makamın önemi başkanın yürüteceği diğer görevlere göre artabilmektedir. 1982 Anayasası'na göre devlet başkanını ve başkan yardımcısını **Ulusal Halk Kongresi**'nin Daimi Komisyonu aday gösterir ve Kongre başkanı **beş yıllık** bir süre için seçer. Devlet başkanı en az kırk beş yaşında, seçilme yeterliliğine sahip Çin vatandaşları arasından seçilmektedir. Devlet başkanı, başbakanı, başbakan yardımcısını ve diğer Bakanlar Kurulu üyelerini, meclis komisyonlarının başkanlarını ve büyükelçileri atar. Dış politika alanında yetkilidir. Olağanüstü hâl ve savaş ilan edebilir

Devlet Konseyi

Çin sisteminde en önemli yürütme organı **Devlet Konseyidir** (Bakanlar Kurulu). Bakanlar Kurulu üyeleri başbakanın teklifi üzerine Ulusal Halk Kongresi tarafından seçilir ve yaklaşık 50 üyesi vardır.

Yargı

Halk mahkemeleri ülkenin **yargı merciidir**. Devlet düzeyinde kurulan Yüksek Halk Mahkemesi'nin yanı sıra eyalet, özerk bölge ve merkeze doğrudan bağlı şehirlerde yüksek halk mahkemeleri, daha alt birimlerde de orta düzey ve yerel halk mahkemeleri kurulur. Ülkenin en yüksek yargı organı olan Anayasa Yüksek Halk Mahkemesinin yargı yetkisini bağımsız olarak kullanacağı hükmünü içerse de yargı makamları da Komünist partinin denetimi altındadır. Yüksek Mahkeme bütün kademelerdeki yerel halk mahkemeleri ve mesleki halk mahkemelerinin yargı çalışmalarını denetleyen en yüksek kurumdur.

Ordu

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ordunun büyük rolü olmuştur. Mao'ya göre siyasal iktidarın ele geçirilmesinin en önemli aracı silahlı güç yani ordudur. Halk Kurtuluş Ordusu ile Komünist Parti iç savaşta milliyetçilere karşı ve Japon işgaline karşı mücadele sürecinde birbirinden ayrılmaz iki kurum olmuştur. Bugün de Komünist partinin Politbürosu ile örtüşen Merkezî Ordu Komisyonu askerî konular da en yüksek karar alma organıdır.

MERKEZİ YÖNETİM VE BÖLGELER

Çin devleti bölgelerin öneme sahip olduğu üniter bir yapıya sahiptir. Çin yüzyıllardır Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası'na göre Çin'deki idari yapı esas olarak şöyle düzenlenmiştir: Tüm ülke eyaletlere, özerk bölgelere ve doğrudan doğruya merkeze bağlı şehirlere bölünmüştür. Özerk bölgeler ve özerk iller azınlık etnik grupların özerklik uyguladıkları yerlerdir. Devlet gerekli gördüğü zaman özel idari bölgeler kurabilir. Eyalet valileri merkezden atanır. Günümüzde Çin'de merkeze doğrudan bağlı 4 şehir, 22 eyalet, 5 özerk bölge ve 2 özel idari bölge olmak üzere eyalet düzeyinde 34 coğrafi idari kuruluş bulunmaktadır.

Çin Tayvan'ın Bağımsızlığını tanımamıştır.1997 yılında Hong Kong İngilizler'den, 1999 yılında da Makau Portekizlilerden geri alınmıştır ve bu iki bölge önemli derecede siyasi ve ekonomik özerkliğe sahiptir.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi 18. ve 19. yüzyılda dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Çin'i de dışa açılmaya ve serbest ticarete zorlamış gelişmelerden biridir?
- A) Yoksulluk
B) Pazar ve Hammadde ihtiyacı
C) Enflasyon
D) Yaşam süresinin kısalığı
E) İşsizlik

AÇIKLAMA

Pazar ve hammadde ihtiyacı 18. ve 19. yüzyılda dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Çin'i de dışa açılmaya ve serbest ticarete zorlamış gelişmelerden biridir.

YANIT: B

2. Aşağıdakilerden hangisi 19. Yüzyılda Çin'de yaşanan ekonomik durgunluğun ve yoksulluğun nedenidir?
- A) İç savaş
B) Avrupa'daki ekonomik gelişmeler
C) Yolsuzluk
D) Çevre kirliliği
E) Nüfus artışı

AÇIKLAMA

19. Yüzyılda Çin'de yaşanan nüfus artışı ekonomik durgunluğa ve yoksulluğa neden olmuştur.

YANIT: E

3. I. Sermaye birikimi
II. Barışçı yollardan elde edilen kaynaklar
III. Teknoloji
IV. Sömürgeci yaklaşım
- Günümüzde Çin'in yükselişini yukarıdaki nedenlerden hangilerine dayandırabiliriz?
- A) I ve II
B) I, II ve IV
C) I, II ve III
D) I, II, III ve IV
E) II ve III

AÇIKLAMA

Günümüzde Çin'in yükselişi; sermaye birikimi, barışçı yollardan elde edilen kaynaklar ve teknolojiye dayanmaktadır.

YANIT: C

4. Komünist partinin başarısında ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması sürecindeki en önemli isim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Kay-Şek
B) Sun Yat-Sen
C) Deng Şayping
D) Mao Zedong
E) Hu Jintao

AÇIKLAMA

Mao Zedong Komünist partinin başarısında ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması sürecindeki en önemli isimdir.

YANIT: D

5. Aşağıdaki makamlardan hangileri Çin'de ülke politikalarının yürütülmesinden sorumludur?
- A) Başbakan ve Ordu
B) Başbakan ve Devlet Konseyi
C) Devlet Başkanı ve Başbakan
D) Devlet Başkanı ve Yardımcıları
E) Ordu ve Devlet Başkanı

AÇIKLAMA

Başbakan ve Devlet Konseyi Çin'de ülke politikalarının yürütülmesinden sorumludur.

YANIT: B

6. Aşağıdakilerden hangisi Çin ekonomisinin önemli sorunlarından?
- A) Devlet bankaları
B) Ordu
C) Polis teşkilatı
D) Yargı sistemi
E) Özel sektör

AÇIKLAMA

Devlet Bankaları ve Kamu Sektörü İşletmeleri Çin ekonomisinin önemli sorunlarındandır.

YANIT: A

7. Çin'in bölgesel ve küresel siyasette sözü geçen bir ülke konumuna gelmesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Siyasi Başarı
B) Ekonomik Başarı
C) Sportif Başarı
D) Ticari Başarı
E) İthalat Başarısı

AÇIKLAMA

Çin Ekonomik başarısı sayesinde bölgesel ve Küresel Siyasette sözü geçen bir ülke konumuna gelmiştir.

YANIT: B

8. Aşağıdakilerden hangisi 1990 yılında Çin'de yaşanan hızlı ekonomik büyümenin nedenlerinden biridir?
- A) Dünyada yaşanan ekonomik gelişmeler
B) Yabancı yatırımcının ülkeye girişine izin verilmesi
C) Teknolojik gelişmeler
D) Nüfus artışı
E) Kamu politikaları

AÇIKLAMA

Yabancı yatırımcının ülkeye girişine izin verilmesi ve kapsamlı özelleştirmeler 1990 yılında Çin'de yaşanan hızlı ekonomik büyümenin nedenlerinden biridir.

YANIT: B

9. Aşağıdakilerden hangisi 19. yüzyılda Çin ile İngiltere arasında yaşanan Afyon Savaşlarının nedenidir?
- A) İngiltere'nin ticari açığını kapatmak
B) Çin'in uyguladığı dış politikalar
C) İngiltere'nin yayılcı politikası
D) Çin'de yaşanan yoksulluk
E) İngiltere ve Çin arasında yaşanan siyasi problemler

AÇIKLAMA

19. yüzyılda Çin ile İngiltere arasında yaşanan Afyon Savaşlarının nedeni: İngiltere'nin ticari açığını kapatmak için ülkeye afyon satmak istemesidir.

YANIT: A

10. Aşağıdakilerden hangisi son yıllarda dünyadaki büyük firmaların Çin Halk Cumhuriyeti'nde fabrika kurmalarında daha çok etkili olmuştur?
- A) İş gücünün ucuz olması
B) Enerji kaynaklarının bol olması
C) Ulaşım olanaklarının fazla olması
D) Gümrük vergilerinin yüksek olması
E) Sanayi için uygulanan teşviklerin az olması

AÇIKLAMA

Son yıllarda Dünya'daki büyük firmaların Çin Halk Cumhuriyeti'nde fabrika kurmalarında İş gücünün ucuz olması daha çok etkili olmuştur.

YANIT: A

11. Aşağıdakilerden hangisi Çin Halk Cumhuriyeti'nde, nüfusun büyük bölümünün ülkenin doğu ve güney kıyılarında toplanmasının temel nedenidir?
- A) Yüzey şekillerinin sade olması
B) Ulaşım olanaklarının fazla olması
C) Turizm etkinliklerinin yoğun olması
D) Yer altı kaynakları yönüyle zengin olması
E) Tarım ve sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olması

AÇIKLAMA

Çin Halk Cumhuriyeti'nde, Tarım ve sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olması nüfusun büyük bölümünün ülkenin doğu ve güney kıyılarında toplanmasının temel nedenidir.

YANIT: E

12. Çin siyasi sisteminde devlet kurumlarının işleyişi aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?
- A) Devlet Başkanına
B) Halk mahkemelerine
C) Halka
D) Orduya
E) Komünist Partiye

AÇIKLAMA

Çin siyasi sisteminde devlet kurumlarının işleyişi Komünist Partiye bağlıdır.

YANIT: E

13. Aşağıdakilerden hangisi Çin'in dünya siyaseti üzerinde önceliği olmuştur?

- A) Ekonomik büyümesi için gerekli hammadde ihtiyacını karşılayabilmek
- B) Komşu ülkelerle arasındaki siyasi ilişkileri güçlendirmek
- C) Komşu ülkelerin kaynaklarını işgal etmek
- D) Yayılmacı bir dış politika benimsemek
- E) Sahip olduğu ucuz işgücünü kullanmak

AÇIKLAMA

Ekonomik büyüme için gerekli hammadde ihtiyacını karşılayabilmek Çin'in dünya siyaseti üzerinde önceliği olmuştur.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU 2015-DÖNEM SONU

14. Çin Komünist Partisi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Anayasal olarak ülke yönetiminden sorumlu olan tek partidir.
- B) 80 milyonun üzerinde üyesi vardır.
- C) Çin devletinin her kademesindeki devlet kurumlarını kontrol eder.
- D) Partinin işleyişi demokratik merkezîyetçilik ilkesine dayanır.
- E) İkinci dünya savaşından sonra kurulmuştur.

AÇIKLAMA

Çin Komünist Partisi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmamıştır.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU 2015-DÖNEM SONU

15. Aşağıdakilerden hangisi Çin'in hızlı ekonomik büyümesinin sonuçlarından biri değildir?

- A) Toplumsal gruplar arasında gelir adaletsizliği
- B) Kamu sektöründe köklü reformlara gidilmesi ve demokratikleşme
- C) Hızlı kentleşme ve göç
- D) Çevre kirliliği
- E) Yolsuzlukların artması

AÇIKLAMA

Kamu sektöründe köklü reformlara gidilmesi ve demokratikleşme Çin'in hızlı ekonomik büyümesinin sonuçlarından değildir.

YANIT: B

ÇÖZÜMLÜ DENEME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Çin Komünist Partisi'nin en yetkili organıdır?

- A) Ordu
- B) Polis teşkilatı
- C) Mahkemeler
- D) Özel sektör
- E) Politbüro

2. Aşağıdaki şehirlerden hangisi Çin'in ekonomik merkezidir?

- A) Hong Kong
- B) Pekin
- C) Şanghay
- D) Makau
- E) Singapur

3. Aşağıdakilerden hangisi son yıllarda Çin'in büyüme hızının yavaşlamasına sebep olan etkindir?

- A) Nüfus artışı
- B) Teknoloji
- C) Çin'de yaşanan yolsuzluklar
- D) Dünyadaki ekonomik kriz
- E) Siyasi yapı

4. Aşağıdaki yerlerden hangisi 1997 yılında İngilizlerden geri alınarak Çin'e dahil edilmiştir?

- A) Makau
- B) Sangai
- C) Hong Kong
- D) Tayvan
- E) Singapur

5. Aşağıdakilerden hangisi günümüzde Çin'in ordu yerine polis teşkilatına önem vermesinin nedenlerinden biridir?
- A) Kalabalık nüfus
B) İç güvenlik
C) İşsizlik
D) Enflasyon
E) Yoksulluk
6. Aşağıdakilerden hangisi Çin'deki yargı merciidir?
- A) Halk mahkemeleri
B) Ordu
C) Polis Teşkilatı
D) Devlet Başkanı
E) Bakanlar Kurulu
7. Aşağıdakilerden hangisi Çin sistemindeki en önemli yürütme organıdır?
- A) Halk Savcılıkları
B) Ordu
C) Polis Teşkilatı
D) Devlet Konseyi
E) Yüksek Halk Mahkemesi
8. Çin'de Devlet Konseyi üyeleri aşağıdakilerden hangisi tarafından seçilir?
- A) Ulusal Halk Kongresi
B) Başbakan
C) Polis Teşkilatı
D) Halk Mahkemeleri
E) Halk
9. Aşağıdakilerden hangisi Çin'de Devlet Başkanı'nın görevleri arasında yer almaz?
- A) Başbakanı atamak
B) Bakanlar Kurulunu atamak
C) Olağanüstü hal ve savaş ilan etmek
D) Ulusal Halk kongresi üyelerini atamak
E) Büyükelçileri atamak
10. Aşağıdaki makamlardan hangisi anayasa göre Çin'deki en yetkili devlet organıdır?
- A) Ulusal Halk Kongresi
B) Ordu
C) Polis Teşkilatı
D) Devlet Başkanı
E) Başbakan
11. Aşağıdaki ülkelerden hangisi Çin'in en büyük ticaret ortağıdır?
- A) Fransa
B) İngiltere
C) Almanya
D) Rusya
E) ABD
12. Aşağıdakilerden hangisi 1958 yılında Çin'de Büyük Atılım denilen politika uygulamasının hedefidir?
- A) Teknolojik yatırımlar
B) Tarım ve sanayide kalkınma
C) Nüfus artışı
D) Dış politikanın gelişmesi
E) Yolsuzlukla mücadele
13. Çin'de Mao sonrası yapılan ekonomik reformların amacı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Yolsuzlukla mücadele
B) Teknolojik gelişmeler
C) Ekonomik büyüme ve refahın artırılması
D) Nüfus artışının azalması
E) Çevre kirliliğini önlemek

14. Aşağıdakilerden hangisi Çin ekonomisinin sahip olduğu en büyük avantajlardan biridir?

- A) Geniş bir iç pazara sahip olması
- B) Devlet politikaları
- C) Artan nüfus
- D) Teknolojik yatırımlar
- E) Coğrafi Konumu

15. Aşağıdaki Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İklim ve bitki çeşitliliği fazladır.
- B) Yer altı kaynakları yönüyle zengindir.
- C) Dünyada en fazla nüfusa sahip ülkedir.
- D) Güney, güneydoğu ve doğu kesimlerinde muson iklimi görülür.
- E) İş gücünün pahalı olmasından dolayı sanayi yeterince gelişmemiştir.

6. A Halk mahkemeleri Çin'deki yargı merciidir.

7. D Çin sistemindeki en önemli yürütme organı, Devlet Konseyi'dir.

8. A Çin'de Devlet Konseyi (Bakanlar Kurulu) Ulusal Halk kongresi üyeleri tarafından seçilir.

9. D Çin'de Devlet Başkanı'nın görevleri,
• Başbakan, Başbakan yardımcısı ve diğer bakanlar kurulu üyelerini atamak
• Meclis komisyon başkanı ve büyükelçileri atamak
• Olağanüstü hal ve savaş ilan edebilmek ayrıca dış politika alanında yetkilidir.

10. A Ulusal Halk Kongresi anayasaya göre Çin'deki en yetkili organdır.

11. E ABD Çin'in en büyük ticaret ortağıdır.

12. B Tarım ve sanayide kalkınma 1958 yılında Çin'de Büyük Atılım denilen politika uygulamasının hedefidir.

13. C Çin'de Mao sonrası yapılan ekonomik reformların amacı Ekonomik büyüme ve refahın artırılmasıdır.

14. A Geniş bir iç pazara sahip olması Çin ekonomisinin sahip olduğu en büyük avantajlardan biridir.

15. E Çin'de işgücünün ucuz olması nedeniyle büyük firmalar buraya doğru kaymaktadır.

ÇÖZÜMLÜ DENEME SORULARI YANITLARI

1. E Çin Komünist Partisi'nin en yetkili organı, Politbüro Daimi Komitesidir.

2. C Çin'in ekonomik merkezi Şanghaydır.

3. D Dünyadaki ekonomik kriz son yıllarda Çin'in büyüme hızının yavaşlamasına sebep olan etkidir.

4. C Hong Kong 1997 yılında İngilizlerden geri alınarak Çin'e dahil edilmiştir.

5. B Günümüzde Çin iç güvenlik sebebiyle ordu yerine polis teşkilatına önem vermektedir.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; Latin Amerika bağlamında Brezilya'nın siyasi dinamikleri, Brezilya'nın Anayasal yapısını ve siyasi kurumları, Brezilya'nın seçim ve parti sistemi, ülkenin temel sosyo-ekonomik sorunları iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteyi çalışırken; Demokrasi, Başkanlık Sistemi, Federal Devlet, Çok Partili Sistem, Açık Liste Nispi Seçim Sistemi, İthal İkameci Sanayileşme, Korporatizm, Ekonomik Reform, Sosyal Yardım Politikaları gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
-	4

Latin Amerika'yı yalnız coğrafi bir bölge olarak değil **sosyoekonomik ve siyasi olarak** da dünyanın diğer bölgelerinden **ayırarak** ortak bazı özelliklerden bahsedebiliriz. Bunlar; Koloni dönemi ve günümüze mirası, değişik dönemlerde uygulanmış olan ekonomik gelişme politikaları, 1980'lerde yaşanmış olan borç krizi, demokratik ve otoriter yapı arasında gelgitler ve son olarak da 2000'li yıllardaki sol ağırlıklı yönetimlerdir.

Latin Amerika diye tanımladığımız bölge Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında İspanya ve Portekiz tarafından kolonileştirilmiş alanı kapsar. Bugün Brezilya devletinin yer aldığı topraklar genel olarak Portekiz tarafından kolonileştirilmiş olup, geri kalan alanlarda genel hatlarıyla, İspanya İmparatorluğu hakim olmuştur. 1492 bu koloni döneminin başlangıç tarihi olarak kabul edilebilir. Genel olarak ana karaya kaynak aktarımı üzerine kurulu bu yönetim biçiminin bölge üzerinde bugün de devam eden çok önemli etkileri olmuştur. Koloni dönemi bölge halkı arasında ekonomik, sosyal ve siyasi eşitsizliğe yol açmış ve bu eşitsizlikler bağımsızlık sonrası dönemde de giderilememiştir. İspanyol ya da Portekiz asıllı kişiler toprak ve madenleri kontrol edip, devlet yönetiminde sivil ya da askerî pozisyonlara sahip olurken, yerel halk çoğunlukla çeşitli resmî ya da gayriresmî kurumlar vasıtasıyla toprak üzerinde ya da madenlerde çalışmaya zorlanmıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde siyasi istikrarsızlığı erken çözen ülkelerde nüfusun çoğunluğunun gelişimi için devlet tarafından ilköğretim gibi konular üzerine harcamalar yapılmış olsa da eşitsizlik sorununu çözmekte etkili olamamışlardır. Eşitliği sağlamanın önünde duran önemli engellerden bir tanesi toprak dağılımı alanındadır. Kraliyet tarafından az sayıda kişiye büyük alanları kapsayan topraklar tahsil edilmiş, bağımsızlık sonrası dönemde örneğin Meksika gibi bazı ülkelerde toprak reformu vasıtasıyla daha eşit bir dağılım sağlanmaya çalışılmış olsa da toprak sahipliği konusunda çok büyük bir değişim yaşanmamıştır. Toprak sahipleri ile olan uçurum yalnız yerel halkı kapsayan bir durum değildir. Toprak sahibi küçük elit grup gittikçe diğer Avrupa kökenli halktan da farklılaşmıştır. Koloni yönetiminin bir diğer etkisi ekonomik yapı üzerinde olmuştur.

Latin Amerika ekonomisi koloni döneminde tamamıyla ilkel ürünler üzerine kurulmuştur. Ürünler ilk aşamada sadece koloni devletinin kendisine aktarılabilirken sonraki dönemlerde diğer Avrupa piyasalarına satılabilmiş olsalar da ekonomik yapı aynı kalmış, birçok ülkede endüstrileşme **Büyük Buhran** dönemine kadar çok sınırlı kalmış, Avrupa'nın işlenmiş malları için Latin Amerika piyasa oluşturmuştur. Birçok Latin Amerika ülkesi için 19yy.'da gerçekleşen bağımsızlık da bu yapıyı değiştirmemiştir.

Büyük Buhran; 1930 yılında birçok ülkede etkisini göstermiş ekonomik kriz.

1930 yılında etkisini birçok ülkede görülmeye başladığı Büyük Buhran ise Latin Amerika açısından da belirleyici olmuştur. Dünyada etkisini gösteren bu ekonomik kriz sonucunda Latin Amerika ülkelerinin ihrac ettiği ürünlere talep azalmış, Latin Amerika'da ihtiyaç duyulan işlenmiş ürünlere ulaşmak ise gittikçe zorlaşmıştır. Birçok Latin Amerika ülkesinde bunun sonucunda daha kapalı, devlet ağırlıklı bir ekonomik büyüme modeline geçiş olmuştur.

Literatürde "**ithal ikameci sanayileşme**" olarak adlandırılan bu model ithalat yoluyla ülke dışından gelen ürünleri yerli mallarla ikame etmek prensibi üzerine kurulmuştur. Bilhassa ülke nüfusunun büyük olmasına dayalı olarak iç piyasanın da büyük olduğu Brezilya gibi ülkelerde belli bir başarı sağlanmış olsa da hemen hemen her Latin Amerika ülkesi 1980'lerde ithal ikameci sanayileşme modeline de bağlı olarak borç krizinin içine düşmüştür. Borç krizini ithal ikameci sanayileşmeye bağlayanlar bu ekonomik modelin yapısal sorunlarına işaret etmişlerdir.

Bu modelin ilk aşamada başarı sağlaması daha kolay olup birçok ülke kendi piyasasında tüketilmek üzere tekstil gibi tüketim malları üreten sektörlerde ilerleme sağlamış olsalar da üretim süreci sırasında kullanılan teknoloji konusunda yine dışa bağımlı kalmışlar, tüketim mallarını ihraç etmekte başarı sağlayamamışlar ve ilksel olacak ürünlerin ihracat gelirinin ithalat gelirini karşılayamaması sonucunda oluşan açığı karşılamak amacıyla dış borca yönelmişlerdir. Ayrıca devlet de bazı sektörlerde doğrudan üretime katılmış, devlet kuruluşları çok etkin ve verimli olamamış, devlet harcamaları ve sonrasında borçların artmasına sebep olmuşlardır.

İthal ikameci sanayileşme: İthalatı kısarak yerli üretimi teşvik etmeyi ve iç piyasayı korumayı hedefleyen içe dönük endüstrileşme stratejisi.

Birçok Latin Amerika ülkesinin borçlarını ödeyebilmek için yeniden borçlanmaya gitmeleri, finans kurumlarının kaynaklarının azalması 1980'lerde yeniden borçlanma koşullarının zorlaşmasına yol açmış ve pek çoğu borçlarını geri ödeyemez duruma düşmüşlerdir. Bölge içinde farklılıklar da olsa birçok ülke bu dönemde borç krizinden çıkmak için ekonomik liberalleşme olarak da adlandırılan yapısal bir dönüşüm sürecine girmiştir. Brezilya örneğinde görüldüğü gibi bazı ülkeler liberalleşme sürecini daha uzun ve yavaş bir şekilde yaşamış olsalar da Arjantin gibi bazı ülkeler iki, üç yıl içerisinde ticaret ve mali serbestisini sağlayacak reformlar gerçekleştirip, geniş çapta özelleştirmeler yapmışlardır.

Ekonomik alanda yaşanan sorunlara paralel olarak siyasi istikrarsızlık da bölgenin ortak sorunu olarak karşımıza çıkmıştır. Meksika, Paraguay gibi uzun süreli tek parti otoriter sistemin hakim olduğu, Kosta Rika gibi istikrarlı demokratik yönetimin etkili olduğu örnekler dışında bir çok Latin Amerika ülkesi 20 yy.'da askerî darbeler tarafından kesilen demokratik dönemler yaşamıştır.

KISA TARİHSEL ÖZET

Brezilya dünya üzerinde **beşinci büyük**, Güney Amerika kıtasında ise birinci sıradaki yüz ölçümü, iki yüz milyon civarındaki nüfusu ve son yıllarda sergilediği yüksek büyüme hızıyla dikkatleri üzerinde toplanan bir ülkedir. Latin Amerika'nın diğer büyük kısmını oluşturan, İspanya tarafından kolonileştirilmiş ülkelerin tersine **Brezilya** Portekiz'den bağımsızlığını kazandıktan sonra bazı toprak kayıpları yaşamış olsa da bütünlüğünü koruyabilmiştir.

Bazı yazarlara göre Portekiz monarşisinin Napolyon'un Portekiz'i işgaliyle Brezilya'ya taşınması ve Dom João VI'nın (ya da diğer bir deyişle Perdo I'in) 1831'de ülkesine dönerken oğlu Pedro II'yi Brezilya'da bırakmasıyla monarşinin Portekiz'den bağımsız bir şekilde devam etmiş olması ülkenin parçalanmasını engelleyen bir rol oynamıştır. Başka tarihçiler ise yerel güçlerin merkezî koloni devleti karşısında özerkliğe sahip olmasını bağımsızlık sonrasında oluşan siyasi sistemin bu güçleri içinde tutabilen bir şekilde devam edebilmesine bağlamıştır.

1920 yılına kadar Brezilya'da üniversite kurulmamış, Brezilya kolonyal elitinin çocukları için bile tek yüksek eğitim imkânı Portekiz'de bulunan Coimbra Üniversitesine gitmek olmuştur. Hatta Portekiz kolonyal yönetimi 1808 yılına kadar Brezilya'da matbaa makinesinin kullanımını bile yasaklamıştır.

Brezilya Endüstri Devrimi'ni kaçırmış, bunda Portekiz etkisi kadar Brezilya elitinin ideolojik görüşleri ve İngiltere ile olan ticari ilişkileri de rol oynamıştır. Skidmore 'a göre o dönemde Brezilya eliti arasında hakim olan görüş Manchester usulü liberalizmdi. Her ülkenin en ucuz ürettiği ürünlere yoğunlaşması gerektiğini ve ülkeler arası ticareti vurguluyordu. Dolayısıyla bu görüşe göre Brezilya'nın endüstrileşmesi için çabalamak gereksiz ve zararlıydı. Aynı zamanda biraz da İngiltere'nin Fransız işgali zamanında Portekiz monarşisine verdiği destek nedeniyle İngiltere'nin Brezilya ekonomisi üzerindeki etkisi artıyordu. İki ülke arasında imzalanan 1827'deki antlaşma sonucunda Brezilya'nın iç piyasasına girişte İngiliz ürünlerine hiçbir engel konulamayacaktı. Brezilya'da yaşayan İngiliz vatandaşları için kurulmuş olan özel mahkemeler varlıklarını sürdürceklerdi. İngilizlerle olan bu yoğun ticaret ilişkileri ticaret açığına yol açmış ve para arzının önünde bir engel oluşturmuştu. Böylelikle 20. yy.'ın başında Brezilya ekonomisi gittikçe zaman içinde şeker ve maden üretiminin yerini almış olan kahve ihracatına, dolayısıyla da dünya ekonomisindeki kahvenin yerine bağlı olan bir konuma gelmiştir.

ANAYASAL YAPI

Brezilya 1964 ve 1985 yılları arasında ordu tarafından yönetilmiştir. Şu anki anayasal yapı hem ordunun yönetimi ele geçirmesinden önceki dönemin anayasal yapısından, hem 1982'de valilik seçimleriyle başladığını söyleyebileceğimiz demokratikleşme sürecinden hem de demokratik seçimle oluşturulmuş parlamentoların onayladığı anayasa değişikliklerinden etkilenmiştir. Bağımsız Brezilya devletinin kuruluş aşamasına kadar uzanan tarihsel süreçte yerel güçler etkili olmuş, federal bir devlet düzeni kurulmuş ve sürdürülmüştür.

Latin Amerika'daki parlamenter sistemle olan nadir deneyimlerden birisi olan 1824-1889 arası dönem (ki bu süre içerisinde monarşi hâlâ kuvvetliydi) dışında Brezilya başkanlık sistemi ile yönetilmiştir.

DEMOKRASİ VE DEMOKRATİKLEŞME

İmparatorun yönetimini kısıtlayan ilk anayasal sınırlamalar 1824 yılında getirilmiştir. Aynı dönemlerde sınırlı seçimler de yapılmaya başlanmış, partilerin ilk oluşumları ortaya çıkmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanı ise 1889 yılında ordunun baskısı sonucu İmparator ve ailesinin Brezilya'yı terk etmesinden sonra gerçekleşmiştir.

Yeni anayasaya göre seçimlerde oy verme okuryazar erkek nüfusla sınırlı kalmıştır. Kadınlar 1932 yılında seçme haklarını alsa da bu oligarşik düzenden geniş katılımlı özgür seçimlere geçiş elli yedi yıl almış ve Getúlio Vargas'ın on altı yıl süren diktatörlük döneminden sonra gerçekleşmiştir.

1945 yılında yapılan seçimlerden sonraki demokratik dönem çok kısa sürmüştür, Vargas'ın 1950 yılındaki başkanlık seçimini kazanmasıyla seçimler devam etse de demokratik olmayan eğilimler baş göstermiş, Vargas'ın ölümünden sonra da tam bir demokratikleşme sağlanamamış, ordunun 1964 yılında gerçekleştirdiği darbe ile Brezilya'nın ilk "demokratik deneyi" son bulmuştur.

Huntington'ın "üçüncü dalga" (1991) olarak adlandırdığı dönemde Brezilya da demokrasiye geçiş yaşamıştır. Yirmi yıllık askerî rejimden demokrasiye geçiş de uzun bir süreç olarak görülebilir. Devlet başkanlığının seçmenler heyeti tarafından seçilen bir sivil geçtiği 1985 yılı literatürde genel olarak demokratik dönemin başlangıcı olarak ele alınır. Sivil yönetime geçiş Şubat 1984 ile Haziran 1984 arası süren toplumsal siyasi hareketi izlemiştir. Birçok siyasi ve sivil toplum grubundan oluşan bu hareket Direitas Já kampanyası olarak bilinir ve askerî yönetimden doğrudan başkanlık seçimleri yapılması talebinde bulunmuştur. Askerî yönetim başkanlık seçimlerinin doğrudan yapılmasına izin vermemiş, yeni kurulacak sivil yönetim üzerinde bazı kısıtlamalar da getirmiştir.

Direitas Já: Brezilya'da askerî yönetimin sonlanması ve başkanlık seçimlerinin 1984 yılında gerçekleştirilmesi için geniş katılımlı bir kampanya yürüten toplumsal bir hareket.

SİYASETTE ORDU

Brezilya'daki Portekiz yönetiminden bağımsızlık sonrasında oluşan siyasi yapı, aynı dönemlerde aynı kıtada İspanyol koloni devletinden bağımsızlığını kazanmış diğer ülkelerden farklılık gösterir. Brezilya'da yaşanan siyasi istikrarın bir özelliği de ordunun siyasetten uzak kalmış olmasıdır. Bu durum Paraguay Savaşı (1865-1870) sırasında değişmiştir.

Büyüyen ordu, daha etkili bir siyasi aktöre dönüşmüş, monarşinin son bulmasında etkili olmuştur. Daha sonra 1930 yılında da Vargas'ı yönetime getiren askerî darbe gerçekleşmiştir. Ordunun kurumsal olarak yönetimi elinde tutması ise 1964-1985 yılları arasında olmuştur. 1964 yılında ordu sivil başkan João Goulart'ı (Goulart aslında başkan yardımcısı olarak seçilmiştir. Başkan Jânio Quadros'un Ağustos 1961'deki istifasından sonra Goulart başkan olmuştur.) yönetimden uzaklaştırmış ve seçimlere bir süreliğine ara vermiştir. O'Donnell (1973)'in Latin Amerika devletlerinde görülen otoriter askerî rejimleri anlamak amacıyla yazdığı ve onları "bürokratik-otoriter model" diye adlandırdığı çalışmasında da iddia ettiği gibi Brezilya'da da seçimle başa gelmiş hükümetin yürüttüğü popülist politikalar ordunun yönetime el koymasında etkili olmuştur.

Bürokratik-otoriter model: Latin Amerika ülkelerinde sıklıkla rastlanan ve ordu ile bürokratik elit arasında kurulan ittifak ile ekonomik ve siyasal düzenin zora dayalı olarak tesis edildiği otoriter yönetim biçimi.

Brezilya'daki askerî yönetimi Latin Amerika'daki diğer askerî yönetimlerden ayıran önemli özelliklerden birisi; Kongre için seçimlerin yapılmasına devam edilmesidir. Ayrıca; 1964 öncesi seçilmiş olan Kongre ve partiler kapatılmıştı. Askerî yönetim iki yeni parti kurmuştu. ARENA (Ulusal Yenilikçi İttifak) ordunun partisi olacak, MDB (Brezilya Demokrasi Hareketi) de resmî muhalefet partisi görevini sürdürecekti. Başkan askerler arasından seçilecek, vali ve eyalet başkentlerinin belediye başkanları atanacaktı.

Ordunun bir amacı da ekonomik ilerlemeydi. Ordunun bunun için ilk olarak ekonomik istikrar sağlanması gerekiyordu ve buna bağlı olarak da bazı siyasi değişikliklerin gerçekleşmesi gerekiyordu. Popülist kesimlerden gelen devlet harcamasını arttıracak baskılar ortadan kaldırılmalı, devlet daha etkili ve otonom hâle getirilmeliydi. Bu görüşe uygun olarak Kasım 1968'deki Minas Gerais ve São Paulo'daki işçi grevleri bastırılmıştı. İlk aşamada ordu siyasi destek oluşturmak için devlet harcamalarını arttırmış olsa da sonrasında beklenen tasarruf ve kısıtlama politikaları uygulanmıştı. Ekonomik alanda beklenen başarı 1967 yılından sonra görünmeye başladı. 1968 ve 1974 yılları arasında ortalama yıllık büyüme hızı %10'du. Ülkenin ihracatı neredeyse dört katına çıkmıştı. Hatta bu döneme "Brezilya Mucizesi" denilmeye başlanmıştı. Ama 1980'li yıllara gelindiğinde ekonomi önemli sorunlarla karşı karşıya kalmıştı. Enflasyon %100'ü aşmış, yabancı borçlanma artmış, büyüme durmuştu.

Brezilya Mucizesi: Brezilya'nın 1968 ve 1974 yılları arasında gösterdiği yüksek ekonomik performans Brezilya Mucizesi olarak anılmıştır.

BAŞKANLIK SİSTEMİ

Başkanlık Sistemini parlamenter sistemden ayıran iki temel özellik vardır. **Birincisi** yasama ve yürütme organlarının kökeninin birbirinden farklı olması yani iki organın farklı seçimlerle oluşturulması. **Diğeri de** bu iki organın görev süresinin sona erişinin diğer organın kararından bağımsız olmasıdır.

Brezilya'da askerî rejimden sivil rejime geçişte yapılan ilk başkanlık seçiminin doğrudan olmasına askerî hükümet izin vermemiştir. Ama 1988'de hazırlanan anayasa doğrudan seçimler ön görmüş, ayrıca başkanın görev süresini tek dönem olarak belirlemiştir. Dolayısıyla bir kere devlet başkanı seçilen kişi bir sonraki dönem için aday olamayacaktı. 1997'de yapılan anayasa reformlarıyla aynı kişinin iki dönem arka arkaya başkanlık yapması mümkün olabiliyordu. Ama ikinci dönemin sonunda bir daha aday olamayacaktı.

Başkanlık sisteminin Brezilya'daki çalışmasına bakarsak hem bazı sorunlara yol açan özellikleri olduğunu -ki parçalanmış parti sistemi bunlardan biridir- hem de etkili bir yönetimi sağlayacak, başkanı güçlü kılan anayasal düzenlemelerin bulunduğu.

FEDERAL DEVLET

Brezilya'nın Portekiz koloni devletinden ayrılıp bağımsızlığını ilan ettiği 19. yüzyılın başlarından beri yerel seçkinler (elit) ve eyaletler Brezilya siyasetinde önemli bir rol oynamıştır. Yeni kurulan devletin ilk anayasasında merkezî sistem kuvvetlendirilmeye çalışılsa da eyaletler yine de önemini korumuştur. İlk anayasada da **iki meclisli yasama organı kurulmuştu**, üst meclisin üyeleri on sekiz eyaletin önerdiği kişiler arasından imparator tarafından seçilecek, fakat eyaletlerin başkanları imparator tarafından atanacaktı.

1889 yılında ilan edilen cumhuriyetle federal devlet yapısı anayasaya da girmiştir.

1988 Anayasası'na göre Brezilya'da yirmi altı eyalet ve otonom yönetimi olan Federal Bölge (Distrito Federal) vardır. Her **eyalet** dört yıllık süre için seçilen **valiler** tarafından yönetilir. Her eyaletin temsilci sayısı üçtür yani eşittir. Nüfusa göre belirlenmemiştir.

Brezilya'nın çift meclisli yasama organı vardır. Yasama üst meclis Seneto, alt meclis Temsilciler Meclisinden oluşur.

Brezilya'daki federal devlet mali açıdan da son derece ademi merkezîleşmiştir. Mesela eyalet ve belediye harcamalarının ulusal harcamalara oranı Latin Amerika ülkeleri arasında bir diğer federal devlet olan Arjantin'in arkasından ikinci sırada gelir ve 1996 ile 2004 yılları için %50'sini oluşturur.

Ademi merkezîyetçiliğin, bir başka deyişle devlet görev ve sorumluluklarının merkezî (federal) yönetimlerle ile ulusaltı yönetimler arasında paylaşılmasının çeşitli yararları olduğu düşünülmektedir. Bilhassa mali ademi merkezîyetçilik siyasi yerinden yönetim, yani yerel hükümetlerin seçime tabii olması ile birleşince vatandaşların yönetime katılmalarında ve hesap sorulabilirlikte iyileşme olduğu yaygın bir kanıdır. Yerinden yönetimin bir diğer olası yararı da devlet tarafından sunulan hizmetlerin bölge halkının istek ve tercihlerine göre belirlenebilmesidir.

Federal devlet, eyalet hükümetleri ve belediyelerin mali kararları ve aralarındaki ilişkiler Brezilya'nın ekonomisini etkilemiştir.

SİYASAL KÜLTÜR

Brezilya'daki askerî rejim biteli yirmi yılı aşkın bir süre olmuştur. 1985 sonrası sivil yönetimin ilk yıllarına baktığımızda demokrasiye olan desteğin çok da yüksek olmadığı söylenebilir.

SİYASİ PARTİLER VE PARTİ SİSTEMİ

Askerî rejim sırasında kurulmuş olan iki parti vardı: ARENA (Ulusal Yenilikçi İttifak) ve MDB (Brezilya Demokrasi Hareketi). İki parti de zaman içinde isim değiştirmiş, seçimlere katılmaya devam etmiş, bilhassa PMDB (Brezilya Demokrasi Hareketinin Partisi yani askerî rejim döneminin muhalefet partisi MDB) ilk demokratik seçimlerde önemli rol oynamıştır. PMDB otoriter sisteme muhalefet olan farklı grupları bir araya getirdiği için heterojen bir yapıya sahipti. İdeolojik olarak ortada yer aldığı söylenebilir.

Brezilya meclisinde 1990, 1994, 1998 ve 2002 seçimlerinden sonra etkili parti sayısı sırasıyla 8, 69, 8, 16, 7, 13 ve 8, 49 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla Brezilya'da çok partili, son derece parçalanmış bir parti sistemi vardır.

Brezilya parti sistemi üzerine çalışanlar arasındaki önemli bir tartışma partiler ile seçmenler arasında nasıl bir bağ olduğu ve hangi yollarla oy aldıklarıdır. Siyaset Biliminde bilhassa gelişmekte olan ülke çalışmalarında son yıllarda iki tür ilişki tipi üzerinde durulur: **Patronaj ilişkileri ve parti programı**

Parti programı ile kast edilen; ön görülen politikalar, genel ideolojik pozisyon yoluyla partiyi seçmenlere tanıtmak, tercihlerini etkilemek ve oy almaktır.

Patronaj ilişkileri ise kişisel ve doğrudan ilişkiler kullanılarak dağıtılan maddi kaynaklar sonucunda partilerin seçmenlerden oy beklemesi yoluyla kurulan bağlara verilen addır.

SEÇİM SİSTEMİ

Brezilya demokrasisinde alt meclis (temsilciler meclisi) seçimlerinde **açık liste nispi seçim sistemi** kullanılmaktadır. Nispi seçim sisteminin en önemli özelliği partilerin mecliste aldıkları sandalye sayısının partilerin oylarına oranla dağıtılmasıdır. Seçim bölgesindeki sandalye sayısı arttıkça oransallık artacaktır ve küçük partiler de mecliste sandalye sahibi olacaklardır. Brezilya milletvekili seçimlerinde eyaletler seçim bölgelerini oluşturur. **Saõ Paulo** eyaleti en büyük seçim bölgesidir ve buradan yetmiş milletvekili seçilir.

Açık liste nispi seçim sistemini kapalı listeden **ayırان özellik** vatandaşların liste içinde yer alan milletvekili adayları arasında tercih belirtebilmeleridir. Bu yüzden tercihli sistem olarak da adlandırılabilir. **Kapalı sistemde** listede yer alan adayları ve listedeki sıralarını partiler belirler. Vatandaşlar sadece listeler arası tercih yapabilirler. Brezilya'da uygulanan açık liste sisteminde vatandaşlar bir parti veya bir aday için tercih belirtebilir. Aday için tercih belirtilirse bu adayın partisine de oy olarak eklenir.

Partiler arası sandalye dağılımı D'Hondt metoduna göre yapılır. Listeler üzerinde aday isimleri yazmaz ama vatandaşlar adayın ismini veya kodunu yazarak tercihlerini belirtebilir. Her adayın aldığı oy sayısına göre partinin listesi içindeki sıralama belli olur.

Seçimler parti değil aday ağırlıklı olur ve siyasi hayatta partilerin önemi azalır. Partiler aday sıralamasını etkileyemediği için mecliste parti disiplinini sağlamak zorlaşır çünkü parti disiplinine uymayan milletvekilleri cezalandırılmayacaktır.

ÇIKAR GRUPLARI VE TOPLUMSAL HAREKETLER

Vatandaşların tercih ve menfaatlerini temsil etmenin ya da siyasi politikalar yoluyla tatmin etmenin tek yolu tabii ki seçimler değildir. Ortak menfaatleri etrafında örgütlenmeleri de mümkündür. Latin Amerika'da genel olarak, en azından 20. yüzyılın sonlarına dek, yaygın olduğu düşünülen menfaat gruplarının örgütlenme biçimi **korporatizmdir**. Korporatizm örgütlenmiş sivil toplumu devletin karar verme mekanizmalarıyla buluşturan bir kamusal düzenlemedir.

Korporatizm: Kamu politikalarının oluşumunda dernekler ve meslek odaları gibi toplumsal örgütlenme devlet kontrolünde karar verme sürecine dahil olduğu sistemdir.

Brezilya'da korporatizmin temeli Vargas'ın diktatörlüğü döneminde atılmıştır. İşçi ve işverenleri devlete bağlayacak dikey, hiyerarşik ve merkezî bir örgütlenme yoluna gidilmiş, partilerin aracı rolüne engel olunmaya çalışılmıştır. Sektörsel bazda devlet ve işveren arasında düzenli iletişim, danışma sağlamak istenmiştir. İşçi ve devlet arasındaki ilişki ise daha otoriter bir biçimde düzenlenmiştir.

Bu yapıdaki en önemli değişiklik askerî rejim döneminin sonlarına doğru devletten bağımsız olarak oluşan yeni sendika (novo sindicalismo) hareketidir.

1983'te Merkezî Sendika Organizasyonu'nun kurulması ise önemli bir dönüm noktası olmuştur. Brezilya'da son yıllarda gelişen ve etkili olan birçok toplumsal hareket vardır. Kadın hareketi, çevreci gruplar, daha önce de bahsettiğimiz Topraksız İşçi Hareketi (MST) gibi gruplar askerî rejime karşı beraber hareket edip etkili olmuşlardır. MST'nin amacı toprak reformu, yani toprak sahipliğinde değişikliğe gitmektir. Kullandıkları strateji boş duran toprakları işgal edip, kooperatif çiftlikleri kurmak, ev ve okul inşa etmektir. Kullandıkları slogan "Toprak hakkı"dır. Kendi verdikleri bilgilere göre bu yolla şimdiye kadar 350.000'den fazla aileye tapu kazandırmışlardır

POLİTİK İKTİSAT

1930 yılına gelindiğinde Brezilya'da ekonomi büyük ölçüde tarım ürünlerinin bilhassa kahvenin ihracatına dayanıyordu. Diğer birçok gelişmekte olan veya Latin Amerika ülkesindeki gibi Brezilya'da da Büyük Buhran'dan sonra devlet desteğiyle sanayileşme yoluna gidilmiştir. Bunda Büyük Buhran'la ilgili olarak dışarıdan gelen sanayi mallarında yaşanan azalmanın ve kahve fiyatlarındaki düşüşün de etkisi olmuştur.

İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME

Brezilya'da da 1930'lu yıllardan başlayan ve bilhassa 1950'lerde hızı artan ithal ikameci sanayileşme ülke içindeki üretimi dışarıdan gelen rekabete karşı koruyarak teşvik etme esası üzerine dayanır. Amaç dışarıdan ithal edilen ürünlerin yerini yerli malların almasıdır. Devlet ithalat vergilerini arttırıp ithal malları üzerine kotalar koyarak ve para kurunu yüksek tutarak ithalata olan talebi azaltmaya çalışır. Ayrıca üreticiye ucuz kredi sağlamak, kamu iktisadi teşebbüsler tarafından üretilen sanayide kullanılacak girdilerin fiyatlarını düşük tutmak devlet tarafından kullanılan diğer teşvik yollarıdır. Brezilya'da da uygulanan bu sanayileşme politikası ihracat için üretim yapmayan toprak sahipleri, çiftçiler, şehirde yaşayan orta sınıf, sanayi sektörü ve şehirdeki kitle arasında oluşan bir ittifak tarafından desteklenmiştir.

İthal ikameci sanayileşmenin ilk aşamasında tekstil ve işlenmiş gıda ürünleri gibi daha temel malların üretimi üzerinde durulur. Bu başarı sağlanması daha kolay olan aşamadır. İkinci aşamada ise "derinleştirme" stratejilerine geçilmeye çalışılır yani amaç aracı ve sermaye malları üretimine geçmektir.

Fakat birçok diğer ülkede de görüldüğü gibi bu yöntem çok önemli sorunlar da yaratmıştır. Koruma devam ettiği sürece rekabet baskısı olmadığından malların düşük kaliteli kalması ve üretimin veriminin düşük olması genelde görülen sorunlardır. İthal edilen malların fiyatlarının yüksek olması, ihracatın ise bunları karşılayamaması sonucunda büyüyen dış ticaret açığı da Brezilya'nın da karşı karşıya kaldığı başka bir sorundur. Teşviklerin ve kamu teşebbüslerine yapılan transferlerin hükümete mali yük getirdiği de görülür. Sonuç ise genelde yüksek enflasyon, dış borçlanma ve ödemeler bilançosu krizidir. Brezilya'da 1982 yılında enflasyon %100'e çıkmış, borç-çevirme ödemeleri ise ürün ihracatının %91'ine ulaşmıştı.

EKONOMİK REFORM

Askerî dönemin ilk yıllarında mali yeniden yapılanma ve düşük ücret gibi politikalarla ekonomik istikrarı sağlamakta başarıya ulaşılmış, bir süre yüksek büyüme sağlanmış ama 1980'li yıllara gelindiğinde yine ekonomik krizle karşı karşıya kalınmıştır. 1985'ten sonra sivil başkanlar döneminde de birçok ekonomik reform programı uygulanmış ama Cardoso'nun bakanlık döneminde uyguladığı Real Plan'ına (Plano Real) kadar enflasyonu düşürmekte başarı sağlanamamıştır.

Real Plan'ının başarısının da büyük etkisiyle 1994 yılında başkan seçilen Cardoso'nun döneminde ekonomide yapısal değişiklikler sürdürülmüştür. İlk olarak devlet tekelleri kaldırılmıştır. Companhia Vale do Rio Dolce adlı maden şirketi, telekomünikasyon sektörü gibi özelleştirmeler de Cardoso'nun ilk başkanlık döneminde gerçekleştirilmiştir. Anayasa değişikliği yoluyla yerli ve yabancı şirketler arasındaki bütün yasal farklılıklar kaldırılmış, mali reform programı uygulanmıştır.

DEVAM EDEN SORUNLAR: YOKSULLUK, EŞİTSİZLİK VE YOLSUZLUK

Bilhassa enflasyonun düşmesi sonucunda ekonomik reformlar yoksulluğun azalmasında etkili olmuştur. 1993 ve 1995 yılları arasında fakir nüfusun oranı %41,7'den %33,9'a düşmüştür. Fakat insani gelişme indeksine bakarsak Brezilya'da 2000 yılından beri gelişme yaşansa da ülkenin hâlâ Latin Amerika ve Karayipler bölge ortalamasının altında kaldığı görülebilir. Dünya sıralamasında ise 169 ülke arasında Brezilya 73'üncü sırada yer almaktadır.

Yoksullukla ilişkili olarak Brezilya'da devam eden önemli sorunlardan bir tanesi de sosyoekonomik eşitsizliktir. Birleşmiş Milletler tarafından 1992 ile 2007 yılları arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçen Gini indeksi verileri kullanılarak hazırlanan ülkeler arası listeye göre Brezilya'da bu yıllar arasında ortalama değer 55 olmuştur. Yine aynı yıllarda 24, 7 ile Danimarka eşitsizliğini en düşük olduğu ülkedir. Türkiye'nin ise aldığı değer 43, 2'dir.

Transparency International sivil toplum örgütünün görüşmelere dayalı olarak hazırladığı "yolsuzluk algısı" 2010 yılı notlamasına göre 178 ülke arasında Brezilya **altmış dokuzuncu** sırada gelmektedir. Brezilya'da yolsuzluk bürokraside görülen rüşvete ek olarak devletin üst seviyelerinde de tespit edilmiştir. Askerî rejim sonrası doğrudan seçimle başa gelen ilk başkan Collor yolsuzluk skandalı sonucunda görevinden ayrılmıştır. 2005 yılında da PT (İşçiler Partisi) bir yolsuzluk skandalıyla ilişkilendirilmiştir.

SOSYAL POLİTİKALAR

Vargas'ın diktatörlük dönemi, Brezilya refah devletinin oluşumunda da etkili olmuş, bu dönemde korporatist sistemin bir parçası olarak sosyal güvenlik sistemleri oluşturulmuştur.

Son yıllarda, bilhassa ekonomik liberalleşme reformlarından sonra genel olarak gelişmekte olan ülkelerde etkili olan yoksulları hedef alan sosyal yardım paketleri Brezilya'da da uygulanmış, Bolsa Família (Aile Harçlığı) en başarılı örnekler arasında yer almıştır.

Bazı sorunlar içerisinde ise suça bağlı iç güvenlik problemi ve bilhassa polis tarafından işlenen insan hakları ihlalleri de yer almaktadır. **Favela** adı verilen, Türkiye'deki gecekondu yerleşmelerine benzeyen düşük gelirli halkın yaşadığı kentsel yerleşim bölgeleri bilhassa bu sorunların görüldüğü yerlerdir ve daha önce bahsettiğimiz yoksulluk ve eşitsizliğin buralarda etkisi büyüktür.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi Latin Amerika'yı sosyoekonomik ve siyasi olarak diğer bölgelerden ayıran özelliklerinden biri değildir?

- A) 1980 yıllarında yaşanan borç krizi
- B) Demokratik ve otoriter yapı arasındaki gelgitler
- C) 2000 li yıllardaki sol ağırlıklı yönetimler
- D) Değişik dönemlerde uygulanmış olan ekonomik gelişme politikaları
- E) İç savaşlar

AÇIKLAMA

Latin Amerika'yı sosyoekonomik ve siyasi olarak diğer bölgelerden ayıran özellikler;

- 1980 yıllarında yaşanan borç krizi
- Demokratik ve otoriter yapı arasındaki gelgitler
- 2000 li yıllardaki sol ağırlıklı yönetimler
- Değişik dönemlerde uygulanmış olan ekonomik gelişme politikaları
- Koloni dönemi ve günümüze mirası

YANIT: E

2. Aşağıdakilerden hangisi Brezilya'nın özelliklerinden biri değildir?

- A) Güney Amerika kıtasındaki yüzölçümü ile birinci sıradadır.
- B) İki yüz milyon civarında nüfusa sahiptir.
- C) Son yıllarda yüksek büyüme hızı sergilemiştir.
- D) Toprak kayıplarına rağmen bütünlüğünü korumuştur.
- E) Değerli yeraltı zenginliğine sahiptir.

AÇIKLAMA

Brezilya'nın özellikleri;

- Güney Amerika kıtasındaki yüzölçümü ile birinci sıradadır
- İkiyüz milyon civarında nüfusa sahiptir
- Son yıllarda yüksek büyüme hızı sergiler
- Toprak kayıplarına rağmen bütünlüğünü korumuştur.

YANIT: E

- 3. I. Brezilya elitinin ideolojik görüşü
- II. İngiltere ile olan ticari ilişkiler
- III. Uluslararası anlaşmalar

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri nedeniyle Brezilya, "Endüstri Devrimini" kaçırmıştır?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

AÇIKLAMA

Portekiz etkisi kadar Brezilya elitinin ideolojik görüşü ve İngiltere ile olan ticari ilişkiler nedeniyle Brezilya endüstri devrimini kaçırmıştır.

YANIT: B

4. Brezilya'da yirmi yıllık askeri rejimden sonra demokratik dönemin başlangıcı hangi olay ile olmuştur?

- A) İmparatorluk yönetimine geçiş
- B) Başkanlık sistemine geçiş
- C) Çok partili sisteme geçiş
- D) Cumhuriyetin ilanı
- E) Devlet başkanlığının seçmenler heyeti tarafından seçilen bir sivilce geçmesi

AÇIKLAMA

Brezilya'da yirmi yıllık askeri rejimden sonra demokratik dönemin başlangıcı Devlet başkanlığının seçmenler heyeti tarafından seçilen bir sivilce geçmesi ile olmuştur.

YANIT: E

5. Brezilya'da 1973 yılında başlayan siyasi liberallaşma süreci aşağıdakilerden hangisi ile sonuçlanmıştır?

- A) 1985 yılında hükümetin sivil başkana devredilmesi
- B) Ordunun yönetimi devralması
- C) Valilik sisteminin uygulanması
- D) İşçi Partisinin yönetime gelmesi
- E) 1978 yılında işçi grevlerinin başlaması

AÇIKLAMA

Brezilya'da 1973 yılında başlayan siyasi liberallaşma süreci 1985 yılında hükümetin sivil başkana devredilmesi ile sonuçlanmıştır.

YANIT: A

6. Aşağıdakilerden hangisi Brezilya'da askeri yönetimin özelliklerinden biri değildir?

- A) Ulusal Yenilikçi İttifak Partisi (Arena)nin ordunun partisi olarak kurulması
- B) Brezilya Demokratik Hareket Partisinin (MDB) resmi muhalefet partisi olarak görev yapması
- C) Başkanın askerler arasından seçilmesi
- D) Belediye başkanlarının atanması
- E) Yapılan işlemlerin başkanın onayından geçirilmesi

AÇIKLAMA

Brezilya'da askeri yönetimin özellikleri;

- Ulusal Yenilikçi İttifak Partisi (Arena) ordunun partisi olarak kurulmuş
- Brezilya Demokratik Hareket Partisi (MDB) resmi muhalefet partisi olarak görev yapmış
- Başkan askerler arasından seçilmiş
- Vali ve eyalet başkentlerinin belediye başkanı atanmış
- 1964 öncesi seçilmiş olan kongre ve partiler kapatılmış
- Kongre için seçimlerin yapılmasına devam edilmiştir.

YANIT: E

7. Aşağıdakilerden hangisi Fernando Henrique Cardoso dönemi özelliklerinden değildir?

- A) Ekonomik istikrarı sağlayan reformların yapılması
- B) Liberalleşmeyi sağlayan reformların yapılması
- C) Latin Amerika'da Bağımlılık ve Gelişme isimli kitabın yazılması
- D) 1994 ve 1998 seçimlerini kazanıp iki dönem başkanlık yapması
- E) Düşünce özgürlüğü ile ilgili yasaklar getirilmesi

AÇIKLAMA

Fernando Henrique Cardoso dönemi özellikleri;

- Ekonomik istikrarı sağlayan reformların yapılması
- Liberalleşmeyi sağlayan reformların yapılması
- Latin Amerika'da Bağımlılık ve Gelişme isimli kitabı yazması
- 1994 ve 1998 seçimlerini kazanıp iki dönem başkanlık yapması
- Halk tarafından doğrudan seçilen ikinci devlet başkanı ve sosyolog olmasıdır.

YANIT: E

8. Brezilya'nın yasama organının özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tek meclisli yasama organı olması
- B) Çift meclisli yasama organı olması
- C) Çoğulcu yasama organı olması
- D) Kapsayıcı yasama organı olması
- E) Etkili yasama organı olması

AÇIKLAMA

Brezilya'nın yasama organının özelliği Çift meclisli yasama organı olmasıdır.

YANIT: B

9. Aşağıdakilerden hangisi Brezilya'da Cardoso döneminde yapılmış olan işlerden değildir?

- A) Devlet tekellerinin kaldırılması
- B) Telekomünikasyon sektörünün özelleşmesi
- C) Yerli ve yabancı şirketler arasındaki yasal farkların kaldırılması
- D) Mali reform planının uygulanması
- E) Tütün kullanımı ile ilgili kısıtlamanın getirilmesi

AÇIKLAMA

Brezilya'da Cardoso döneminde yapılmış olan işler;

- Devlet tekellerinin kaldırılması
- Telekomünikasyon sektörünün özelleşmesi
- Yerli ve yabancı şirketler arasındaki yasal farkların kaldırılması
- Mali reform planının uygulanması

YANIT: E

10. Kişisel ve doğrudan ilişkiler kullanılarak dağıtılan maddi kaynaklar sonucunda partilerin seçmenlerden oy beklemesi yoluyla kurulan bağlara ne ad verilir?

- A) Diktatörlük ilişkileri
- B) Maddi ilişkiler
- C) Patronaj ilişkileri
- D) Sistem ilişkileri
- E) Demokratik ilişkiler

AÇIKLAMA

Kişisel ve doğrudan ilişkiler kullanılarak dağıtılan maddi kaynaklar sonucunda partilerin seçmenlerden oy beklemesi yoluyla kurulan bağlara Patronaj ilişkileri denir.

YANIT: C

11. Brezilya'da birçok siyasi ve sivil toplum grubundan oluşan ve askerî yönetimden doğrudan başkanlık seçimleri yapılması talebinde bulunan hareket aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Goulart
B) São Paulo
C) Direitas Já
D) Minas Gerais
E) O'Donnell

AÇIKLAMA

Brezilya'da birçok siyasi ve sivil toplum grubundan oluşan ve askerî yönetimden doğrudan başkanlık seçimleri yapılması talebinde bulunan hareket Direitas Já'dır.

YANIT: C

12. Öngörülen politikalar, genel ideolojik pozisyon yoluyla partiyi seçmenlere tanıtmak ve tercihlerini etkilemek üzerine kurulu sistem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çoğulculuk Programı
B) Sistem ilişkileri Programı
C) Demokratik ilişkiler Programı
D) Diktatörlük ilişkiler Programı
E) Parti Programı

AÇIKLAMA

Öngörülen politikalar, genel ideolojik pozisyon yoluyla partiyi seçmenlere tanıtmak ve tercihlerini etkilemek üzerine kurulu sistem Parti Programıdır.

YANIT: E

13. Aşağıdakilerden hangisi açık liste nispi seçim sisteminin en önemli özelliğidir?

- A) Vatandaşların liste dışından milletvekili tercihi yapamaması
B) Partilerin mecliste aldıkları sandalye sayısının partilerin oylarına oranla dağıtılması
C) Listede yer alan milletvekili adaylarının parti tarafından belirlenmesi
D) Liste içinde yer alan milletvekili adaylarının sırasının parti tarafından belirlenmesi
E) Listedeki milletvekili adayının seçilebilmesi için çoğunluğun oyunu almasını araması

AÇIKLAMA

Açık liste nispi seçim sisteminin en önemli özelliği partilerin mecliste aldıkları sandalye sayısının partilerin oylarına oranla dağıtılmasıdır.

YANIT: B

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

14. Brezilya'daki korporatizm ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Temelleri 19.yy sonlarında, monarşi tarafından atılmıştır.
B) Temelleri Lula döneminde atılmıştır.
C) Hiyerarşik ve otoriter yapısı yeni sendika (novo sindicalismo) hareketiyle daha da güçlenmiştir.
D) Mali yapısı devletten bağımsızdır.
E) Demokratik değil, hiyerarşik bir yapısı vardır.

AÇIKLAMA

Korporatizm, demokratik değil hiyerarşik bir sistemdir.

YANIT: E

ÇIKMIŞ SORU

2015-ARA SINAV

15. "Bürokratik-otoriter" sistem ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1970li yıllarda Latin Amerika'da görülen askeri rejimleri kapsar.
B) Seçilmiş hükümetlerin uyguladığı popülist politikalar "bürokratik-otoriter" rejimlerin başa geçmesinin sebepleri arasında yer alır.
C) İthal ikameci sanayileşmenin ikinci aşamasına geçişte yaşanan zorluklar "bürokratik-otoriter" rejimlerin başa geçmesinin sebepleri arasında yer alır.
D) Brezilya'da görülmemesinin sebebi Vargas'ın kurduğu korporatist sistemin çok güçlü olmasıdır.
E) "Bürokratik-otoriter" rejimlerin bir amacı ekonomik istikrarı sağlamaktır.

AÇIKLAMA

Bürokratik - otoriter sistemin Brezilya'da görülmemesinin nedeni Vargas'ın kurduğu korporatist sistemin güçlü olması değildir.

YANIT: D

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

?

1. **Aşağıdakilerden hangisi ithal ikameci sanayileşmenin tanımıdır?**
  - A) İhracatı artırarak yerli üretimi durdurma-ya yönelik strateji
  - B) İthalatı kısararak yerli üretimi teşvik etmeyi ve iç piyasayı korumayı hedefleyen içe dönük endüstrileşme stratejisi
  - C) Dış pazara açılma stratejisi
  - D) Ortak pazar sağlamaya yönelik strateji
  - E) Yerli üretimi azaltmaya yönelik strateji

2. **1973 Petrol Krizi sırasında yükselen petrol fiyatları sayesinde kazançlarını arttıran örgüt aşağıdakilerden hangisidir?**
  - A) Petrol Ürünleri Birliği Örgütü
  - B) Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
  - C) Petrol İthal Eden Ülkeler Örgütü
  - D) Akaryakıt İhracat Örgütü
  - E) Petrol İşleri Koruma Örgütü

3. **Brezilya'da hükümet 2002 yılı seçimlerinden itibaren hangi parti tarafından yönetilmektedir?**
  - A) Ulusal Yenilikçi İttifak Partisi
  - B) Demokratların Partisi
  - C) İşçilerin Partisi
  - D) Halkın Partisi
  - E) İşverenlerin Partisi

4. **Portekiz kolonyal yönetimi 1808 yılına kadar aşağıdakilerden hangisinin kullanımını yasaklamıştır?**
  - A) Telefon
  - B) Matbaa
  - C) Sigara
  - D) Alkol
  - E) Ateşli silah

5. **Brezilya hangi dönemde ordu tarafından yönetilmiştir?**
  - A) 1985 yılından sonraki dönem
  - B) 1964 ve 1985 yılları arası
  - C) 1820 ve 1900 yılları arası
  - D) 1905 ve 1920 yılları arası
  - E) 1820 den önceki dönem

6. **Brezilya'da Cumhuriyetin ilanı hangi yıl gerçekleşmiştir?**
  - A) 1889
  - B) 1890
  - C) 1891
  - D) 1892
  - E) 1893

7. **Brezilya'da 1889 yılında Cumhuriyetin ilanı ile oluşturulan yeni anayasaya göre kimler oy kullanma hakkına sahiptir?**
  - A) 18 yaş üstü kadın ve erkekler
  - B) Okuryazar kadınlar
  - C) Okuryazar erkekler
  - D) Üniversite mezunu olanlar
  - E) Lise mezunu olanlar

8. Brezilya'da kadınlar seçme hakkını hangi yıl elde etmişlerdir?
- A) 1929 B) 1930
C) 1931 D) 1932
E) 1933
9. Brezilya'da Federal Devlet Yapısı Anayasa hangi dönemde girmiştir?
- A) Başkanlık sisteminin uygulanmaya başlanmasıyla
B) Cumhuriyetin ilanıyla
C) Ekonomi planının uygulanmaya başlanmasıyla
D) Askeri rejimin uygulanmasıyla
E) Çok partili sistemin uygulamaya geçirilmesiyle
10. Örgütlenmiş sivil toplumu devletin karar verme mekanizmalarıyla buluşturan sistem aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?
- A) Kapitalizm
B) Rasyonalizm
C) Korporatizm
D) Realizm
E) Emperyalizm
11. Brezilya'daki ilk nakit transferine dayalı yardım programı nerede gerçekleşmiştir?
- A) Mato Grosso ve Brasilia
B) Brasília ve Minas Gerais
C) Cidadede Deus - São Paulo
D) São Paulo - Brasilia
E) Minas Gerais - São Paulo
12. Brezilya'da parti değiştirme oranının çok yüksek olması sonucu nasıl bir yaptırım uygulanır?
- A) Parti değiştiren milletvekillerine hapis cezası verilmesi yönünde karar verilmesi
B) Parti değiştiren milletvekillerinin milletvekilliğinin düşebileceğine karar verilmesi
C) Parti değiştiren milletvekillerine seçilme yasağı getirilmesi
D) Parti değiştiren milletvekillerine para cezası verilmesi yönünde karar verilmesi
E) Parti değiştiren milletvekillerinin oy kullanma hakkının elinden alınması yönünde karar verilmesi
13. Brezilya'da en büyük seçim bölgesi aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Espirito Santo
B) Tocantis
C) Rondonia
D) Sao Paulo
E) Minas Gerais
14. Brezilya'da milletvekili seçimlerinde seçim bölgeleri neye göre belirlenir?
- A) Eyaletlere göre
B) Nüfus sayısına göre
C) Başkentlere göre
D) Başkanın talimatına göre
E) Ordunun merkezine göre
15. Brezilya'da nakit transferine dayalı ilk yardım programı hangi yıl gerçekleştirilmiştir?
- A) 1994
B) 1995
C) 1996
D) 1997
E) 1998

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **B** İthal ikameci sanayileşme; İthalatı kıskarak yerli üretimi teşvik etmeyi ve iç piyasayı korumayı hedefleyen içe dönük endüstrileşme stratejisidir.
2. **B** 1973 Petrol Krizi sırasında yükselen petrol fiyatları sayesinde kazançlarını arttıran örgüt Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'tir.
3. **C** Brezilya'da hükümet 2002 yılı seçimlerinden itibaren İşçilerin Partisi tarafından yönetilmektedir.
4. **B** Portekiz kolonyal yönetimi 1808 yılına kadar matbaa kullanımını yasaklamıştır.
5. **B** Brezilya 1964 ve 1985 yılları arası ordu tarafından yönetilmiştir.
6. **A** Brezilya'da 1889 yılında Cumhuriyetin ilanı gerçekleşmiştir.
7. **C** Brezilya'da 1889 yılında Cumhuriyetin ilanı ile oluşturulan yeni anayasa ile Okuryazar erkekler oy kullanma hakkına sahiptir.
8. **D** Brezilya'da kadınlar seçme hakkını 1932 yılında elde etmişlerdir.
9. **B** Brezilya'da Federal Devlet Yapısı Anayasaya Cumhuriyetin ilanı ile (1889) girmiştir.
10. **C** Örgütlenmiş sivil toplumu devletin karar verme mekanizmalarıyla buluşturan sistem Korporatizm'dir.
11. **D** Brezilya'daki ilk nakit transferine dayalı yardım programı Brasília ve Campina Belediyesinde (São Paulo) gerçekleştirilmiştir.
12. **B** Brezilya'da parti değiştirme oranının çok yüksek olması sonucu Parti değiştiren milletvekillerinin milletvekilliğinin düşebileceğine karar verilmiştir.
13. **D** Brezilya'da en büyük seçim bölgesi Sao Paulo'dur.
14. **A** Brezilya'da milletvekili seçimlerinde eyaletler seçim bölgelerini oluşturur.
15. **B** Brezilya'da nakit transferine dayalı ilk yardım programı 1995 yılında gerçekleştirilmiştir.

Öğretmen Diyor ki! Bu ünite; Hindistan'da siyasal sistemin tarihsel dinamikleri, Hindistan'da siyasal sistemin kurumsal yapısı, Dünya sistemi içinde Hindistan'ın konumu iyi analiz edildiğinde ünite daha iyi kavranacaktır. Üniteyi çalışırken; Güney Asya Siyaseti, Hindistan Siyasal Sistemi, Mahatma Gandhi, Pandit J. Nehru, Indra Gandhi'yi, Kongre Partisi, Federal Parlamenter Sistemi, Kast Sistemi, Keşmir Sorunu, Bharatiya Janata Partisi (BJP), Patronaj Sistemi, Çok Kültürlülük gibi kavramlara dikkat etmelisiniz.

Önceki Sınavlarda Çıkan Soru Adedi	
Ara Sınav	Dönem Sonu
-	4

Hindistan zıtlıkların ülkesidir. Dünyanın en eski medeniyet havzalarından birinin mirasına sahip bulunmaktadır. Canlı bir demokrasiye sahiptir. Bağımsızlıktan bugüne ülkede düzenli seçimler yapılmakta, birçok ulusal ve bölgesel parti birbirleri ile rekabet hâlinde siyasal sistem içinde rol oynamaktadır. Özgür, güçlü bir medyaya sahip olması ve vatandaşlara geniş siyasal hakların tanınmış olması ile benzer sosyoekonomik özelliklere sahip diğer gelişmekte olan ülke örneklerinden belirgin bir biçimde ayrılmaktadır. Ülke ekonomisi son yirmi yıl içinde yıllık ortalama %5-6 oranında büyümektedir. Bilişim teknolojileri başta olmak üzere birçok sektörde dikkat çekici bir ilerleme göstermektedir. Üretim kapasitesi nedeniyle tarımsal ürün ihracatçısı bir ülkedir.

Hem askerî alanda hem de enerji üretiminde nükleer teknolojiye sahip bulunmaktadır. Tüm bu görünüme karşılık, **bağımsızlığına 1947** yılında ulaşabilmiştir. Ülkede sosyal bölünmüşlük üst düzeydedir. Bir milyarı aşan nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanda yaşamaktadır. Yoksulluk hâlâ ülkenin temel sorunlarından biridir.

Ekonomik gelişme, yeni kentsel grupların ortaya çıkmasına, kentlerde yükselen taleplerin siyasal sistem üzerinde baskı kurmasına neden olurken; gerek kentte gerek kırsal alanda gelir dağılımında yaşanan olumsuz değişimler yoksulluğun derinleşmesine, yasa dışı suç örgütlerinin oluşumuna ve şiddet olaylarına neden olabilmektedir. Demokratik kurumların bağımsızlıktan bugüne başarılı bir biçimde işletilmesine rağmen, toplumsal eşitsizliğin dinamiğini oluşturan kast sisteminin ve çok kültürlü toplumsal yapı içinde etnik ve dinî gerilimlerin yol açtığı tehditlerin üstesinden tam anlamıyla gelinebilmiştir. Ekonomik gelişmenin yol açtığı eşitsizlikler siyasal mekanizmaları kullanma noktasında belli toplumsal grupları özellikle büyük kentlere göç eden alt grupları zayıflatmaktadır. Tüm bu zıtlıklar Hindistan'ı karşılaştırmalı siyaset çalışmaları açısından benzersiz kılmaktadır. Yoksulluğa rağmen canlı bir demokrasiyi kurumsallaştırıp sürdürebilmesi, etnik ve dinsel gerilimlere rağmen görece istikrarını koruyabilmesi, çok kültürlülük ile demokrasiyi sürdürebilme yeteneği dikkat çekici özelliklerinin başında gelmektedir.

SİYASAL SİSTEMİN ŞEKİLLENMESİNE ETKİ EDEN DİNAMİKLER

ÇOK KÜLTÜRLÜ BİR MEDENİYET MİRASI

Hint medeniyeti üç bin yıllık köklü bir tarihi geçmişe sahiptir. MÖ 2000'li yıllarda Kafkasya kökenli Arya kabileleri bölgeye gelerek, yarımada'nın güneyinde yaşayan Dravid halkları ile kaynaştı. Bu dönemin modern Hindistan açısından iki önemli sonucu olmuştur. Öncelikle bu iki topluluğun kaynaşması bölgede çok etkili bir inanç sistemi olan Hinduizm'in oluşumuna kaynaklık etmiştir. Aryalar aynı zamanda Hindu inançları ile desteklenen hiyerarşik ve katı bir toplumsal sınıf düzeni olan kast sistemini de bölgede yerleştirdiler. Tüm kozmik sistemin ve bütün hayat formlarının birliğini temel alan ve birliğe doğru aşamacı bir ilerleme inancı taşıyan, yaratılışla gelen ve toplumsal rolünü yaparak bir sonraki hayatta ilerleme kaydedebileceği inancına dayanan hiyerarşik kast sistemi bu şekilde yerleşik bir inanç sistemi ve toplumsal yapı olarak bölgede yerleşmiştir.

Hindistan'ın çok kültürlü arka planının şekillenmesinde etkili olan diğer bir gelişme MÖ beşinci yüzyılda doğup gelişen **Budizm**'dir. Buda olarak bilinen Siddharta Gautama'nın (MÖ 563-483) öğretilerine dayanan bu inanç sistemi Hinduizm'in hiyerarşik sistemini reddederek, birliğe ulaşmayı eşitlikçi temelde yeniden yorumlayan bir anlayışla birçok farklı ekollere ayrılarak geniş bir bölgeye yayılmıştır. Ancak Buda'nın öğretileri Hindistan'da başlı başına güçlü bir inanç sistemi olmaktan çok Hinduizm tarafından eritilmiş, yerleşik inançları belli bir düzeyde etkilemiştir.

Hinduizm: Kökenleri Brahmanizm ve Veda inancına/Vedizm dayanan Hinduizm'de kast sistemi ve reenkarnasyon inancı önemli bir yer işgal eder.

Hindistan'ın kuzeyi MÖ 326 yılında Büyük İskender'in kontrolüne girdi. Ancak onun güçlerini yenen Maurya hanedanı, özellikle Kral Aşuka döneminde bölgede ilk kez yerel bir siyasal birlik sağlamış oldu. MS 4. ve 6. yüzyıllar arasında bu kez Gupta hanedanlığı bölgeye hakim olarak uzun süreli merkezi bir imparatorluk yönetimi kurmayı başardı.

SÖMÜRGE DÖNEMİ (İNGİLİZ YÖNETİMİ)

18. yüzyılın başları, Babür Devleti'nin iç karışıklıklar nedeniyle çözülme sürecine paralel olarak sömürgeci Avrupa ülkelerinin Hindistan'a ilgilerini arttırdığı ve birbirleri ile rekabet hâlinde bölgeye nüfuz ettikleri bir dönemin başlangıcını oluşturdu. İngiltere, Fransa, Hollanda gibi ülkeler bu dönemde yerel emirliklerle ilişkiler geliştirmeye başladılar. İngilizlerin bölgede nüfuz kurması 1600 yılında kurulan Doğu Hint Şirketi aracılığı ile olmuştur. 1757 yılında İngiliz ordusunun desteği ile Şirket bugünkü Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka ve Burma'yı içine alan bir bölgede nüfuz kurmayı başardı. İngilizler bazı bölgelerde yerel emirlerin özerkliklerini sürdürmesine izin verirken, ekonomik açıdan önemli gördükleri bölgeleri ise doğrudan yönetimleri altında tuttu.

1858 yılında Hindistan Yönetimi Kanunu çıkartılarak Hindistan Bakanlığı kuruldu ve doğrudan İngiltere'ye bağlandı. 1885 yılında kurulan Hindistan Kongre Partisi aracılığıyla taleplerini dile getirmeye başladılar. İngiliz yönetiminin Kongre tarafından dile getirilen taleplere karşı duyarsız bir tutum sergilemesi, bu taleplerin zamanla kitlesel gösteriler aracılığı ile dile getirilmesine neden oldu. 1919 yılında Amritsar'da barışçıl bir gösteriyi askerler tarafından ateş açılması sonucunda 380 kişinin ölmesi binden fazla insanın yaralanması, Kongrenin bağımsızlık yönünde eylemlere yönelmesinin sembolünü oluşturdu. Birinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası alanda dile getirilen self determinasyon hakkı ve Rusya'da yaşanan 1917 devriminin gösterdiği ülke içinde başlatılan kitlesel hareketler ile iktidarın devrilebileceği düşüncesinin yaygınlaşması, Kongredeki değişimi tetikleyen başlıca dinamiklerdi.

Mohandans Karamçand (Mahatma) Gandhi Kongre Partisinin bir seçkinler örgütü olmaktan çıkartılıp kitlesel bir hareket dönüştürülmesinin karizmatik lideri olarak öne çıktı. 1921 yılında Kongre lideri olduktan sonra Gandhi köylüleri hareketin aktif sosyal gücü olarak mobilize etmeyi başardı ve Hintli orta sınıf ile kaynaşmasını sağladı.

Mohandans Karamçand (Mahatma) Gandhi: İngiliz hâkimiyetine karşı şiddet içermeyen, pasifist yöntemlerle bağımsızlık mücadelesi yürüten efsanevi Hintli siyasi lider.

Yaklaşan İkinci Dünya Savaşı İngiltere'nin yükselen hareketi bastırmak yerine iş birliğine yönelmek zorunda bıraktı. 1935 yılında özerkliği güçlendiren yasal düzenlemeler gerçekleştirildi ve 1937 yılında seçimler yapıldı. Bu şekilde Kongre Partisinin İkinci Dünya Savaşı'nda aktif desteğini alan İngiltere, savaşın sona Ağustos 1947'de Hindistan'ın bağımsızlığını kabul etti.

BAĞIMSIZLIK/BÖLÜNME SÜRECİ: YENİ HİNDİSTAN'IN KURULUŞU

Kongre Partisinde bağımsızlık sürecinde yaşanan değişim, örgütü birçok farklı grup ve çıkarın içinde yer aldığı büyük bir koalisyona dönüştürmüştür. Dolayısıyla örgüt uzun süre toplumsal çatışmaların hakemi ve tek siyasal temsilcisi olarak varlığını sürdürdü. Buna karşılık aynı değişim süreci içinde Kongre Partisi daha çok bir Hindu partisine dönüştü. Kongre liderlerinin isteklerine rağmen Müslümanlar, Kongrenin bu baskın konumunu kabul etmediler. 1906 yılında kurulan Müslüman Ligi Partisi ülkede yaşayan Müslümanların ayrı bir bağımsız devlet olmaları yönünde faaliyet göstermiştir.

Muhammet Ali Cinnah (1876-1948) bağımsızlık sürecinde örgütün ve ülke Müslümanlarının lideri olarak Kongre yönetimi ile açık bir çatışmanın içine girdi. İngiltere bu ortamda bağımsızlıkla birlikte eski Hindistan topraklarında iki ayrı devletin kurulmasını da kabul etmiştir. **Ağustos 1947 bu anlamda yalnızca Hindistan'ın değil, Pakistan'ın da bağımsızlığını ilan ettiği tarih olmuştur.**

Muhammet Ali Cinnah: İngiliz kontrolü altındaki Hindistan'da yaşayan Müslümanlara önderlik ederek 1947 yılında Pakistan'ın kuruluşunu üstlenen ünlü siyasi lider.

Bölünme süreci büyük bir göç dalgasının ve kanlı bir ayrışma sürecinin de başlamasına neden oldu. Süreç içinde 12 milyondan fazla insan yer değiştirdi, bir milyondan fazla insan yaşanan çatışmalarda hayatlarını yitirdi. Yaşanan göç, Hindistan yönetimini ciddi sosyal sorunlarla karşı karşıya bıraktı. Göçe rağmen 20 milyon Hindu Pakistan tarafında, 40 milyon Müslüman da Hindistan tarafında kaldı. Hindistan bugün, Endonezya ve Pakistan'dan sonra, topraklarında en fazla Müslüman nüfusu barındıran üçüncü ülkedir.

Bölünme yeni iki ülke arasındaki sorunlara son vermediği gibi, kalıcı bazı uluslararası sorunların oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Ayrışma ile Hindistan'ın batısı ile doğusunda iki ayrı toprağa sahip bulunan bir Pakistan devleti kuruldu. Bu durum zaman içinde Hindistan'ın kuzeyinde bulunan, Hindu bir Raca tarafından yönetilmesine rağmen halkının çoğunluğu Müslüman olan Keşmir bölgesini stratejik bir konuma soktu. Hindistan ve Pakistan Keşmir bölgesi konusunda, dönem dönem iki ülke arasında savaşa neden olacak, uzun bir çatışma sürecine bağımsızlıkla birlikte girmiş oldular. Bölünmüş Pakistan da kendi parçaları arasında yaşanan gerilim ve çatışmalarla mücadele etmek zorunda kaldı. Keşmir üzerindeki baskıyı hafifletmek isteyen Hindistan, Doğu ve Batı Pakistan arasındaki gerilimlere sürekli müdahale etti. **1971 yılında** Hindistan ordusunun desteğini alan Doğu Pakistan, kanlı bir iç savaş sonucunda Pakistan'dan ayrılarak **Bangladeş** adıyla bağımsızlığını ilan etti. Pakistan ile Hindistan arasındaki bölünme bağımsızlığın efsanevi lideri Gandhi'nin radikal Hindular tarafından 30 Ocak 1948'de düzenlenen bir suikasta kurban gitmesinin de gerekçesi olacaktır.

Keşmir Sorunu: Halkının çoğunluğu Müslüman Keşmir uzun yıllar Hindistan ve Pakistan arasında çatışmalara yol açmıştır. Keşmir sorunu Güney Asya'da Hindistan-Pakistan geriliminin önemli kaynaklarından biridir.

Modern Hindistan'ın yapılandırılmasında ve siyasal hayatın şekillenmesinde **Nehru** ailesinin belirleyici bir rolü bulunmaktadır. Baba Nehru ülkeyi 1964 yılındaki ölümüne kadar yönetecek, yerine geçen kızı Indira Gandhi (M. Gandhi ile bir yakınlığı yok), 1966'dan başlayarak, bir suikast sonucunda öldürüldüğü 1984 yılına kadar (bu sürenin 16 yılında başbakan olarak görev yaptı) ülkenin en güçlü siyasal aktörü olacaktır. Onun ölümüyle yerine oğlu Rajiv Gandhi geçecek ve o da bir suikastla öldürüldüğü 1989 yılına kadar başbakan olarak görev yapacaktır. Başka bir ifade ile 1947'den 1989'a kadar geçen 42 yıl içinde bu aile yaklaşık 28 yıl ülkeyi yönetmiş, dolaylı olarak mevcut yönetim üzerinde etkili olmuş ya da belirleyici bir muhalefet gücü olarak siyasette rol oynamıştır. Bağımsızlık sonrasında Başbakan Nehru dış politikada gerek bölgesel gerekse küresel ölçekte rol oynamayı amaçlayan bir strateji izledi.

Soğuk Savaş döneminde yeni kurulan üçüncü dünya ülkeleri ile birlikte karma ekonomi modelini öne çıkaran ve iki süper güce bağımlı olmayan yeni bir blokun, Bağlantısızlar Hareketi'nin oluşmasında Hindistan kurucu ve etkin bir rol oynadı.

Bağlantısızlar Hareketi: Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği ve Batı Bloku'nun dışında kalan ülkelerin kurduğu ve Hindistan lideri Nehru'nun öncülüğünü yaptığı uluslararası dayanışma ve iş birliği örgütü.

SOSYOEKONOMİK YAPI

Hindistan **kalabalık ve heterojen** nüfus yapısına sahip bir ülkedir. 2011 nüfus sayımına göre Hindistan 1.210.193.422 insanı barındırmaktadır ve dünyanın Çin'den sonra en kalabalık **ikinci** ülkesidir.

Ülkede resmî olarak tanınan 22 dil ve çok sayıda yine resmî olarak tanınan ikinci dil konuşulmaktadır. Ancak ülkede konuşulan dil sayısı bu rakamın çok üstündedir. Hindistan'da nüfus istatistiklerinde 114 farklı dil ve 210 farklı lehçe yer almaktadır. Bazı resmî rakamlar güncel olarak **ülkede konuşulan dil sayısını 850** olarak göstermektedir

Nüfusun yaklaşık %80'i Hindu dinindedir. Müslümanlar %13, 4 ile ikinci büyük grubu oluşturmaktadırlar. Ayrıca nüfusun %2, 3'ü Hristiyan, %1, 9'u Sih ve %0, 8'i Budist'tir. Hindistan nüfusunun kalabalık olması nedeniyle küçük nüfus oranları bile oldukça büyük nüfus gruplarına karşılık gelmektedir.

Hindistan kırsal bir nüfus yapısına sahiptir. 2001 yılı rakamları ile nüfusun 72, 2'si kırdan yaşamaktaydı. 2011 rakamları ile bu oran %69'dur. Kırdaki nüfus artışı da dikkate alındığında ülkedeki sosyoekonomik göstergeler açısından temel sorunlardan birinin ekonomik gelişmeyi eriten ve dengesiz bir gelişme seyri izleyen nüfus yapısı olduğu söylenebilir.

Hindistan'ın toplumsal özellikleri açısından üzerinde durulması gereken diğer ayırt edici bir husus **ülkede hüküm süren kast sistemidir**. Aryaların beyazları, yerli halklardan ayırmak için oluşturdukları bu ırkçı-dini yapının etkileri günümüzde de sürmektedir. Kast terimi iki anlama karşılık gelmektedir. Bunlardan **ilki**, hiyerarşik olarak biçimlendirilmiş, akrabalık çevresinde oluşmuş meslek alanlarında (terziler, tacirler, işçiler gibi) yoğunlaşan sosyal gruplardır (**Jatiler**).

İkinci anlamda kast daha çok sınıf benzeri büyük toplumsal grupları nitelemekte kullanılır (**Varna**). Bu anlamda kastlar dört temel grup ve ilave olarak **"dokunulmazlar"** olarak ifade edilen ötekileştirilmiş insanlardan oluşan karmaşık bir hiyerarşik yapıyı ifade etmektedir. Meslek alanları ile toplumsal hiyerarşi, kast sistemi sayesinde birbirlerine paralel olarak yapılandırılmış bulunmaktadır. Her kast ancak belli meslekleri yapabilmekte, belli yemekleri yiyebilmekte, belli bir tarzda giyinebilmekte ve kendi arasında evlenebilmektedir. Sırasıyla **Brahminler** (rahipler ve bilginler), **Kshatriyalar** (askerler ve yöneticiler), **Vaişyalar** (tacirler, toprak sahipleri ve çiftçiler) ve **şudralar** (işçiler, kirli işleri yapanlar) hiyerarşik kast gruplarını oluşturur. "Dokunulmazlar"ın ise hiçbir hakları yoktur. 1950 yılında kast düzeni hukuken yasaklanmıştır.

Dokunulmazlar: Kast sisteminin en altında yer alan dokunulmazlar, izole biçimde yaşamaya zorlanmışlar ve üst kastlarla temasları en aza indirilmeye çalışılmıştır. Hindistan, kast sistemini hukuken ortadan kaldırmış olsa da sosyal alanda etkileri fiilen hissedilmeye devam etmektedir.

Hindistan, Asya'da üçüncü büyük ekonomi konumundadır. Hindistan ekonomisinin en büyük avantajlarından biri geniş bir iç pazara sahip olmasıdır. Bu durum, özellikle küresel krizlerin dengelenmesi açısından ülke ekonomisine dayanıklılık kazandırmaktadır. Hindistan ekonomisindeki büyüme hizmet sektörüne, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri ile işletmelere sunulan fason üretim hizmetlerine dayanmaktadır. Hindistan, sahip olduğu nitelikli ve İngilizce bilen iş gücünü yazılım hizmetleri sektöründe kullanarak, bu alandaki yatırımcıları kendine çeken, yazılım hizmetleri ve iş gücü ihracatçısı bir ülke olarak öne çıkmaktadır.

2011 rakamları ile millî gelirin %18'ini tarım, %26'sını sanayi ve %56'sını da hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Buna karşılık millî gelir içinde sektörel bazda istihdam oranlarına bakıldığında hala nüfusun yarısından fazlasının (%52) tarım sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Ülke, insani gelişme indeksine göre 169 ülke arasında 119. sırada yer almaktadır.

Dünya Bankası verilerine göre ülkede bugün sayıları 435 milyonu bulan insan yoksulluk sınırının altında yaşamlarını sürdürmektedir. Kırdan yaşayan insanların yarıya yakınının yoksulluk tehdidi altında olduğu belirtilmektedir. Kentlerde de artan iç göçle birlikte, nüfusun yaklaşık üçte biri yoksul durumdadır. Teneke mahallelerde yaşayan bu insanlar aynı zamanda yeraltı suç örgütleri için geniş bir sosyal taban oluşturmaktadır. Nüfusun yaklaşık %15'i ise aşırı yoksul kitleyi oluşturmaktadır.

Hindistan çocuk çalıştırma oranının yüksek olduğu ülkelerin başında gelmektedir. Nüfus artış hızı da buna eklendiğinde ekonomide sağlanan gelişmenin dengesiz gelir dağılımını derinleştirdiği ve sosyal gelişmeye tam olarak yansımadağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

SİYASAL KURUMLAR

Hindistan **federal parlamenter rejim** ile yönetilen bir demokrasidir. Hindistan'da 28 federe devlet (Eyalet) ve 7 bölge yönetimi bulunmaktadır. Ülke bağımsızlığından bugüne rekabetçi çok partili bir sistemi, karşılaştığı birçok zorluğa rağmen kesintisiz olarak işletebilmiştir. **1950** yılında yürürlüğe giren **Hindistan Anayasası** dünyanın en **kazuistik** anayasalarından biridir.

Kazuistik Anayasa: Ülkenin nasıl yönetileceğini uzun ve ayrıntılı bir şekilde düzenleyen anayasadır. Hint anayasası dünyanın en kazuistik anayasalarından biridir.

FEDERAL YASAMA ORGANI

Diğer federal devletlerde olduğu gibi Hindistan'da da **iki kamaralı** (meclisli) bir yasama sistemi bulunmaktadır. Ülke genelinde seçim bölgelerinden genel oy ile seçilen temsilcilerden oluşan **Halk Meclisi (Lok Sabha)** ve federe devlet temsilcilerinden oluşan **Devletler Konseyi (Rajya Sabha)**. Yasamanın her iki kanadına birlikte **parlamento** adı verilmektedir. Her iki kamaranın üye sayıları, seçim sistemleri ve görev süreleri birbirlerinden farklıdır. Parlamento, çalışmalarını Hintçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde yürütmektedir.

Lok Sabha ve Rajya Sabha: Lok Sabha genel seçim bölgelerinden seçilen 530 üyeden oluşan halk meclisini; Rajya Sabha ise 250 üyelik federe devlet ve bölge yönetim temsilcilerinden oluşan devletler konseyini isimlendirmek için kullanılmıştır. Yasamanın her iki kanadı birlikte Hindistan parlamenterliğini oluşturur.

Lok Sabha, 552 üyeden oluşur. Görev süresi beş yıldır. 530 üye, dar bölge çoğunluk sistemi ile seçilen üyelere oluşur. 20 üye bölge yönetimlerinden seçimle gelmekte, ayrıca iki üyelik Anglo-Hintlilere (melezler) ayrılmış bulunmaktadır ve bu üyeler cumhurbaşkanı tarafından atanır.

18 yaşını doldurmuş Hindistan vatandaşları **oy verme hakkına sahiptir.** Halk Meclisine seçilebilmek için ; 25 yaşını doldurmuş olmak, Hindistan doğumlu veya beş yıl ülkede ikamet etmiş olmak koşulu ile sonradan Hindistan vatandaşlığına geçmiş olmak, bir suç nedeniyle beş yıldan fazla hapis cezası almamış olmak ve kısıtlı olmamak koşulları aranmaktadır.

Lok Sabha yasamanın **alt kanadı** olmakla birlikte daha yetkili bir meclistir. Hükümet bu meclisteki çoğunluk grubunca oluşturulur. Hükümetin denetlenmesinde söz sahibidir. Yasa önerilerinin büyük bir çoğunluğu önce Halk Meclisine getirilir ve burada şekillendirilir. Bütçe kanun tasarısının öncelikle Lok Sabha'ya sunulması gerekmektedir. Yeni seçilen meclis ilk oturumunda bir başkan ve bir başkan yardımcısı seçer. Ayrıca meclis başkanlığına yardımcı olmak amacıyla bir genel sekreterlik oluşturulmuştur. Lok Sabha **yılda üç dönem** hâlinde toplantılarını gerçekleştirir. **Şubat-Mayıs** ayları arasındaki toplantıya Bütçe dönemi; **Temmuz-Ağustos** dönemi toplantısına Muson dönemi; **Kasım-Aralık** toplantısına da Kış dönemi adı verilmektedir. Ayrıca bütçe dönemi kendi içinde iki oturum olarak gerçekleştirilmektedir.

Rajya Sabha, federe devletlerin ve bölge yönetimlerinin temsil edildiği meclistir. 250 üyeli meclisin 12 üyesi doğrudan cumhurbaşkanı tarafından bürokratlar, edebiyatçılar, bilim insanları ve sanatçılar arasından atanırken, kalan 238 üye federe devlet meclisleri tarafından iki dereceli ve nispi temsil esasına göre yapılan bir seçimle belirlenir. Görev süresi 6 yıldır. İki yılda bir üyelerin üçte biri yenilenir. Rajya Sabha'nın üye dağılımı da devletlerin nüfusu esasına göre belirlenir. Adaylık yaşı 30'dur. Cumhurbaşkanı yardımcısı meclis başkanlığı görevini yürütür. Ayrıca kendi üyeleri içinden başkan yardımcısı seçilmektedir. Lok Sabha'da olduğu gibi burada da meclis çalışmalarını yürütmek amacıyla bir genel sekreterlik görev yapmaktadır. Anayasa Rajya Sabha'nın yürütme tarafından feshedilemeyeceğini hükme bağlamaktadır. Rajya Sabha'da hükümet hakkında güven oylaması yapılamaz, hükümete güvensizlik önergesi verilemez. Buna karşılık temsilcilerin hükümet üyelerine soru sorma yetkileri vardır. Çalışma dönemleri Lok Sabha ile aynıdır.

Hindistan'da iki tip **yasa tasarısı** söz konusudur. Hükümetten kaynaklanan tasarılar ve temsilcilerden kaynaklanan öneriler. Yasalar cumhurbaşkanı tarafından yayınlanarak yürürlüğe girer.

FEDERAL YÜRÜTME

Hindistan, parlamenter rejimlerin temel özelliği olan ikili yürütme yapısına sahiptir ve yürütmenin her iki kanadı doğrudan veya dolaylı olarak yasama tarafından belirlenir. Hindistan'da **yürütmenin kişi tarafından temsil edilen kanadı cumhurbaşkanı**, **kurul olarak görev yapan kanadı ise hükümettir**.

CUMHURBAŞKANI

Hindistan cumhurbaşkanı, **beş yıl** süre ile parlamentonun her iki kanadı ve federe devlet meclislerinden gelen temsilcilerin oluşturduğu bir meclis tarafından seçilir. Anayasa'ya göre adaylık için Hindistan vatandaşı, 35 yaşını tamamlamış ve Halk Meclisine seçilme yeterliliğine sahip olma şartları aranmaktadır. Cumhurbaşkanı kaç kez seçileceği konusunda herhangi bir sınırlama getirilmemektedir. Cumhurbaşkanı ülke birliğinin temsilcisidir. Ordunun başkomutanıdır. Özel af yetkisine sahiptir. Federe devlet valilerini, yüksek mahkemelerin yargıçlarını ve başsavcıyı atar. Başbakanı, Lok Sabha üyeleri arasından seçerek hükümeti kurmakla görevlendirir. Başbakanın önerdiği bakanları atar. Önemli gördüğü konularla ilgili bakanlar kuruluna uyarılarda bulunabilir. Bütçe ve mali konulardaki yasa tasarılarının Parlametoya sunulmadan önce cumhurbaşkanınca imzalanması zorunludur.

Cumhurbaşkanı anayasayı ihlal suçlaması ile görevden alınabilir. Suçlama önergesi meclisin her iki kanadında, meclis üyelerinin en az dörtte biri tarafından gündeme getirilebilir. Suçlama önerge verilen meclisin üye tam sayısının üçte ikisinin oyu ile yapılabilir. Böyle bir karar alınması durumunda durum diğer meclise bildirilir. Cumhurbaşkanı hakkında soruşturmayı önerenin verilmediği meclis yapar. Bu mecliste de üye tam sayısının üçte iki oy çokluğu ile karar alınırsa cumhurbaşkanı görevinden alınır. Cumhurbaşkanı ile birlikte parlamentonun her iki kanadının ortak oturumunda 5 yıl süre ile bir cumhurbaşkanı yardımcısı seçilir.

BAKANLAR KURULU

Belirtildiği gibi başbakan, Halk Meclisi üyeleri arasından cumhurbaşkanınca atanmaktadır. Bakanlar ise başbakanın önerisi ile yine cumhurbaşkanı tarafından atanır. Tüm bakanların Parlamento üyesi olması zorunludur. Atama sırasında her iki meclisten birinde üyeliği bulunmayan kişiler görevde kalabilmek için altı ay içinde temsilcilik sıfatını kazanmak zorundadırlar (bu durumda cumhurbaşkanının Devletler Konseyi'ne atama yetkisi kullanılabilir). Hindistan'da çok sayıda bakanlık bulunmaktadır. 2009 seçimlerinden sonra kurulan hükümette 50 bakan görev yapmaktadır.

GÜÇLÜ BAŞBAKANLIK SİSTEMİ

Hindistan'da cumhurbaşkanının anayasal yetkileri ilk bakışta güçlü bir cumhurbaşkanı ve ona bağlı bir hükümet yapısının kurgulanmış olduğu izlenimi vermektedir. Ancak anayasal yetkiler üzerinde dikkatli bir inceleme ve ülkedeki siyasal pratik dikkate alındığında güç merkezinin daha çok başbakan-da olduğu görülmektedir

Bu çerçevede cumhurbaşkanının aşağıdaki yetkileri başbakanın önerileri doğrultusunda kullanabileceği belirtilebilir: • Lok Sabha'yı feshetme yetkisi • Kanunları tekrar parlamentoya gönderme yetkisi • Federe devlet valilerinin; Sayıştay Başkan ve üyelerinin; Seçim Komisyonu Başkan ve üyelerinin; Kamu Hizmetleri Komisyonu Başkan ve yardımcılarının; dış temsilcilerin atamaları • Parlametonun tatilde olduğu dönemlerde altı hafta süre ile Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi • Olağanüstü hâl ilan etme yetkisi: Anayasa cumhurbaşkanına üç farklı olağanüstü durum ilan etme yetkisi tanımaktadır; savaş, iç isyan yada askeri darbe girişimi karşısında 6 ay süreyle olağanüstü durum ilan edebilir.

Anayasal çerçeve Hindistan'da güçlü bir başbakanlık sisteminin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Ancak parlamenter rejimin doğası gereği, mecliste partisinin tek başına çoğunluğa sahip olmadığı bir başbakanın bu yetkileri kullanabilmesi siyasal açıdan zorlaşabilmektedir.

YARGI: YÜKSEK MAHKEME

Hindistan'da yargı sistemi üç aşamadan oluşan hiyerarşik bir yapıya sahiptir. En altta federe devletler düzeyinde örgütlenmiş ceza ve hukuk mahkemeleri bulunmaktadır. Bu mahkemeler sırasıyla bölge ve federe devlet üst mahkemelerine, federe devlet üst yargı kurumları da en tepede Yüksek Mahkemeye bağlı olarak çalışmaktadırlar. Bu nedenle Yüksek Mahkeme hem ülkedeki yargı sistemini yönlendiren hem de sahip olduğu yetkilerle siyasal hayatın işleyişine etki eden merkezi yargı organı olarak ortaya çıkmaktadır.

Hindistan Yüksek Mahkemesi bir başkan ve 25 yargıçtan oluşmaktadır. Yüksek Mahkeme üyeleri Hindistan vatandaşı olmak koşulu ile beş yıl süre ile bir yüksek mahkeme hâkimi olarak görev yapmış olanlar; on yıl süre ile bir yüksek mahkemede avukat olarak görev yapmış olanlar veya tanınmış hukukçular arasında cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadırlar. Atanan bir yargıç 65 yaşına kadar görevde kalabilmektedir. Mahkeme başkanı, cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Yüksek Mahkeme'nin yargılama, temyiz ve istişari olmak üzere üç görev ve yetki alanı bulunmaktadır. Mahkeme merkezî yönetim ile federe devletler arasında, federe devletlerin kendi aralarındaki uyuşmazlıkları çözümlenmede birinci derecede yetkili mahkemedir. İkinci olarak, federe devlet yüksek mahkemelerinin verdikleri tüm kararların temyiz organıdır. Mahkemeler ya da vatandaşlar verilen kararları Yüksek Mahkeme'ye getirebilirler. Bu yetki dolaylı olarak Yüksek Mahkeme'nin bir anayasa mahkemesi gibi çalışmasına neden olmaktadır. Verilmiş olunan kararlarla geliştirilen içtihatlar yalnızca federe devletleri değil, anayasal yorum nedeni ile merkezî yönetimin politikaları konusunda da belirleyici olabilmektedir.

Yüksek Mahkeme diğer mahkemelerin siyasal partiler hakkında vermiş olduğu kararlarla ilgili olarak da temyiz mahkemesi olarak görev yapmaktadır.

MERKEZİ YÖNETİM VE FEDERE DEVLETLER

Hindistan 28 federe devlet ve 7 bölge yönetiminden oluşan federal bir devlettir. Merkezî yönetim ve federe devletler arasındaki ilişkilere ve yetki dağılımına bakıldığında ülkede yasal açıdan hiyerarşik bir federal yapının bulunduğu belirtilebilir.

Hindistan Federalizmi: Hindistan Federalizmi kurumsal olarak merkezi yönetimin yerel kurumlar üzerinde belirleyici ve yönlendirici olduğu bir yetki dağılımına sahip bulunmaktadır. Bu nedenle sistem yarı-federalizm ya da kooperatif federalizm olarak isimlendirilmektedir.

Federe devletler cumhurbaşkanı tarafından 5 yıl süre ile atanan bir vali tarafından yönetilirler. Valiler genellikle atandıkları bölgeleri taniyan bürokratlar arasından seçilirler ve pek çok konuda olduğu gibi atanmalarında başbakanın belirleyici rolü bulunmaktadır. Bu nedenle federe devlet valileri merkezî hükümetin bir uzantısı olarak görev yapmaktadırlar.

Federe devletlerde genel olarak tek meclis, bazı federe devletlerde çift meclis bulunmaktadır. Bu meclisler, devletin büyüklüğüne göre 60 ila 500 arasında üyeye sahip olabilmektedirler ve görev süreleri 5 yıldır. Bölge yöneticileri de başbakanın önerisi ile cumhurbaşkanı tarafından atanırlar ve benzer yetkilere sahip bulunmaktadırlar.

Kırsal nüfusun fazla olduğu ve kırsal toplumsal yapıların sosyoekonomik ve siyasal hayatta belirli bir ağırlığının bulunduğu Hindistan'da federe devlet düzeyinde kırsal yerel yönetim birimleri olan "pançayat"ların üzerinde durmamız gerekmektedir. **Pançayat** kökeni çok eskilere giden kırsal yönetim birimleridir. Bu geleneksel yapılar farklı biçimlerde ve etkinlik düzeyinde varlıklarını sürdürmüşler, modern Hindistan'da yerel yönetim yapılarının da dinamizmini oluşturmışlardır.

Pançayat: Pançayatlar, Hindistan'da kökeni oldukça gerilere uzanan yerel yönetim birimlerine verilen isimdir.

SİYASAL PARTİLER VE SİYASAL HAYATIN GELİŞİMİ

Hindistan dört siyasal parti tarafından temsil edilmektedir.

Kongre Partisi: Bağımsızlık hareketine önderlik eden ve Nehru ve Gandhi gibi isimlerin etkisiyle 1990'lı yıllara kadar parlamentonun egemen gücü olan merkez partisi.

Bharatiya Janata Parti (BJP) dinî ve milliyetçi sağı temsil etmektedir. Radikal Hindu Milliyetçiliğini benimseyen BJP özellikle Müslüman karşıtı bir siyaset izlemiştir.

Janata Parti: Kongre partisi gibi merkezde yer almış ve merkez siyasetin temsilciliğini üstlenmiştir.

Hindistan Komünist Partisi: Ülkede sol siyasetin sözcüsüdür. Hindistan'da liberal politikalar karşısında en ciddi muhalefeti temsil eder.

Kongre Partisi ve Janata Parti merkez siyasetin temsilcileridir. Bharatiya Janata Parti (BJP) dinî-milliyetçi sağı, Hindistan Komünist Partisi ise sosyalist eğilimi temsil etmektedir.

Bharatiya Janata Parti (BJP) günümüz Hindistan'ın da aşırı sağ siyasetin partisidir. Parti, Müslüman karşıtlığı temelinde bir kimlik siyaseti izlemektedir. Hiyerarşik, disiplinli bir partidir. Birçok dinî-milliyetçi grupla ortak hareket etmektedir. BJP kentli, orta-alt gelir gruplarından, küçük tüccar ve esnaf gruplarından destek almaktadır. Parti, 1980'li yılların sonlarından itibaren ülke siyasetinde etkili olmaya başlamıştır. 1984 seçimlerinde Lok Sabha'da ancak iki sandalye kazanabilmişken, 1989 seçimlerinde mecliste ikinci parti konumuna gelmiştir. BJP, birçok milliyetçi grupla birlikte 1992 yılında Müslümanlara ait Babri Mescidi'nin yıkılmasında aktif rol oynamıştır.

Babri Mescidi: Hindistan'ın Uter-Pradeş eyaletinde Babür Şah tarafından beş asır önce yaptırılan tarihi camidir. Mescidin Hint Tanrısı Ram adına yapılan bir tapınağın üzerine yapıldığı iddiası Hindistan'da milliyetçilerle Müslüman azınlık arasında çatışma yaratmaktadır.

AÇIKLAMALI SORULAR

1. Hindistan bağımsızlığına hangi yıl kavuşmuştur?

- A) 1950
- B) 1960
- C) 1947
- D) 1955
- E) 1965

AÇIKLAMA

Hindistan 1947 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur.

YANIT: C

2. İngiliz hakimiyetine karşı şiddet içermeyen, pasifist yöntemlerle bağımsızlık mücadelesi yürüten hintli siyasi lider kimdir?

- A) Kral Aşuka
- B) Mohandas Karamçand Gandhi
- C) Jawaharlal Nehru
- D) Indira Gandhi
- E) Muhammet Ali Cinnah

AÇIKLAMA

İngiliz hakimiyetine karşı şiddet içermeyen, pasifist yöntemlerle bağımsızlık mücadelesi yürüten hintli siyasi lider Mohandas Karamçand (Mahatma) Gandhi'dir.

YANIT: B

3. Aşağıdakilerden hangisi topraklarında Endonezya ve Pakistan'dan sonra en fazla Müslüman nüfus barındıran üçüncü ülkedir?

- A) Hindistan
- B) Afrika
- C) Mısır
- D) Brezilya
- E) Filipinler

AÇIKLAMA

Endonezya ve Pakistan'dan sonra topraklarında en fazla Müslüman nüfus barındıran üçüncü ülke Hindistan'dır.

YANIT: A

4. Hindistan'da yürütmenin kişi tarafından temsil edilen kanadı kim tarafından temsil edilir?

- A) Başbakan
- B) Bakanlar kurulu
- C) Hükümet
- D) Vali
- E) Cumhurbaşkanı

AÇIKLAMA

Hindistan'da yürütmenin kişi tarafından temsil edilen kanadı Cumhurbaşkanı tarafından temsil edilir.

YANIT: E

5. Aşağıdakilerden hangisi Hindistan Cumhurbaşkanının Başbakanın önerileri doğrultusunda kullanabildiği yetkilerinden biri değildir?

- A) Lok Sabha'yı feshetme yetkisi
- B) Kanunları tekrar parlamentoya gönderme yetkisi
- C) Vali, Sayıştay, Başkan, Seçim Komisyonu atama yetkisi
- D) İç temsilcileri atama yetkisi
- E) Olağanüstü hâl ilan etme yetkisi

AÇIKLAMA

Hindistan cumhurbaşkanının Başbakanın önerileri doğrultusunda kullanabildiği yetkileri;

- Lok Sabha'yı feshetme yetkisi,
- Kanunları tekrar parlamentoya gönderme yetkisi
- Federe devlet valilerinin; Sayıştay Başkan ve üyelerinin; Seçim Komisyonu Başkan ve üyelerinin; Kamu Hizmetleri Komisyonu Başkan ve yardımcılarının; dış temsilcilerin atamaları
- Parlamentonun tatilde olduğu dönemlerde altı hafta süre ile Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi
- Olağanüstü hâl ilan etme yetkisi

YANIT: D

6. Hindistan'da yaşayan müslümanlara önderlik ederek Pakistan'ın kuruculuğunu üstlenen lider aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kral Aşuka
- B) Mohandas Karamçand Gandhi
- C) Jawaharlal Nehru
- D) Rajiv Gandhi
- E) Muhammet Ali Cinnah

AÇIKLAMA

Hindistan'da yaşayan müslümanlara önderlik ederek Pakistan'ın kuruculuğunu üstlenen lider Muhammet Ali Cinnah'tır.

YANIT: E

7. Hindistan anayasası hangi türde bir anayasadır?

- A) Katı Anayasa
- B) Çerçeve Anayasa
- C) Yumuşak Anayasa
- D) Kazuistik Anayasa
- E) Geleneksel Anayasa

AÇIKLAMA

Hindistan anayasası Kazuistik Anayasa dır.

YANIT: D

8. Hindistan'da ülke genelinde seçim bölgelerinden genel oy ile seçilen temsilcilerden oluşan meclis aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Milletler Meclisi
- B) Genel Meclis
- C) Yurt Meclisi
- D) Halk Meclisi
- E) Vatan Meclisi

AÇIKLAMA

Hindistan'da ülke genelinde seçim bölgelerinden genel oy ile seçilen temsilcilerden oluşan meclis Halk Meclisi (Lok Sabha)'dir.

YANIT: D

9. Aşağıdakilerden hangisi Hindistan Halk Meclisine seçilebilme şartlarından biri değildir?

- A) Hindistan doğumlu olmak
- B) Bir suç nedeniyle 5 yıldan fazla hapis cezası almamış olmak
- C) Kısıtlı olmamak
- D) Hindistan doğumlu olmayanlar için beş yıl ülkede ikame etmiş olmak
- E) 35 yaşını doldurmuş olmak

AÇIKLAMA

Hindistan Halk Meclisine (Lok Sabha) seçilebilme şartları;

- Hindistan doğumlu olmak
- Bir suç nedeniyle 5 yıldan fazla hapis cezası almamış olmak
- Kısıtlı olmamak
- Hindistan doğumlu olmayanlar için beş yıl ülkede ikame etme koşulu ile vatandaşlığa geçmiş olmak
- 25 yaşını doldurmuş olmak

YANIT: E

10. Aşağıdakilerden hangisi Hindistan'da kökeni oldukça gerilere uzanan yerel yönetim birimlerine verilen isimdir?

- A) Padanya
- B) Pañçayat
- C) Pağançat
- D) Paçua
- E) Paçana

AÇIKLAMA

Pañçayat; Hindistan'da kökeni oldukça gerilere uzanan yerel yönetim birimlerine verilen isimdir.

YANIT: B

11. Hindistan'da bütçe ve mali konulardaki yasa tasarıları parlamentoya sunulmadan önce aşağıdakilerden hangisi tarafından imzalanmak zorundadır?

- A) Başbakan
- B) Cumhurbaşkanı
- C) Maliye Bakanı
- D) Meclis Başkanı
- E) Parlamento üyeleri

AÇIKLAMA

Hindistan'da bütçe ve mali konulardaki yasa tasarıları Parlamente'ye sunulmadan önce Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmak zorundadır.

YANIT: B

12. Hindistan bağımsızlık hareketine önderlik eden Nehru ve Gandhi gibi isimlerin etkisiyle 1990'lı yıllara kadar parlamentonun gücü olan merkez partisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bağımsızlık Partisi
- B) Bharatiya Janata Parti
- C) Hindistan Komünist Partisi
- D) Janata Parti
- E) Kongre Partisi

AÇIKLAMA

Hindistan bağımsızlık hareketine önderlik eden Nehru ve Gandhi gibi isimlerin etkisiyle 1990'lı yıllara kadar parlamentonun gücü olan merkez partisi Kongre Partisi'dir.

YANIT: E

13. Hindistan'ın Uter-Pradeş eyaletinde Babür Şah tarafından beş asır önce yaptırılan tarihi cami aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Moti Mescidi
- B) Sir Syed Mescidi
- C) Mekke Mescidi
- D) Babri Mescidi
- E) Jama Mescidi

AÇIKLAMA

Hindistan'ın Uter-Pradeş eyaletinde Babür Şah tarafından beş asır önce yaptırılan tarihi cami Babri Mescidi'dir.

YANIT: D

ÇIKMIŞ SORU

2015-DÖNEM SONU

14. Hindistan'da siyasal hayatta etkili olan aşırı sağın lider partisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bharatiya Janata Parti
- B) Kongre Partisi
- C) Janata Parti
- D) Jana Sangh Parti
- E) Müslüman Ligi Partisi

AÇIKLAMA

Hindistan'da siyasal hayatta etkili olan aşırı sağın lider partisi Bharatiya Janata Parti'dir.

YANIT: A

ÇIKMIŞ SORU

2015-DÖNEM SONU

15. Hindistan Kongre Partisi'nin bağımsızlıktan sonraki ilk lideri kimdir?

- A) Mahatma Gandhi
- B) M. Ali Cinnah
- C) Pandit J. Nehru
- D) Indra Gandhi
- E) Manmohan Singh

AÇIKLAMA

Hindistan Kongre Partisi'nin bağımsızlıktan sonraki ilk lideri Pandit J. Nehru'dur.

YANIT: C

**ÇÖZÜMLÜ
DENEME SORULARI**

?

1. **Aşağıdakilerden hangisi Brahminler olarak adlandırılır?**
  - A) Askerler ve yöneticiler
  - B) Rahipler ve bilginler
  - C) Tacirler ve toprak sahipleri
  - D) İşçiler ve çiftçiler
  - E) Kirli işleri yapanlar
2. **Aşağıdakilerden hangisi Kshatriyalar olarak adlandırılır?**
  - A) Kirli işleri yapanlar
  - B) Askerler ve yöneticiler
  - C) Rahipler ve bilginler
  - D) İşçiler ve çiftçiler
  - E) Tacirler ve toprak sahipleri
3. **Aşağıdakilerden hangisi Şudralar olarak adlandırılır?**
  - A) Rahipler ve bilginler
  - B) İşçiler ve kirli işleri yapanlar
  - C) Askerler ve yöneticiler
  - D) Çiftçiler
  - E) Tacirler ve toprak sahipleri
4. **Hindistan kaç yılında IMF'den dış yardım almak zorunda kalmıştır?**
  - A) 1982
  - B) 1985
  - C) 1991
  - D) 1995
  - E) 1998

5. **Hindistan'da kaç tane federe devlet (Eyalet) vardır?**
  - A) 16
  - B) 28
  - C) 31
  - D) 38
  - E) 42
6. **Pakistan hangi yıl bağımsızlığını ilan etmiştir?**
  - A) 1955
  - B) 1947
  - C) 1950
  - D) 1940
  - E) 1945
7. **Bağıntısızlar Hareketi'nin öncülüğünü aşağıdakilerden hangisi yapmıştır?**
  - A) Nehru
  - B) Gandhi
  - C) Maurya
  - D) Muhammet Ali Ginnah
  - E) Kral Aşuka
8. **Kast düzeni hukuken hangi yıl yasaklanmıştır?**
  - A) 1953
  - B) 1935
  - C) 1950
  - D) 1955
  - E) 1945

9. Hindistan Parlamentosu çalışmalarını hangi dilde sürdürmektedir?
- A) Hintçe ve Yunanca
B) Hintçe ve Türkçe
C) Hintçe ve İngilizce
D) Hintçe ve Fransızca
E) Hintçe ve Almanca
10. Hindistan Halk Meclisi kaç üyeden oluşur?
- A) 552
B) 555
C) 523
D) 535
E) 556
11. Hindistan Devletler Konseyi (Rajya Sabha) nin görev süresi kaç yıldır?
- A) 2 yıl
B) 3 yıl
C) 6 yıl
D) 5 yıl
E) 4 yıl
12. Hindistan Cumhurbaşkanı, Başbakanı kimler arasından seçer?
- A) Senatörler
B) Bakanlar Kurulu
C) Halk Meclisi üyeleri
D) Devlet Konseyi üyeleri
E) Parlamento üyeleri
13. Hindistan Yüksek Mahkemesi başkanını aşağıdakilerden hangisi atar?
- A) Devlet Konseyi
B) Halk Meclisi
C) Parlamento
D) Cumhurbaşkanı
E) Başbakan
14. Bharatiya Janata Parti hangi din karşıtı bir siyaset benimsemiştir?
- A) Musevilik
B) Hristiyanlık
C) Müslümanlık
D) Yahudilik
E) Budizm
15. Hindistan'da liberal politikacılar karşısında en ciddi muhalefeti temsil eden parti aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Bağımsızlık Partisi
B) Janata Parti
C) Kongre Partisi
D) Bharatiya Janata Parti
E) Hindistan Komünist Partisi

**ÇÖZÜMLÜ DENEME
SORULARI YANITLARI**

1. **B** Brahminler; Rahipler ve bilginlerdir.
2. **B** Kshatriyalar; Askerler ve yöneticiler dir.
3. **B** Şudralar; İşçiler ve Kirli işleri yapanlardır.
4. **C** Hindistan 1991 yılında IMF'den dış yardım almak zorunda kalmıştır.
5. **B** Hindistan'da 28 tane federe devlet (Eyalet) vardır.
6. **B** Pakistan 1947 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.
7. **A** Bağlantısızlar Hareketi'nin öncülüğünü Nehru yapmıştır.
8. **C** Kast düzeni hukuken 1950'de yasaklanmıştır.
9. **C** Hindistan Parlamentosu çalışmalarını Hintçe ve İngilizce olarak sürdürmektedir.
10. **A** Hindistan Halk Meclisi 552 üyeden oluşur.
11. **C** Hindistan Devletler Konseyi (Rajya Sabha)'nin görev süresi 6 yıldır.

12. **C** Hindistan Cumhurbaşkanı Başbakanı Halk Meclisi üyeleri arasından seçer.
13. **D** Hindistan Yüksek Mahkemesi başkanını Cumhurbaşkanı atar.
14. **C** Janata Parti Müslümanlık dini karşıtı bir siyaset benimsemiştir.
15. **E** Hindistan'da liberal politikacılar karşısında en ciddi muhalefeti temsil eden parti Hindistan Komünist Partisi'dir.

**DÖNEM SONU
DENEME SINAVI - 1**

1. Aşağıdakilerden hangisi az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerin karşılaştığı sosyal sorunlardan biridir?
- A) Yoksulluk
B) Sivil hak ve özgürlüklerden yoksunluk
C) Enflasyon
D) Yaşam süresinin kısalığı
E) İşsizlik
2. Başarısız devletlerin çoğu hangi kıtada yer alan az gelişmiş ülkelerden oluşmaktadır?
- A) Asya
B) Avrupa
C) Amerika
D) Afrika
E) Avrasya
3. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa'nın yeni den inşası için kurulmuştur?
- A) Dünya Ticaret Örgütü
B) Uluslararası Para Fonu (IMF)
C) Uluslararası Çalışma Örgütü (WHO)
D) Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)
E) Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
4. Aşağıdakilerden hangisinin amacı, ABD ve SSCB karşısında bağımsızlığını alan Asya ve Afrika ülkelerinin birlik ve dayanışma içinde hareket etmelerini sağlamaktır?
- A) G-77 Zirvesi
B) Bağlantısızlar Hareketi
C) Asya-Afrika Konferansı
D) Küreselleşme
E) Bağımsızlık Hareketi
5. Herhangi bir değişkenin bir dönemden diğerine gösterdiği artış veya azalış şeklindeki değişim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Niteliksel
B) Niceliksel
C) Matematiksel
D) Görsel
E) Değişimsel
6. Aşağıdakilerden hangisi İnsani Gelişme indeksine göre birinci sıradadır?
- A) ABD
B) Almanya
C) İsveç
D) Norveç
E) İspanya
7. Güney Afrika Birliği'nin ilk başbakanı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Frederik Willem de Klerk
B) Louis Botha
C) Nelson Mandela
D) Kgalema Motlanthe
E) Jacob Zuma

8. Güney Afrika'daki ilk demokratik seçim kaç yılında yapılmıştır?

- A) 1985
- B) 1989
- C) 1991
- D) 1994
- E) 1999

9. Aşağıdaki ülkelerden hangisi Coğrafik olarak dünyanın üçüncü büyük ülkesidir?

- A) Amerika Birleşik Devletleri
- B) Japonya
- C) Kanada
- D) Çin
- E) Malezya

10. Aşağıdaki ülkelerden hangileri arasında 19. Yüzyılda Afyon Savaşları yaşanmıştır?

- A) İngiltere - Çin
- B) Japonya - Çin
- C) Almanya - Çin
- D) ABD - Japonya
- E) ABD - Çin

11. Çin Hükümeti aşağıdakilerden hangisinin bağımsızlığını tanımamıştır?

- A) Hong Kong
- B) Makau
- C) Tayvan
- D) Singapur
- E) Pekin

12. 1930 yılında birçok ülkede etkisini göstermiş olan ekonomik kriz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maddi Kaynak Sıkıntısı
- B) Ekonomi Çöküşü
- C) Devalüasyon
- D) Büyük Buhran
- E) Büyük Kriz

13. Brezilya'da ilk demokratik deney aşağıdakilerden hangisi ile son bulmuştur?

- A) 1964 yılında gerçekleştirilen ordu darbesi
- B) 1955 yılındaki isyan
- C) Cumhuriyetin ilanı
- D) Tek partili sisteme geçiş
- E) Başkanlık sistemine geçiş

14. Brezilya'da 1985 yılı sonrası doğrudan halk tarafından seçilen ikinci devlet başkanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fernando Henrique Cardoso
- B) Luiz Inancio
- C) Sao Paulo
- D) Minas Gerais
- E) Janio Quadros

15. Çin'den sonra dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rusya
- B) Suriye
- C) Hindistan
- D) Suudi Arabistan
- E) Pakistan

16. Doğu Pakistan hangi yıl Pakistan'dan ayrılmıştır?

- A) 1980
- B) 1973
- C) 1977
- D) 1971
- E) 1975

17. Aşağıdakilerden hangisi Mao dönemindeki politiklardan birisi değildir?

- A) Küresel Devrim
- B) Büyük Atılım
- C) Ağır Sanayi hamlesi
- D) Orduya verilen önem
- E) Dışa açılma ve liberalleşme

18. Brezilya'da devlet başkanı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Kısmi veto yetkisini kullanabilir.
- B) Kanun hükmünde kararname kullanamaz.
- C) Veto yetkisi yoktur.
- D) İsteddiği zaman yasama organı için seçime gidebilir.
- E) Aynı zamanda yasama organı üyesidir.

19. Brezilya'da 1985 sonrası uygulanan ekonomik reformlara ilişkin aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) 80'li yılların sonunda hemen başarıya ulaşılmıştır.
- B) Enflasyonu düşürmeyi başarmıştır.
- C) Yoksulluk üzerinde hiçbir etkisi olmamıştır.
- D) Sosyo-ekonomik eşitsizliği tamamen ortadan kaldırmıştır.
- E) Özelleştirmeyi içermez.

20. Hindistan hükümeti hangi siyasal organ tarafından denetlenir?

- A) Cumhurbaşkanlığı
- B) Sayıştay
- C) Rajya Sabha
- D) Lok Sabha
- E) Yüksek Mahkeme

YANITLAR

1. D	6. D	11. C	16. D
2. D	7. B	12. D	17. E
3. D	8. D	13. E	18. A
4. C	9. D	14. A	19. B
5. A	10. A	15. B	20. D

DÖNEM SONU
DENEME SINAVI - 2

1. Aşağıdakilerden hangisi günümüzde başarısız devlet örneği olarak verilir?
  - A) Irak
  - B) Somali
  - C) Afganistan
  - D) Libya
  - E) Sudan

2. Aşağıdakilerden hangisi ilk kez üçüncü dünya kavramını ortaya atmıştır?
  - A) Adam Smith
  - B) Alfred Sauvy
  - C) Karl Marx
  - D) Handelman
  - E) Hoffman

3. Küreselleşmenin ideolojik temeli aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?
  - A) Liberalizm
  - B) Sosyalizm
  - C) Kapitalizm
  - D) Totalitarizm
  - E) Emperyalizm

4. Geçiş Ekonomileri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?
  - A) Rusya - Doğu Avrupa - Doğu Asya
  - B) Rusya - Orta Avrupa - Orta Asya
  - C) Rusya - Batı Avrupa - Orta Asya
  - D) Rusya - Doğu Avrupa - Orta Asya
  - E) Rusya - Doğu Avrupa - Batı Asya

5. Kişi başına GSYİH'ye göre aşağıdakilerden hangisi dünyanın en büyük ekonomisine sahiptir?
  - A) Japonya
  - B) Çin
  - C) Lüksemburg
  - D) İngiltere
  - E) ABD

6. Güney Afrika'nın 'iki ulus' kavramı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
  - A) Beyaz ve fakir-siyah ve zengin
  - B) Siyah ve fakir- beyaz ve zengin
  - C) Zengin ve fakir-siyah ve beyaz
  - D) Melez ve beyaz-zengin ve fakir
  - E) Siyah ve melez-beyaz ve zengin

7. Aşağıdaki olaylardan hangisi Güney Afrika da Apartheid rejiminin çöküşünün başlangıcını temsil eder?
  - A) Dünya savaşı
  - B) Kore savaşı
  - C) SSCB'nin çöküşü
  - D) Ekonomik buhran
  - E) Tsunami

8. Aşağıdakilerden hangisi Çin'in eski siyasi yapısıdır?
  - A) İmparatorluk
  - B) Demokrasi
  - C) Komünist Rejim
  - D) Kapitalizm
  - E) Cumhuriyet

9. Aşağıdaki yerlerden hangisi 1999 yılında Portekizlilerden geri alınarak Çin'e dahil edilmiştir?
- A) Hong Kong
B) Tayvan
C) Pekin
D) Makau
E) Singapur
10. Aşağıdakilerden hangisi yabancı firmaların 90'lı yıllarda Çin'e akın etmesinin en önemli nedenlerinden biridir?
- A) Teknolojik gelişmeler
B) Kamu politikaları
C) Çevresel koşullar
D) Ucuz işgücü
E) Ekonomik büyüme
11. Dünya üzerindeki beşinci büyük ülke aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Norveç
B) Portekiz
C) Belçika
D) Brezilya
E) Hindistan
12. Brezilya'da geniş katılımlı özgür seçimlere geçiş aşağıdakilerden hangisinin diktatörlük döneminden sonra gerçekleşmiştir?
- A) Minas Gerais
B) Goulart
C) Getúlio Vargas
D) São Paulo
E) O'Donnell
13. Brezilya'daki askeri yönetimi Latin Amerika'daki diğer askeri yönetimlerden ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?
- A) İmparatorlardan onay alınması
B) Kongre için seçimlerin yapılmasına devam edilmesi
C) Seçim sisteminin sona erdirilmesi
D) Başkan'ın halk arasından seçilmesi
E) Halk arasından temsilci bulundurulması
14. Hindistan nasıl bir nüfus yapısına sahiptir?
- A) Sakin ve heterojen
B) Kalabalık ve homojen
C) Fazla ve sakin
D) Kalabalık ve heterojen
E) Sakin ve homojen
15. Aşağıdakilerden hangisi Güney Asya'da Hindistan-Pakistan geriliminin önemli kaynaklarından biridir?
- A) Kral Sorunu
B) İşsizlik Sorunu
C) Keşmir Sorunu
D) Mezhep Sorunu
E) Toprak Sorunu
16. Doğu Pakistan iç savaş sonucu Pakistan'dan hangi isimle ayrılmıştır?
- A) Bunda
B) Brundi
C) Barbaros
D) Bangladeş
E) Bhuntan

17. Aşağıdakilerden hangisi Çin'in son dönemde karşılaştığı toplumsal ve ekonomik sorunlardan birisi değildir?

- A) Hızlı nüfus artışı
- B) Nüfusun yaşlanması
- C) Çevre kirliliği
- D) İşsizlik
- E) Çarpık kentleşme ve gecekondulaşmaları

18. 1985 sonrası dönemde Brezilya'nın siyasal sistemi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Patronaj ilişkileri hiç etkili değildir.
- B) Meclisteki temsilciler sıklıkla parti değiştirir.
- C) İki partili sistem hakimdir.
- D) Bütün partiler aynı ideolojik görüşe sahiptir.
- E) Sadece ulusal seviyedeki liderler parti içinde güce sahiptir.

19. Hindistan federalizmi aşağıdaki kavramlardan hangisi ile tanımlanmaktadır?

- A) Yarı-Federalizm
- B) Bölgesel Federalizm
- C) Paylaşımçı Federalizm
- D) Katılımcı Federalizm
- E) Yarışmacı Federalizm

20. Hindistan'da 2004 ve 2009 seçimlerinde ılımlı liderliği ile geniş tabanlı koalisyon hükümetlerinin kurulmasında belirleyici olan lider aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nitin Gadkari
- B) İndra Gandhi
- C) Atal Behari Vaj Payee
- D) V. Pratap Singh
- E) Manmohan Singh

MURAT YAYINLARI

YANITLAR

1. C	6. B	11. D	16. E
2. B	7. C	12. C	17. A
3. A	8. A	13. A	18. B
4. D	9. D	14. B	19. A
5. C	10. D	15. A	20. E

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi **Gelişmekte Olan Ülkelerde Siyaset** ders kitabı.